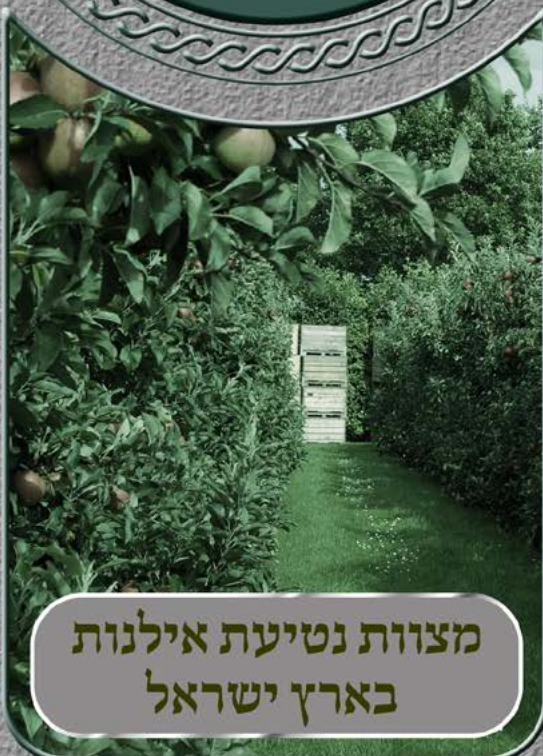


זמנעתם



מצוות נטיעת אילנות
בארץ ישראל



מקורות, הלכות, תפילות
והנהגות למצוות נטיעת
עצים בארץ ישראל

כולל מדריך מעשי לגינת נוי יהודית
עם סיפורים ועובדות מגדולי ישראל

בעזרת החוקן לאדם דעת

יהודה טאוב

שבט תשפ"א

כל הזכויות שמורות
ליהודה טאוב
קרית אתנא

הערות והארות תתקבלנה בשמחה
לפרטים והזמנות: 055-6785647
8436092@gmail.com
www.kol-toda.co.il

ניתן לשעוע שייעורים עאת העחבר
בנשא ההודיה לה'
בקו הטלפון קול חנדה
בתוך עאגר קול הלשון
לגברים: 03-6171190
לנשים: 03-6171180

לשיעורים בנושא ארץ ישראל
03-6171190 שלוחה 7.
או בחיפוש בעאגר קול הלשון
הרב יהודה טאוב

עימוד כריכה ושערים

קטת
עימוד ועיצוב

050-412-452-4

✉ Kesetgraf@gmail.com

קנה אדמה בארץ ישראל

גם אתה יכול לקנות חלקת אדמה בארץ ישראל,
בה יקימו בשליחותך את כל המצוות התלויות בארץ.

ע"י חברת "השקעות באהבת ישראל" בע"מ.
בהשגחה מלאה של יהודי ת"ח ירא שמים.
אתה בעצמך נוטע את העצים, ואח"כ מבצעים בשליחותך את כל הפעילות.

ניתן לקנות חלקות של $1/4$ דונם $1/2$ דונם, דונם שלם ועוד...

פרטים בטלפון:

04-675-0823 (להשאיר הודעה מפורטת ויחזרו אליך)

בדואר אלקטרוני:

info@buyapieceofisrael.com

כתובת האתר באנגלית:

www.buyapieceofisrael.com

ראו פרטים – בפרק ח'



ספר זה מוקדש לע"נ סבי ר' מאיר שפריר בן ר' עשה שפרבר ז"ל

עלה לארץ ישראל בעסירות נפש בשנת תש"ז. בדרכו לארץ הקדושה, עבר את כל הארבעה החייבים להודות (הכתובים בפרק ק"ז בתהלים), וזכה לכתיב על כך עגילה, לזכור את חסדי ה' עיצו (ניתן לראותה בספרנו 'לבו נרעה').

אחרי עלותן ארצה, קנה בית קטן מאוד, בעשך השנים הרחיבו וקנה עוד חלק ועוד חלק, עד שקנה את כל האדמה מסביב לבית, ונטע שם עצי סרק יפים ועצי פרי נפלאים, הנותנים את פירותיהם עד היום הזה. לקיים מה שנאמר: "כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה'", שלפני הגאולה השלימה צריכה ארץ ישראל להיות בטויה ונושאת פריה על כל ערוביה, עד שארץ ישראל כולה תהיה בבחינת "גן עדן התחתון".

גם כאשר כל השכנים מכרו את ביתם כדי לבנות בגן רב קומות על חצרם, נשאר הוא היחיד בסביבתו, שלא רצה לעבור את חצרו ואדמתו הנותנת את פירותיה. והרגיש כל חייו כי האדם עץ השדה - אם ח"ו יכרת את העצים, אז גם חייו יכולים להכרת ח"ו.

זכה להאריך ימים ושנים ולראות צאצאים רבים, ההולכים בדרך התורה והעצוות, נפטר בגיל צ"א שנה, בגיטריא 'אילן'. וכבר אמרו בעלי הרעז "כאשר תתבונן, תבין טעם למה אמר התנא (ר"ה, א, א) בלשון יחיד אילן (באחד בשבט ר"ה לאילן), ולא אמר לאילנות (כמו ר"ה לירקות), לרעז בגיטריא הו"ה אדנ"י יחודא שלים". (בני יששכר שבט מאמר ב).

גלב"ע ליל שבת קודש פרשת ויגש אליו יהודה, י"א טבת תשפ"א.

יהיה הלימוד בספר זה לעילוי נשמתו,

תהיה נשמתו צרורה בצרור החיים אמן.



פרש הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל
בהכוננת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

ישיבה לצעירים "משאת המלך" שע"י עמותת "יקרא דאורייתא אלעד"

580653533 (ע"ר)

רחוב רבי חייא 11 אלעד.



בס"ד י"ט כסלו התשפ"א

כבוד ידידי הרה"ג המפורסם בתורת ארץ ישראל דיליה, מלא וגדוש בתורה ויראה רבי יהודה טאוב שליט"א, מח"ס בית ראובן ושאר חיבורים

אחדשה"ט

עברתי בדקדוק על כל חיבורו החדש בענייני מצוות נטיעת עצים בארצנו ארץ הצבי, ליבנתי הדברים כפי שידי יד כהה מגעת, ובס"ד הדברים הנדפסים ראויים להעלות על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן. (והוספתי כו"כ הערות והארות ששיבצתם בהערות לאורך החיבור הנלבב, וכמה מהם קבעתם בשמי).

בפרט עברתי בדקדוק על כל ענייני ההלכה שבקובץ החשוב ואכן כל הדברים שהובאו מפי הפוסקים, סופרים וספרים, נכתבו ונופו בשבעה נפות, והינם קמח סולת זכה ונקייה, ע"פ ההשקפה והדרך הסלולה שהנחילו לנו רבותינו מצוקי ארץ זיע"א ויבלחט"א.

רבנו גאון ישראל החזון איש זלה"ה (שביעית סי' כד אות א בתו"ד) כתב וז"ל: "וארץ ישראל היא גם בגלותנו, והרי אנו מחויבים ביישובה ולדור בה גם בגלותנו. וכמו שהאריך הר"מ (פ"ה מהל' מלכים), וכמש"כ הרדב"ז (פ"ד מהל' סנהדרין ה"ו). ומרן זלה"ה באגרתו (קובץ אגרות ח"א סי' קעה) כותב: "ומצות [יישוב] ארץ ישראל הוכרעה ע"י הרמב"ם והרמב"ן ושאר פוסקים, וידוע עד כמה שאף החפץ חיים זצ"ל לעלות".

זכותה של ארצנו הקדושה וגודל חשקו להביא את דבר השי"ת למען רוממות מצוות התלויות בארץ ומצוות ישוב ארץ ישראל, תעמוד למעכת"ר הרה"ג שליט"א, ונוכה לאכול מפריה ולשבוע מטובה, ולזכות בקרוב לבנין בית מקדשנו ותפארתנו וריבוי כבוד שמים בארצנו.

אוסף בזאת שכליל נר ו' דחנוכה התשפ"א הראתי למו"ר רבינו הגדול מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א את דברי החת"ס בסוכה לו ע"א, שכתב בתוכ"ד: "נלע"ד רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ואספת דגנך אלא בארץ ישראל ורוב ישראל שרויין שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום יישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים, ועל זה צויתה התורה 'ואספת דגנך' ובוועז זורה גורן השעורים הלילה משום מצוה. וכאלו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה, ה"נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה", עכ"ד. ורבנו שליט"א נהנה מדבה"ק ואמר: "זה חתם סופר יפה", עכ"ל"ק.

בברכת התורה

שמואל ברוך גנוט

HaRav Avigdor Nebenzahl.

[illegible]

ההסכמות שנתנו לספרו הקודם של המחבר
בית ראובן - השמחה וההודאה בקניית בית בארץ ישראל

הרב יעקב שכנזי שליט"א

רב ומו"צ בעד"ח הספרדית



Ya'acov Sheknazi
Rav Moreh Tzedek

Extra 2 St. Jerusalem tel. 02-5400520

יעקב שכנזי

רב ומו"צ

בעדה והספרדית

רח' עזרא 2 דזש'מ, טל' 02-5400520

בס"ב ד' שטת אש"פ

בברך דר כה

בואו ונצטק טאהר להר"ק יהודה טאהר שליט"א
שמעורר אמת על מצבה שלא שמים לה אלה
היא מצבת קטל פירה בארץ
המחבר החטא קיבץ במחיר גלוי, מראשונים
ואחרונים המעבירים במחלת בית בארץ ישראל
וקרא למהם הקדושים בסם "בית ראובן"
ובאמת חזקים מאנשים לא שמים לה
אמנם יקרה לו וקונים פירה וליז מכוונת
לשם מצבה, וצד חבל, כי לקטל פירה זה
לא פשוט וכאשר נתן פסח אחד בחיים
חיה פני אדם קונים את ציגס.
לכן בואו ונצטק טאהר מחבר שמורר על
בן ויהי שנצבח לעשרת נחם הוא לקדש
כל ימי חיינו ואמן.

ביתא האלמיתא



הרב יעקב ישראל לוגסי שליט"א

ראש כולל כתר שלמה ירושלים



בס"ד

חידוש יצא מבית המדרש והוא
קניין בית כבוד, ובית לשון חכם
בהקדמה אלהים מארים: אלה
אמרו ובית: בן ונולד כרם, למחיים
בקניין שני אמה. זכר
ואם כן בולעל יבין בית יהודה
טאלב שליט"א סני דרין בטוראם
בבית מלכה טל קניין בית
בית, ובית: בית בית לגבי
זו בלעל והבית: רשע יבין
אלה בלעל, ובית: בית
זאת טל בלעל.



הרב חיים שלמה דיסקין שליט"א

רב העיר קרית אתא



רח' העצמאות 8 קרית אתא
טל: 04-8440441



חיים שלמה דיסקין
רב העיר קרית אתא

בס"ד: כ"ב בטבת תש"פ

כבוד הרב יהודה שיח' טאוב

שמחתי לראות את החיבור הנאה שערכת הנקרא בשם "בית ראובן". על מעלת בניית בית והשמחה שבחמכת הבית בארץ ישראל.

ניכרת ההשקעה הרבה בעריכת הנושאים, הן במקורות והן במנהגים שבסעודת "חמכת הבית".

ידוע כי ארץ ישראל שייכת לעם ישראל מאז אברהם אבינו. כשהקב"ה אמר לו "לזרעך נתתי את הארץ הזאת" ואברהם יכול היה לדרוש את חברון מתוקף בעלותו ובכ"ז ביקש לרכוש את הארץ בכסף מלא, כפי שאמר "גר ותושב אנוכי עמכם".

אם תרצו הריני גר ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין. כלומר למרות היותי בעלים על הארץ, אני מבקש לקנות את החלקה בכסף, והסיבה לכך כי הבעלות הכללית היא רק נבעלות של מלך על מדינתו, אך אברהם רצה לזכות גם בבעלות פרטית על השטח של מערת המכפלה.

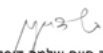
כך למרות שארץ ישראל שייכת לכל אחד מעם ישראל, וגם כשהיינו פזורים בכל קצווי תבל אמרנו בתפילה "מפני חטאינו גלינו מארצנו". הארץ היא שלנו גם אם אנו בחו"ל, בכל זאת מצוה היא (לדעת כו"כ מהפוסקים) לרכוש בית בארץ ישראל. ע"כ נהנתי לראות את ספרך שערך בטוב טעם, בתקווה שהלומדים את הנושא לאשורו יזכו גם לקיים את המצווה, שבדורנו קשה היא לרבים.

שמחתי גם לראות שהספר נקרא בשם "בית ראובן" ע"ש הבחור היקר ראובן זאב ז"ל בר' עזרא ישראל שיח' אוסטפלד, שנפטר לפני שנה ולא זכה להקים בית בישראל.

מתוך היכרות אישית של שיחות רבות איתו אני יכול להעיד כי היה אדם ישר דרך, אמיתי, ירא שמיים באמת. קיבל ייסורים באהבה ולא התאונן כלל על מצבו, הקפיד ללמד זכות על כל אחד וח"ו לא להוציא מפיו דבר שלילי על אחר.

יהי הלימוד בספר "בית ראובן" לזכרו, ויהיה מליץ יושר על כל מכריו.




הרב חיים שלמה דיסקין
רב העיר
קרית - אתא

הרב שמעון ליפשיץ שליט"א

רב ומו"צ קהילת "בני הישיבות" קרית אתא



אברהם שמעון ליפשיץ

הקונה בית בארץ ישראל

איתא בשו"ע או"ח סי' ס' סעי' ד' "י"א שאין מצות צריכות כוונה, וי"א שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה".

וכתב המ"ב שם "ואם לא כיון לצאת י"ח בעשיית המצוה לא יצא מן התורה וצריך לחזור ולעשותה. ודע דכתב הח"א בכלל ס' ח דמה דמצרכין ליה לחזור ולעשות המצוה היינו במקום שיש לתלות שעשיה הראשונה לא היתה לשם מצוה כגון בתקיעה שהיתה להתלמד או בק"ש שהיתה דרך לימודו וכדו', אבל אם קורא ק"ש כדרך שאנו קורין בסדר תפילה וכן שאכל מצה או תקע ונטל לולב אע"פ שלא כיון לצאת יצא שהרי משום זה עושה כדי לצאת אע"פ שאינו מכוין עכ"ל, ור"ל היכא שמוכח לפי הענין שעשייתו הוא כדי לצאת אע"פ שלא כיון בפירוש יצא אבל בסתמא בודאי לא יצא, וז' לענין דיעבד אבל לכתחילה ודאי צריך ליהדר לכיון קודם כל מצוה לצאת ידי חובת המצוה".

עוד כתב המ"ב שם "ולמצוה מן המובחר כו"ע מודים דצריך כונה כדאיתא בנדרים ראב"צ אומר עשה דברים לשם פועלם ונאמר ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה".

נמצינו למידים דלכו"ע מצוה לקיים המצוות בכונה לקיים ציווי ד', ולמ"ד מצוות צ"כ הוא לעיכובא, עכ"פ במצ' וזו לא מוכח לפי הענין שעשייתו לשם מצוה, והנה הדר בא"י וקונה בית בא"י ודאי לא מוכח מעשייתו דכונתו לשם מצוה דוקא, וכי גוי לא קונה בית, וא"כ נמצא למאי דקיי"ל שמצוות צ"כ, הכונה בענין זה מעכבת במצוה.

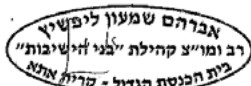
ולא רחוק בעיני לאמר, דבענין זה של הקונה בית בא"י, אפשר שלכו"ע סתמא דאיונשי לא מקיימים המצוה אם אין הם מודעים אליה, דכיון שאצל רבים שכוחה ועוובה מצוה זו, ואין היא בתודעת האדם כלל, נמצא שהדר בא"י וקונה בה בית, שייך שהוא בגדר מתעסק ביחס למצות יישוב א", והמתעסק לכו"ע לא יצא, עיין רש"י ברכות ג'. ד"ה בקורא להגיה, וברשב"א ותלמידיו רב"י שם, ואכמ"ל.

ומעתה כמה צריך להחזיק טובה להגאון הר"ר יהודה טאוב שליט"א שהתעורר לעורר בדבר מצות יישוב א"י להיות מודעים אליה וערניים כלפיה שלא נסיה דעת ממנה, והיא לכו"ע מצוה רבה כדאיתא בגיטין ח: שהתירו אמירה לעכו"ם לעשות מלאכה דאורייתא בשבת משום מצות יישוב א", מה שלא התירו בשאר מצוות ואפילו משום מצות מילה, יעויין תוס' שם ואכמ"ל.

ובפרט הבא לקנות בית בא"י שהוא מעשה רב וחשוב, ולא מודמן לאדם פעמים רבות במשך החיים, ודאי וודאי שחשוב ליכור ולכוין לקיים מצוה גדולה זו, ויקדש האדם עי"ז את מעשיו וביתו, וכדאיתא בספרים הקדושים לרוב.

ואסיים בברכה למחבר שליט"א שיוסיף לחבר ולהוציא לאור עוד הרבה ספרים מועילים ללימוד התורה וקיומה, ולקיום המצוות מתוך ריבוי דעת ושמחה.

בברכה א.ש.ל.



הרב אליהו דיסקין שליט"א

מחבר הספר נחל - אליהו עה"ת והמועדים

ארזי הבירה ירושלים



בס"ד

יום השלישי בשבת לסדר תזו"מ י"ב למט-מונים תש"פ לפ"ק

לידידי עוז ממצידי הרבים ככוכבים, הרה"ג יהודא טאוב שליט"א.

שמחתי ויגל לבי, בראותו פרי עמלך שהעלית עלי ספר ליקוטים יקרים, כזהר הרקיע מזהירים, נופך וספירים, כשמש מאירים, מדברי חכמינו ז"ל, ומדברי רבותינו הראשונים ז"ל חכמי הדורות, המקיף כל העניינים של בנין וקנין בית דירה בארץ ישראל, בהלכה ובאגדה ובמחשבה, אשר שמו יקרנו בשם "בית ראובן".

עוד הרחבת מאד בענין קיום מצוה זו בשמחה מתוך שבח והודאה להשי"ת, והשמחה בו ובטובתו כיד ה' הטובה עליך.

ואכן זו מעלה עצומה בכל המצוות כולן, וכדברי הרמב"ם ז"ל סוף הלכות לולב, וז"ל: "השימחה שישמח האדם בעשיית המצווה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא".

וכמו שהעיד בספר "חרדים" על קדוש ה' האריז"ל, שגילה על עצמו שכל ההשגות שזכה עליהן היה בזכות השמחה הגדולה והעצומה שהיתה לו בכל מעשה של מצוה.

ואם בכל המצוות כך, הרי במיוחד במצוה חביבה זו של "ישב ארץ ישראל", שהרי כל סדר ההגדה של פסח מיוסד על הפרשה של "מקרא ביכורים", שכל ענינה הכרת הטוב והשבח והודאה להשי"ת על ארץ ישראל וטובתה.

וכן בברכת המזון יש ברכה שלימה, שהיא שבח והודאה על "ארץ ישראל" וגם כל עיקר ההודאה בברכת המזון כלשון הכתוב בתורה הוא: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוך" - על הארץ הטובה אשר נתן לך".

ואני יודע ועד על הגאון המחבר שליט"א, שתוכו רצוף אהבת ה' ושמחה בו ובקיום מצותו באהבה, וחזקה על דברים היוצאין מלב טהור שיכנסו אל הלב, והלואי שנזכה כולנו לידבק בה' ובתורתו ולשמח במצותיו תמיד.

הכותב לכבוד המחבר שליט"א

ידידו המוקירו ברום ערכו

אליהו דיסקין בעיה"ק ירושלים ת"ו

הרב ברנסדופר שליט"א
אב"ד ור"מ היכל הוראה ירושלים



MOSHE BRANDSDORFER

RABBI OF

**HEICHAL HORO'OH
JERUSALEM**

3 ZONNENFELD ST, TEL: 972-2-5322775
HOME: 972-2-5370033

משה בראנדסדארפער

אב"ד ור"מ היכל הוראה ירושלים

נשיא כתר התורה "היכל הוראה" בארץ הקודש
מסודר אאמ"ר מרן חקנה כשמי יו"ט

מחבר ספרי "היכל הוראה" תשובות והוראות
פניחיק ירושלים תובכ"א

בסיד. יום שלישי כ"ד טבת תש"פ לפ"ק

באתי בברכה לחיבורו של קונטרס "בית ראובן" המבאר ומהלל את גודל
השמחה וההודאה בקניית בית בארץ ישראל מאת הרה"ג יהודה טאוב
שליט"א יו"ר ארגון קול תודה.

וידוע גודל ענין חנוכת בית בארץ ישראל כמובא בירושלמי (פסוה ח, ד), על
מה שכתוב בתורתנו הקדושה שבונה בית ולא חנכו חוזר מעורכי המלחמה
(דברים פ' כה, ה) הוא רק בבנה בית באר"י ועיין ברמב"ם בפתיחה להלכות
מלכים ס"ק י"ח שבבנין דירה שמחים בקנינה שנה תמימה.

אשר ע"כ אף ידי תיכון עמם להפיץ חיבורו ברבים לזכות בהן בני ישראל.
והשי"ת יזכה אותו שעוד יזכה ללמוד וללמד ולהרביץ תורה ברבים מתוך
נחת דקדושה ויפוצו מעיינותיו חוצה, ולהרבות כבוד התורה וכבוד שמים
בתוך נחת והרחבת הדעת להגדיל תורה ולהאדירה אכ"ר.

וע"ז באנעה"ח

משה בראנדסדארפער





תוכן ענינים

15	הקדמה.....
23	פרק א. נדל"ן לנצח.....
33	פרק ב. נטיעת עצים - ישוב הארץ.....
61	פרק ג. נטיעת עצים - ישיבת הארץ.....
17	פרק ד. מצווה עם שני חלקים.....
79	פרק ה. תפילות ברכות ושירים.....
91	פרק ו. פנינים.....
99	פרק ז. סיפורי נטיעת עצים.....
105	פרק ח. הלכה למעשה - כיצד זוכים.....
113	פרק ט. הלכות נטיעה.....
129	פרק י. שבח פירות ארץ ישראל.....



הקדמה

נטיעת עצים בארץ ישראל, מלבד שיש בה ערך כללי של 'לשבת יצרה' כמו לכל נטיעה אחרת בעולם¹. הרי יש בה גם משום קיום של מצוות ישוב הארץ, ששקולה לכל המצוות שבתורה, ואם בעצי מאכל עסקינן מתפשטת הנטיעה גם לעבר קיום מצוות התלויות בארץ נוספות, כגון: ערלה, כלאיים, תרומה גדולה, מעשר ראשון, תרומת מעשר, מעשר שני, מעשר עני, נטע רבעי, שמיטה, לקט, שכחה ופאה.

מעיון בתנ"ך ובמקורות חז"ל מתברר שלנטיעת עצי מאכל בארץ ישראל ישנה משמעות הרבה יותר גדולה ומקיפה, כשהתורה מצווה אותנו על איסור ערלה,

1 מלבי"ם בראשית ד, יז: וספר הכתוב שלכן האריך ה' לבני קין למען תתישב הארץ והם היו לבני שת כעלים החופפים על הפרי, והם חדשו המלאכות והאומניות, שכ"ז היה צריך לישוב העולם אשר לשבת יצרה.

מלבי"ם ישעיהו מה, יח: ומזה מבואר כי לא תהו בראה, לא רצה שתשאר תהו כמו בתחלת בריאתה שהיתה הארץ תהו, כי אז היה די הבריאה לבד, ולא היה צריך היצירה והעשייה שהם התקונים שהוסיף בה, רק לשבת יצרה, מה שיצרה והוסיף לתקן צורתה זה מעיד שעקר כונתו היה לשבת שיהיה עליה ישוב בני אדם, ומבואר איך השגיח על הארץ ביחוד בתקונה לצורך הישוב ולתועלת בני אדם שימצאו בה כל חיית ידם. דרשות ר"י אבן שועיב פרשת אמור: בית ישראל בעלי המלאכות ונושאי ונותנין ביישוב העולם וחורשים וזורעים ונוטעים כרמים, עוסקין ביישוב המציאות ומתפללין בקר וערב ועוסקין במצות והם קיום העולם, כי כך היתה כוונת הבריאה כי לא תהו בראה לשבת יצרה, וכמו שאמרו בפרק קמא דחולין ובפרק גיד הנשה ליבעון רחמי אתכליא על עליא, דאלמלא עליא לא מתקיימא אתכליאי, והכל צריכין אלו לאלו ואין קיום לזה בלא זה, וכלם עם ה' וחלקו.

היא משמיעה לנו גם כי טוב וחשוב ואף חובה לנטוע עצים בארץ ישראל. חז"ל העלו על נס את נטיעת עצי המאכל בארץ והשוו אותה לנטיעת הגן הראשון בעולם על ידי בורא העולם.

לכן אף שגם שבזריעת תבואה וירקות מקימים מצוות התלויות בארץ וישוב הארץ, מצווה מיוחדת יש בנטיעת עצי מאכל בארץ ישראל.

מצאנו כמה וכמה דינים מיוחדים שנאמרו רק לנטוע עצים: חזרה מהמלחמה, נקי לביתו, ושנת שמחה, כפי שיבואר בעז"ה בחוברת זו.

ארץ ישראל נשתבחה בפירות האילן הטובים שבה (לעומת מצרים שנשתבחה בירקות - ראה מה שהבאנו בפרק ו' - פירות הילולים). עצי מאכל משרים את השכינה הקדושה והברכה בארץ ישראל, ומקרבים את הגאולה. נטיעת עצי מאכל לשם מצווה גורמת במידה כנגד מידה, שה' יטע את עם ישראל בעולם הבא.

כל כך גדולה מעלת עצי הפרי בארץ ישראל, עד שהם סימן לגאולתם של ישראל, כמו שאמרו בגמ' (סנהדרין צח, א) "ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא". היינו, כאשר תראה את ארץ ישראל נותנת פירותיה, דע לך שהגיע קץ הגאולה.

מצוות נטיעת עצים בארץ ישראל מתחלקת לשתי דרגות:

א. דרגה א': מצווה מצד ישוב הארץ (חיוב חפצא) - מצווה זו מתקיימת בכל עץ מאכל שנוטע, אפילו באדמה שאינה שלו. מצווה זו תבואר לקמן פרק ב'.

ב. דרגה ב': כוללת את כל מה שיש בדרגה א', ונוסף בה גם מצווה מצד ישיבת הארץ (חיוב גברא) - בזה מקיים המצווה בחמשה עצי מאכל לפחות, באדמה השייכת לו. מצווה זו תבואר לקמן פרק ג'.

לפני שנלמד על המצווה לטעת עצים, נפתח תחילה בחשיבות המצווה לקנות קרקע בארץ ישראל, היות ובשביל לקיים מצוות נטיעת עצים בדרגה ב', חובה לקנות קרקע.

כיסופי גאולה

כשהגיע האדמו"ר מוהר"א מבעלזא זי"ע לארץ הקודש, **אחזתו רוח קדושה של כיסופי גאולה**, ועיניו לא שבעו מהביט בנופה של הארץ. בכל עת היה מזכיר את דברי הגמרא (סנהדרין צח, א) "אמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר: ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל". **ופירש רש"י** - "כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה, אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה מזה". (אדמורי בעלזא "ומביא גואל" עמ' 83).

כך גם מסופר על הגרי"ח זוננפלד זצ"ל: כמה פחד ורחב לבבו למראה ארץ ישראל ההולכת ונבנית, מושבות חדשות מוקמות במקומות שונים, שדות שוממות מוריקות מלא העין, ויעוד הנביא יחזקאל: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל", הולך ומתגשם לנגד עינינו, והלא כבר נאמר כי בהתגשמותה של נבואה זו **"אין לך קץ מגולה מזה"**.

על עלייתם של הגאון רבי אברהם שאג, ותלמידו הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל בשנת תרל"ג מסופר: "...בצאתם את העיר יפו נכנסה העגלה אל שביל שמשני צידיו נטועים היו **פרדסי יפו המפורסמים, וריח של תפוחים הגיע לנחיריהם**. באותה שעה מלמל הגאון רבי אברהם שאג: עתה מומחשים לי ביתר שאת דברי הפסוק: "כריח שדה אשר ברכו ה'". - וכי זכיתי מעולם לריח כזה של "חקל תפוחין קדישין", כפי שאני זוכה עתה? - הלא זהו מעין עולם הבא, ממש מעין עולם הבא, גן עדן עלי אדמות...

ומכיון שהשתיקה הופרה, ענה התלמיד לעומתו: **נו, הלא זהו מה ששנינו בסנהדרין: "כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה יותר"**. **באותה שעה נענה רבו והפטיר אחריו לאות הסכמה: "יפה אמרת חיים בני, אין בכך כל ספק, הקץ מתקרב, יש לזרז את הסוסים שיגיעו מהרה לירושלים שמא יבוא המשיח ואנחנו משתהים בדרך..."**

באותה שעה אחזתם **רוח קדושה של כיסופי גאולה** ועיניהם לא תשבענה מנופה של ארץ ישראל. (האיש על החומה א, 130).

קיצור הלכות נטיעת עצים בארץ ישראל

1. זכות גדולה היא לנטוע עצי פרי בארץ ישראל. ויש בזה כמה וכמה מצוות: ישוב ארץ ישראל, מצוות נטיעת עצים, והלכת בדרכיו, לשבת יצרה, ועוד שעל ידי זה זוכה למצוות התלויות בארץ.
2. במצוות נטיעת עצים יש שתי דרגות: א. דרגה א': מצווה מצד **ישוב הארץ** (חיוב חפצא) - בזה מקיים מצווה בכל עץ מאכל שנוטע, אפילו באדמה שאינה שלו.
3. דרגה ב': כוללת את מה שיש בדרגה א', ונוסף בה גם מצווה מצד **ישיבת הארץ** (חיוב גברא). המצווה מתקיימת בנטיעה חשובה המקנה לאדם חיבור מיוחד לארץ ישראל - בזה מקיים המצווה בחמשה עצי מאכל לפחות, באדמה השייכת לו.
4. נפתח בדרגה א'. **מקור המצווה**: בפרשת קדושים (ויקרא יט, כג) נאמר "וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵכָל". חז"ל במדרש דייקו שמכך שנכתב בפסוק '**ונטעתם**', ולא נכתב רק 'שלוש שנים יהיה לכם ערלים', ללמד שיש מצווה לטעת עצי מאכל בארץ ישראל.
5. **מעלת הנטיעה**: במדרש אמרו שאם אדם נוטע נטיעה ובאו ואמרו לו משיח בא, יסיים את נטיעת העץ ורק לאחר מכן יצא להקביל את פני המשיח.
6. בנוסף נטיעת עצים היא מצווה גם מצד ישוב הארץ, שעל ידי זה פועל שהארץ לא תהיה שממה. יתכן ומצווה זו מקיימים קצת גם בעצי סרק.
7. דרגה ב': מצווה גדולה מזו היא לטוע באדמתו נטיעה חשובה, לפחות חמשה עצים בארץ ישראל במקום אחד. מקור המצווה: בפרשת שופטים (דברים כ, י) נאמר: "וְיָמִי הָאֵלֶּשׁ אֲשֶׁר נָטַע פָּרִים וְלֹא חָלְלוּ יָלְךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְלִלְנוּ". למדו בירושלמי שטעם הפטור הוא מחמת המצווה של ישוב ארץ ישראל שהוא רוצה לקיים.

8. גדולה מצווה זו, שכל הנוטע חמשה עצים בארץ ישראל להביא מהם פירות נחשב עוסק במצווה חשובה, לכן במשך שלוש שנים ראשונות של העץ שהפרות ערלה - חוזר מעורכי המלחמה.

9. **ובשנה הרביעית** לאחר שהעצים נותנים פירות, נשאר בביתו לשמוח שנה שלמה, על שזכה להשלים מצווה גדולה זו.

10. **במצוות ישוב ארץ ישראל** יש שני חלקים: א. מצווה שהארץ תהיה מיושבת. ב. מצווה **שהאדם** יישב את הארץ בגופו כדי להתחבר ולאהוב את ארץ ישראל. לכן מספרת הגמ' כשנטעו כרם חדש, לא הסתפק ר' ינאי, שהעובדים בכרם נוטעים אלא הלך בעצמו לטעת גם כמה כרמים.

11. כאשר אדם זוכה לקיים מצוות נטיעת חמשה עצים, עליו להשתדל לקיים לפחות חלק ממצווה זו בגופו ולהשתדל לא למנות שליח לכל המצווה.

12. הקונה שדה אפילו קטנה (5/5 מטר) מברך ברכת שהחיינו (אם קנה הקרקע רק לעצמו ורק הוא עצמו נהנה ממנה) או ברכת הטוב והמטיב עם קונה אותה בשותפות או שיש בה תועלת גם לאחרים, כמו בני משפחתו. לא בירך בשעת הרכישה, נראה שיכול לברך בשעת הנטיעה.

13. שעת הנטיעה היא עת רצון. לכן כדאי אז להתפלל - ראה בפרק התפילות. במיוחד כדאי להתפלל על ילדים צדיקים, כמבואר באור החיים על הקשר בין בנים צדיקים לנטיעות.

14. מי שאין באפשרותו לטעת עצי פרי, יטע עצי סרק, שיש מצווה להרבות נוי בארץ ישראל. במקום שומם יתכן ויש בזה גם מצוות ישוב הארץ. עדיף לנטוע עצי ריח או עצים שיופיים מביא נחת רוח לבריות. שזה הוא שבחה של ארץ ישראל, שהרואים אותה בישובה מברכים את ה' על הארץ הטובה שנתן לבניו.

סיפורו של עץ האתרוגים בחצרו של הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל

היה זה כמה שנים לאחר נישואיו של מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זללה"ה, בהיותו מתגורר בצריף העץ שעמד באותם ימים במעלה ההר, בכתובת שלימים התפרסמה בכל העולם – "רחוב וילקומירר 4 בני ברק". באחד הבקרים לאחר שסיים את תפילת שחרית כותיקין במנין אצל מורו ורבו מרן החזון איש זי"ע, ביקשו רבו הגדול שיכנס עמו לחדרו. מרן החזון איש פתח את הארון הקטן ששימש למקום קירור על ידי בלוק קרח שהיה מונח שם, הוציא מעטפה שבתוכה היו גרעינים מהאתרוג עליו בירך בסוכות, ומסרו לתלמידו – רבינו זללה"ה, וביקשו: "קח גרעינים אלו ונטע אותם בחצר ביתך ותגדל מהם עץ שיוציא אתרוגים מהודרים לברכה".

רבינו קיים את רצונו ובקשתו של רבו החזון איש, כאשר הרבנית מתמסרת לטפל בכל התהליך עד שנבטו הזרעים והפכו לשתילים, ומהם שתלה בחצר את העץ. מרן החזון איש זי"ע היה מתעניין במשך התקופה על התפתחות העץ והטיפול בו, והיה מזרז שיתנו מים לעץ שיגדל היטב. כשרבינו הביע פעם בפניו את חששו שאינו יודע כלום בגידול עצים ושתילתם, ומי יודע אם יצליח העץ, ענה החזון איש: "במשב רוח אחד ששולח הקב"ה מצליח העץ לגדול ולהצמיח פירות".

ואכן רצון יראיו יעשה, התהליך הצליח, ומיד לאחר שנות ערלה ורבעי, עם התקרב חג הסוכות מילאה התרגשות גדולה את רבנו ומשפחתו כאשר מרן החזון איש בא בעצמו לחצר לחפש אתרוג. מרן החזון איש נשכב מתחת לעץ בטירחה מרובה ובחר לעצמו אתרוג מהודר.

בהזדמנות כשטייל רבינו זללה"ה עם רבו מרן החזון איש זי"ע ורבו שאלו האם הוא משקה את העץ, שאלו רבינו מאין מוצאו של אתרוג זה, ומהיכן יודעים בוודאות שאינו אתרוג מורכב. ענה החזון איש: "אתרוג זה יש עליו דין כאתרוג עם מסורת", אמר ולא הוסיף. וידוע מתלמידי החזון איש, שאתרוג זה מוצאו מהעיר שכם, ומרן המהרי"ל דיסקין גם בירך על אתרוג מיוחס זה.

מאז שגדל העץ בחצרו של רבינו זללה"ה, הקפיד החזון איש לקחת ולברך דוקא על אתרוג מעץ זה, וכך גם המשיך גיסו מרן הסטייפלער צוק"ל, שהיה מגיע מידי שנה ביום ט"ו לחודש אב [חודשיים לפני סוכות] לחפש על העץ אתרוג, והיה נוטל ושומר אותו בזהירות לחג הסוכות, כשהוא מקפיד לשלם עבור האתרוג מחיר מלא. באחת השנים כשרבינו סירב לקחת ממנו תשלום, אמר הסטייפלער לרבינו: "אתה הרי נותן לי הכל, ואני איני נותן לך כלום". כלומר,



פרק א'

נדל"ן
לנצח



אתה מזכה אותי בחיי עולם הבא על ידי האתרוג המיוחד הזה שאתה נותן לי, וכל כסף וזהב שבעולם אינם שווים לעומת מצוה מהודרת זו.

באותן שנים, בימים לפני חג הסוכות היה ביתו של רבינו הפקר ממש. כל תלמידי החזון איש היו מסתובבים בבית ובחצר, ובודקים כל אתרוג שנקטף מהעץ. מסביב לעץ התפתחו שיחות בדברי תורה והיו הת"ח מתנצחים זה עם זה בהלכה. הריתחא דאורייתא מסביב לעצים היתה לשם דבר בבני ברק, החום הלוהט לא מנע מהם לטרוח בחביבות המצוה.

[נזכיר חלק מתלמידי החזון איש זי"ע שהיו באים כל שנה לקחת מעץ זה את אתרוגם: הגאונים רבי גדליה נדל, רבי חיים ברים, רבי דוד פרנקל, רבי יהודה שפירא, רבי משה יהושע לנדא, רבי אברהם הורביץ, רבי אלעזר צדוק טורצין, רבי חיים גריינמן זצ"ל, ולהבדלחט"א רבי מאיר גריינמן, רבי יחזקאל ברטלר שליט"א, ועוד ועוד], לאחר שעות של עיון וחיפוש בעץ, ובכל האתרוגים, החל מעמד המעשר, כשרבינו זי"ע עומד בחיל ורעדה מתוך מאמץ של ריכוז וכובד ראש לקיים מצוות תרומות ומעשרות בטבל ודאי. היו אלה שעות של עונג עילאי למי שחזה בהם.

במשך השנים ביקשו רבים מרבינו זללה"ה לקחת שתילים ולגדלם במקומות אחרים, ורבינו נתן בחפץ לב. הוא ראה בכך זכות לזכות את הרבים באתרוגים מהודרים בלתי מורכבים. תלמידי החזון איש שתלו פרדסים משתילי העץ הזה, ומכאן יצא נפוץ זן האתרוגים הנפוץ ומוכר לכולם, זן חזון איש, שהיום נמכר בכל העולם.

המעניין הוא, שראו ברכה מיוחדת בעץ זה שבחצרו של רבינו, שברכתו של מרן החזון איש הועילה והעץ גדל ונתן פירות שנים רבות שלא כדרך טבעם של עצי אתרוגים שנחלשים מהר. רבינו זללה"ה בירך כל ימיו דוקא על אתרוג מעץ זה, וכן להב"ח מקפיד מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א ועוד מגדולי ישראל [גם האדמו"רים מתולדות אהרן ותולדות אברהם יצחק לוקחים כל שנה אתרוג מעץ זה, שכך היה מנהג אביהם האדמו"ר הזקן מתולדות אהרן זצ"ל].

מדעים ומפעים, שבימי האבל לפטירת רבינו זללה"ה, בחדשי תמוז ואב, בזמן שמדי שנה היו מורידים מהעץ כמה מאות אתרוגים, לא נראה על העצים שום פרי, וראו בחוש שמאז שעלה לשמי רום וגסתלק לשיבה של מעלה נסתלקה הברכה מפרי עץ הדר. תלמידי רבינו עלו לקברו של מרן בעל החזון איש זי"ע ולקברו של רבינו זללה"ה ונשאו שם תפילה שתמשיך הברכה באילן, ואכן אחר כך ניכרה קצת התאוששות בעצים וצמחו כמה עשרות אתרוגים בודדים מפרי הדר מיוחדים זה.

(גיליון פניני דעת)



פרק א. נדל"ן לנצח

עסופר על ערן הגאון רבי יחזקאל אברעסקי זצ"ל: בקיץ תרצ"ד, רכש בכספו חלקת אדמה קטנה בארץ הגליל, להיות לו לאחוזתו, והיה עספר לעיודעיו כשרוחו טובה עליו, שעמולס לא ביקר בעקום ההוא, ולא ראה את העגרש בעיניו: "קניתי אותן אך ורק עפני דבריו של ה"אבן עזרא", שעבאר הטעם עדוע הזכיר הכתוב, שיעקב אבינו ע"ה קנה חלקת שדה "להודיע כי עעלה גדולה יש לארץ ישראל, מי שיש לו חלק בה חשוב הוא כחלק לעולם הבא"

(עשמר הלוי, וישלח, רעלך ביופיר ענ' 125).

א. מה היתה עסקת הנדל"ן הראשונה?

עסקת הנדל"ן הראשונה המופיעה בתורה, היא לכאורה איננה מעניינת מבחינת נדלני"ת. לא היו אז משכנתא או תמ"א 38, פינוי בינוי, קבוצות רכישה, כונס נכסים, מתווך, מס שבח ועוד ועוד מונחים נדל"ניים שהיום הם חלק מהשיח המקצועי. אך כשנתבונן קצת בדברים נראה, שכל סודות הנדל"ן האמיתיים, נמצאים בפרשה קצרה זו.

ב. הסוד הראשון – העסקה הכדאית ביותר

בכל התורה לא מסופר על אדם הקונה חפץ והתורה מציינת באיזה מחיר הוא קנה אותו, חוץ מפעמיים בלבד, ושניהם בעניין קניית אדמה בארץ ישראל. דבר זה בא ללמדנו שהקניין אותו כדאי לקנות יותר מכל קניין ולשלם עליו כל מחיר שבעולם, הוא קרקע בארץ ישראל.

היהודי הראשון שקנה אדמה בארץ ישראל, היה אברהם אבינו אבי האומה. בפרשה חיי שרה התורה מגלה לנו את המעלה, החביבות והזכות העצומה שיש בקניה זו. התורה מאריכה מאוד בכל מהלך הקניה, בכל המשא והמתן שהיה בין אברהם אבינו לבני חת ועפרון, ואת סירובו העיקש של אברהם אבינו לקבל את הקרקע בחינם.

לשם מה התורה סיפרה סיפור זה, וגם ציינה את המחיר הגבוה מאוד שאברהם שילם בעבורה, ארבע מאות שקל כסף? לכאורה "מה יושיענו ספור זה לתורה ולתעודה?" (לשון המלבי"ם). לא פעם אחת בלבד התורה מספרת על קניין השדה, אלא התורה חזרה על כך עוד כמה פעמים, ללמד אותנו, שיש כאן דבר חביב מאוד, שנכפל כמה וכמה פעמים לחיבתו. מהו הדבר החביב כל כך?

כתב האבן עזרא (בראשית כג, יט): "נזכרה זאת הפרשה להודיע מעלת ארץ ישראל על כל הארצות לחיים ולמתים". קניין קרקע בארץ ישראל היא מעלה עצומה, מעלה לחיים – שיש להם קרקע השייכת להם בארץ ישראל, מעלה למתים – שנקברים באדמת ארץ ישראל, ככתוב וכפר אדמתו עמו.

ג. הסוד השני – עסקה עם תשואה לנצח

לא לחינם הקרקע הראשונה שנקנתה על ידי עם ישראל היתה מערת המכפלה, ללמדנו שבקניין קרקע בארץ ישראל, יש כמה וכמה מעלות כפולות:

א. מעלה גשמית: כמו כל קרקע טובה. ב. מעלה רוחנית: חלקה בארץ ישראל, מקנה לאדם חלקה בעולם הבא, לכן קניין הקרקע הראשון נעשה לצורך קבורה, ללמדנו מעלת אדמת ארץ ישראל אינה רק לחיים בעולם הזה, אלא מעלתה גם למתים, שעל ידה הם זוכים להמשיך להיות חיים.

גם אצל יעקב אבינו, התורה מציינת ומדגישה את חשיבות קניית הקרקע

בארץ ישראל. יעקב אבינו שב לארץ ישראל מבית לבן, בבואו הוא לא שוכר מקום לזמן, הוא לא נוסע להר המוריה להודות לה', אלא דבר ראשון שעשה בהגיעו לארץ ישראל היה לשלם מחיר יקר עבור קניית חלקת אדמה בארץ ישראל. "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֹם עִיר שָׁכֶם אֲשֶׁר בְּאַרְצָא כְנַעַן בְּבֹאֹ מִפְּדֹן אֶרֶם וַיַּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר. וַיִּקֶן אֶת חֲלֻקַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֶהְלֹו מִיַּד בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שָׁכֶם בְּמֶאֱהָ קִשְׁיָטָה" (בראשית פרק לג, יח-יט). זו תופעה מאוד נדירה, אדם החוזר ארצה לאחר 22 שנה שלא היה בה, מגיע לארץ ביום שישי (מדרש) וקונה קרקע עוד לפני כניסת שבת, ביום הראשון בהגיעו ארצה.

מדוע ולמה כל זאת? ראויים דבריו של האבן עזרא הבאים, להיות תלויים בכל בית יהודי. כל חודש בזמן שרואים את תשלום המשכנתא כדאי לחזור על דבריו הנפלאים, וז"ל:

"הזכיר זה (ענין הקניה) הכתוב, להודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק עולם הבא".

אברהם קונה חלקת אדמה בחברון, הנקראת בשם זה היות ובה יש חיבור בין העולם הזה לעולמות העליונים (אלשיך). חיבור זה מתגלה במיוחד בחברון, אבל הוא נמצא בעומק בכל קרקע וקרקע בארץ ישראל.

ד. הסוד השלישי – עסקת נדל"ן משנה חיים

קנין קידושי אישה בכסף נלמד מקנין ארץ ישראל (גמ' קידושין ב, א), משום שבשניהם יש מטרה כפולה לנתינת הכסף: א. כדי שהמוכר יקבל תשלום על נתינתו. ב. בכדי שהקונה יתחבר לדבר הנקנה.

כשם שקידושי אישה אינם רק קנין ממוני, אלא בקידושין היא נהפכת להיות אשתו כגופו. כך גם קנין ארץ ישראל, אין זה רק קנין ממוני, אלא זה קנין של חיבה ואהבה, כמו שמבואר בספר 'בית ראובן' בפרק שנה של שמחה.

ה. הסוד הרביעי – עסקה במחיר הראשוני

הפלא ופלא, מציעים לאברהם אבינו את הקרקע חינם אין כסף, והוא מסרב. הוא מתחנן שיסכימו לקבל ממנו תשלום, ולא סתם תשלום אלא 'בכסף מלא' את מלא השווי ללא שום הנחות.

משום, שכאשר מדובר בעסקה נצחית - חלקה לעולם הנצח, צריך שישרה בה קדושה, ואת זה משיגים על ידי שמשלמים על זה "בְּכֶסֶף מָלֵא" - כל מה שהיא שווה.

ו. הסוד החמישי - נדל"ן שמח

לא רק קידושי אישה נלמדים מקנין ארץ ישראל, אלא יש כאן לימוד כפול, גם קנין ארץ ישראל נלמד מקידושי אישה. כך למדנו במסכת סוטה (ח, ד) כשם שהנושא אישה נקי לביתו שנה אחת, כך גם הבונה בית או נוטע עצי פרי נקי לביתו שנה אחת. מוסיף הרמב"ם (הקדמה להלכות מלכים) כשם שבקידושין מצווה לשמוח שנה אחת, כך גם נוטע עצים בארץ ישראל מצווה עליו לשמוח בארץ ישראל שנה אחת.

לסיכום לקנות בית בארץ ישראל

זה לעשות את

- העסקה הכדאית ביותר.
- עסקה עם תשואה נצחית.
- עסקת נדל"ן משנה חיים.
- עסקה שעושים בכל מחיר.
- עסקת נדל"ן שמחה.

את פרטי העסקה תוכל ללמוד

בספר 'בית ראובן' - המדריך המקיף ביותר להלכות קניית בית בארץ.

באהבה עזה והתקשרות נפשית עמוקה היה קשור הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל, רב ואב"ד ערלוי ובעל שו"ת 'התעוררות תשובה', נכדו של החתם סופר, לארץ ישראל. משיכה מופלאה זו לארץ הצבי באה לו בירושה מאבותיו הקדושים, ה"כתב סופר" וה"חתם סופר", אשר עיניהם ולבותיהם היו שם תמיד, וכל עצמותיהם תאמרנה אהבת ארץ ישראל.

בשנת תרמ"ט נשאו לבו לארגן עליה המונית של רבנים ובעלי בתים יראי השם, אשר אם לא הגיע עדיין שעתם להשתקע ולהתנחל כארצנו הקדושה, יבואו לכל הפחות לבקר בה ולהתענג על מראותיה - שהיא גם כן מצוה בפני עצמה, וכן להתפלל במקומות הקדושים.

הוא יזם והפיץ באותו פרק קול קורא נלהב, בו קרא להמוני בית ישראל, ובמיוחד גדולי הדור, שיצטרפו למסע היסטורי זה, ולא יחמיצו את ההזדמנות לנשק עפרות ציון, ולקיים - ולו באופן חד פעמי - את המצוות התלויות בה. מכל תיבה ואות בכרוז הנזכר, מבצצים לשונות אש אהבתו הבווערת לארץ האבות, וגודל תשוקתו וגעגועיו לראותה.

סוף דבר היה שלא הצליח להוציא לפועל את רעיון המסע לארץ ישראל, עם כל זאת לא התעממו גחלי תשוקתו של רבינו זצ"ל לארצנו הקדושה אף ליום אחד. עיניו ולבו היו שם כל הימים. מכיון שלא זכה לעלות לארץ ישראל בגופו, השתדל רבינו שמעון לקיים בינתיים מצות ישוב ארץ ישראל לפחות באופן חלקי, במה שבידו.

הוא רכש מכספו חלקת שדה קטנה סמוך לעיר צפת, וזאת במטרה כפולה: (א) כדי שיהיה לו חלק ונחלה בארץ אבותינו אשר כדברי ה"אבן עזרא" (בראשית לג) "חשוב הוא כחלק עולם הבא"; (ב) ובכדי לקיים בדרך זו את המצוות התלויות בארץ, לפחות באמצעות שליח (מהספר רבי שמעון חסידא).

פרק זה היה טעימה קטנה, מתוך הספר החדש 'בית ראובן' - המדריך לקניית בית בשמחה, בקדושה ובהודאה.

תוכן הספר 'בית ראובן' בקצרה

פתיחה - סגולות לקניית דירה ללא הרבה חובות ומשכנתאות.

פרק א - קיצור הלכות קניית בית.

פרק ב - מעלת רכישת קרקע בארץ ישראל.

פרק ג - הזכות לשלם משכנתא.

פרק ד - ארץ ישראל היא חלקה לעולם הבא.

פרק ה - המצווה לקנות בית בארץ ישראל.

תפילה בעת רכישת בית.

פרק ו - שו"ת בעניני בית.

פרק ז - טעמי מצוות חנוכת הבית.

פרק ח - מצוות עשה מהתורה לשמוח שנה שלמה.

גדרי מצוות השמחה.

פרק ט - שמחה הלכה למעשה (39 עצות לשמחה)

פרק י - הלכות והנהגות בניית בית.

חלק ב'

פרק א - קיצור הלכות חנוכת הבית

פרק ב - סדר התפילות והפיוטים בחנוכת הבית

פרק ג - סדר הלימוד בחנוכת הבית

פרק ד - מראי מקומות עם צורת הדף לחנוכת הבית.

פרק ה - סיפורים על ראובן אוסטפלד ז"ל

ניתן לקבל בחינם קיצור של הספר במייל - 8436092@gmail.com

ניתן לקנות את הספר בעשרות נקודות, וכן במשלוח חינם עד הבית, לפרטים: 055-6785647

התלונות שהפכו לריקודים באדמת הטרשים

מעשה שסיפרה סבתא יקרה מירושלים עיה"ק.

נכדה היקר קנה דירה במודיעין עילית, אך לצערו פתאום התחילו משפטים על גבי משפטים, שאולי הקרקע שייכת לערבים. כך עברו שנים עשרה שנה, והשבוע סוף סוף השתחררה הקרקע לבניה.

הקבלן הזמין אותם לבוא לחתום על הטפסים, כדי שיוכלו להתחיל בעבודות הבניה. הנכד שכבר שבע מרורות לרוב במריבות על אותה חלקת אדמה, התלונן רבות לשם מה צריך בכלל את הדירה? מה חסר לנו היכן שאנחנו גרים עכשיו? שנים עשרה שנה אני סובל. בשביל מה?

השבוע לפני שהוא נסע מירושלים למודיעין עילית, ציידה אותו הסבתא היקרה, בספר החדש 'בית ראובן', המדריך לקניית בית בשמחה ובקלות. בדרך הוא למד בספר, הגיע למקום וחתם על המסמכים אצל הקבלן. "מה עכשיו?", שאל. "זהו, אתה משוחרר", ענה לו הקבלן.

"אתה יודע", אמר הנכד לקבלן, "רכישת בית בארץ ישראל היא מצווה גדולה עד למאוד, תראה עד כמה האריכה בכך התורה בפרשת השבוע חיי שרה, על אברהם אבינו - הקונה הראשון של אדמת ארץ ישראל. מצווה כזו גדולה לא גומרים בחתימה בלבד".

להפתעת כל הנוכחים במקום, יצא הנכד לחלקת המגרש שרכש, ופצח לעיני כולם בשירה וריקודים על הזכות שנפלה בחלקו - לקנות בית בארץ הקודש.

אמרה הסבתא מירושלים: שנים עשרה שנה חיכתה אדמת ארץ הקודש לספר היקר, שילמד את נכדי, כמה שווה להשקיע, בשביל לזכות לקנות בית בנחלת ה'.

אבות האומה – נוטעים אילנות בארץ

”כשנתן הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו את הארץ לא נתנה לו אלא כמות שהיא שנאמר קום התהלך בארץ, עמד אברהם והשביחה שנאמר ויטע אשל בבאר שבע, עמד יצחק והשביחה שנאמר ויזרע יצחק בארץ ההיא, עמד יעקב והשביחה שנאמר ויקן את חלקת השדה”.

(ילקוט שמעוני דברים, רמז תתא)

ויטע (אברהם) אשל בבאר שבע - אמר ריש לקיש: מלמד, שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים.

(גמ' סוטה י, א)

דוסתאי ב”ר ינאי אומר משום ר’ מאיר, הרי הוא אומר ביצחק וברכתך והרביתי את זרעך, דרש יצחק, הואיל ואין ברכה שורה אלא במעשה ידי, עמד וזרע, שנאמר ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא מאה שערים.

(תוספתא ברכות פ”ו)

וירא אליו ה’ ויאמר אל תרד מצרימה שכון בארץ, עשה שכונה בארץ ישראל הוי נוטע הוי זורע הוי נציב (נוטע אילנות), ד”א שכון בארץ שכן את השכינה בארץ.

(בראשית רבה, תולדות סד, ג)

וילך יצחק לשוח בשדה - כדכת’ וכל שיח השדה. כלומר לטעת אילנות ולראות עניני פועליו.

(רשב”ם בראשית כד)

ד”א לשוח ליטע שיחים ואילנות, והרמז בזה שיצא לקראתה להעמיד ממנה זרע כשר כי אדם עץ השדה, וע”ד היש בה עץ.

(פענח רזא בראשית פרשת חיי שרה)



פרק ב'

נטיעת

עצים



ישוב

הארץ



מרן החזו"א ומו"ר קנו חלקת אדמה בא"י

כד. מרן החזו"א זצוק"ל קנה בשותפות עם עוד רב חלקת אדמה (מגרש) בא"י בעיר שגר בה בני ברק משום מצות ישוב א"י ואח"כ משום איזו סבה נתן מרן לשותפו את חלקו, וקנה מרן מגרש אחר בשותפות עם גיסו בבני ברק סמוך ממש לשיבת תפארת ציון חלקו של מרן עמד ריק כל ימי חייו של מרן המגרש המשותף הי' רשום בטאבו ע"ש גיס אחר של מרן, כל הדירות שמרן הי' דר בהם מעת עלותו לארצנו הק' עד עלותו השמימה היו שכורות, וכדי שיהי' לו חלקת קרקע בא"י קנה מגרש. ואמר לי הגר"ח ק שליט"א שמרן הי' מיעץ ומזרז לקנות קרקע בא"י משום ישוב א"י.

וספר שגם למו"ר זצוק"ל הי' חלק במגרש בא"י, והיו למו"ר עוד שלשה או ארבעה שותפים למגרש ביניהם חתנו הגר"ש ברזם זצ"ל ועוד ג"א שליט"א, יוזם הקני' הי' חתנו הגר"ש ז"ל שאמר למו"ר שיש הזדמנות לקנות מגרש בזול חוץ לב"ב אם מו"ר מוכן להשתתף, מו"ר הסכים וקנהו בשותפות כנ"ל והעבירו על שמם בטאבו, זה הי' הרבה שנים לפני הסתלקותו של מו"ר והמגרש הי' בבעלותם וקנינם כל ימי מו"ר, לאחר הסתלקותו של מו"ר זצוק"ל מכרוהו בגלל המסים הגדולים שרכצו עליו. (עיין ב"ק דף פ' ע"ב, עיין רמב"ן בראשית פרק ל"ג סוף פסוק י"ח).



פרק ב. נטיעת עצים – ישוב הארץ

”עֲשִׂיתִי לִי גִּטּוֹת וּפְרָדְסִים וְנָטַעְתִּי בָהֶם עֵץ כָּל פְּרִי.”

(קהלת, ה)

המצווה

מצווה לנטוע עצים בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל¹. גם כאשר הארץ

1. במסכת ב"ב (יד, א) איתא שרב ינאי נטע ארבע מאות כרמים בא"י, וכתב הריטב"א שם: "ומאי דאסהיד דנטע ארבע מאה כרמי סיפרו בשבחו דעביד הכי משום יישוב א"י".
מצאנו כמה תקנות בחז"ל מחמת חשיבות עצי מאכל בארץ ישראל:
א. כתב הרמב"ם (איסורי מזבח ז, ג): כל העצים החדשים כשרים למערכה, ולא היו מביאין משל זית ולא משל גפן משום ישוב ארץ ישראל.
ב. שטף הנהר זיתיו ושתלן בתוך שדה חבירו, ואמר הלה: זיתי אני נוטל, אין שומעין לו בארץ ישראל, משום ישוב הארץ, אלא יעמדו במקומם. (שו"ע חושן משפט קסח, א) והוא מדברי הגמ' במסכת בבא מציעא (קא ע"א).
ג. במשנה בב"ק (עט, ב): "אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, אבל מגדלין בסוריא ובמדברות של ארץ ישראל". ופרש"י שהוא משום ישוב ארץ ישראל, שהבהמות מזיקות את שדות ישראל.
ד. במשנה בערכין (לג, ב): "אין עושין שדה מגרש", מסביר רש"י את הטעם שאסור להפוך מקום של שדות וזרעים למגרש ריק - משום יישוב ארץ ישראל והיינו חורבן שממעט את הזריעה.
ה. כתב הרשב"ש (סימן א'): שני חלקים במצוות ארץ ישראל, ישוב הארץ (חפצא) וישיבת הארץ (גברא) - "והישוב הוא כמו נטיעת גנות ופרדסים וקניית בתים, שכל זמן שימצא מזון ומדור תמצא הישיבה, ואפשר שיהיה לאדם שם גנות ופרדסים ובתים, והם סיבת הישוב, והוא אינו דר שם, על כן הישוב אינו הישיבה" (שו"ת הרשב"ש סימן א).
דברי הרשב"ש האלו הם אחד המקורות למה שמבואר כאן בספר, שיש שני חלקים במצוות נטיעת אילנות:

כבר מלאה עצי פרי, עדיין ישנה מצווה לנטוע בה עוד ועוד עצים².

יש להשתדל לנטוע עצי פרי, שעיקר מצוות נטיעה (המבוארת בסעיף הבא) נאמרה בהם³, ובהם זוכה האדם לקיים מצוות התלויות בארץ⁴. גם עיקר שבחה של ארץ ישראל הוא בעצי פרי (ולא בתבואה וירקות, ראה בפרק ו' דברים נפלאים על כך). אמנם ישנה גם מצווה בנטיעת עצי סרק, שיחים, פרחים וורדים, כמו שיתבאר לקמן.

א. מצוות הנטיעה

מלבד המצווה הכללית של ישוב ארץ ישראל, המתקיימת על ידי נטיעת עצים, כמבואר בגמ' (ב"מ קא, ב) ונפסק בשו"ע (חו"מ קס"ח, א - כמובא לקמן פרק ו' סעיף ב'), מצאנו מצווה מפורשת על נטיעת עצי מאכל.

א. בפרשת קדושים (ויקרא יט, כג) נאמר "וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵכֶל". חז"ל במדרש דייקו מייתור המילה ונטעתם, ולא כתוב רק "שלוש שנים יהיה לכם ערלים", שבאה התורה ללמדנו שיש מצווה לטעת עצי מאכל בארץ

א. נטיעת אילן אפילו אחד, שבזה מתרבה ישוב הארץ. ב. נטיעת חמישה אילנות, שבזה האדם מיושב הארץ. 2. היה מקום לומר שהמצווה שייכת דווקא בזמן שהארץ היתה שוממה, או שהמצווה נאמרה באדם הנוטע עצים במקום שומם ומפריח את השממה, אבל הנוטע בעיר מיושבת, אפשר שאין מצווה. אמנם מלשון המדרש תנחומא (קדושים, ח) משמע שבכל אופן מתקיימת המצווה, וז"ל התנחומא: "כי תבואו אל הארץ ונטעתם. אמר להם הקב"ה לישראל אע"פ שתמצאו אותה מליאה כל טוב, לא תאמרו נשב ולא נטע, אלא - הווי זהירין בנטיעות, שנאמר 'ונטעתם כל עץ מאכל'". משמע שבכל נטיעת עצים מתקיימת המצווה, משום שלנטיעת עצי מאכל יש הרבה מעלות כמו שיבואר. אמנם מעלה יתירה יש לנטוע במקום שומם כמו שיתבאר בסוף הפרק.

3. על הפסוק באשת חיל "זממה שדה ותקחהו, מפרי כפיה נטעה כרם". הקשה הגר"ח קניבסקי שליט"א מדוע לגבי שדה נאמר שהיא קונה ממקום אחר, ואילו לגבי כרם היא נוטעת בעצמה? אלא שהמדרש רבה אומר על הפסוק: 'כי תבוא אל הארץ - ונטעתם כל עץ מאכל' שיש מצווה לטעת עצים של מאכל בארץ ישראל, אבל לגבי תבואה לא מצאנו מצווה מיוחדת לזרוע, לכן לגבי שדה (תבואה) קנתה מוכן, אבל כרם נטעה בעצמה (מובא בספר מתוק האור - שבת קודש). כרם כולל כל חמשה עצי פרי כמו שיבואר לקמן.

4. כתב הגר"י זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד בבא מציעא צב, א): שאלה. בית משותף שיש בו חלקת אדמה, וחלק מהדיירים מבקשים לנטוע עצים יפים, וחלק מהדיירים רוצים לנטוע עץ פרי, מי מהם צודק? תשובה. נאמר בתורה שש שנים תזרע את ארצך... (שמות כג י), וכתבו על כך דעת זקנים מבעלי התוספות וז"ל: אתמר במדרש דאפילו אין לו לאדם אלא חורבה אחת בתוך גנו, חייב לעבדה בכל יום. ונראה להר"ב ר' משה דוקא בארץ ישראל, כדי להרבות הפרשת תרומות ומעשרות, עכ"ל. אם כן צדוק הסוברים שיש לנטוע עצי פרי, [אלא אם כן יגרום הדבר לנזקים כגון לגנבים או לזבובים וכדומה].

ישראל (ויקרא רבה כה, ג. תנחומא קדושים ח. אור החיים שם ו). גם הנוטע עץ אחד מקיים מצווה זאת.

ב. במדרש מסופר שמשה רבינו ציווה את עם ישראל הנכנסים לארץ, לקחת מעדר ולטעת עצים. וז"ל: "כִּי־בֵּן שְׁנֵי־כֶסֶס יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ אֲמַר לָהֶם מֹשֶׁה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵכֶם יִטְעוֹן מִכּוֹשִׁיָּה (ישא על כתיפו מעדר לחפור בו) וַיִּפּוֹק וַיִּנָּצוּב לִיה נְצִיבִין (ויצא ויטע לו אילנות), הִדָּא הוּא דְּכָתִיב: כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם" (ויקרא רבה כה, ה).

ג. נאמר בתורה (שמות כ"ג י) 'ושש שנים תזרע את ארצך'. וכתב שם בדעת זקנים מבעלי התוס': "איתמר במדרש דאפילו אין לו לאדם אלא חורבה אחת בתוך גנו, חייב לעבדה בכל יום (אם הארץ צריכה לכך - הגר"ח ק). ונראה להרב ר' משה דוקא בארץ ישראל, כדי להרבות הפרשת תרומות ומעשרות", עכ"ל.

בשביל בדרך לביתו של כ"ק האדמו"ר מסערט ויזניץ זצ"ל, גדל עץ קטן שנתמך ע"י מקל קשור לעץ, שיגדל ישר. מידי יום כשרבינו זי"ע עבר בדרכו לביתו אחר התפילה, היה מביט על העץ. ואם המקל זז, היה מיישרו. ואם נפתח החוט המקשר את העץ להמקל, היה מחזק את הקשר. לפליאת המשמשים שהלכו עמו היה אומר: 'הריני מקיים בזה מצות ישוב ארץ ישראל'. (ספר נעם הברכה עמ' נא)

ב. מעלת הנטיעה

א. במדרש אמרו שאם אדם נוטע נטיעה ובאו ואמרו לו משיח בא, יסיים את נטיעת העץ ורק אחר כך יצא להקביל את פני המשיח. וז"ל: "אם היתה נטיעה בתוך ירך ויאמרו לך הרי לך המשיח. בוא ונטע את הנטיעה ואח"כ צא והקבילו" (אבות דרבי נתן פרק לא).

ב. במדרש נאמר שיש בנטיעת עצים מצוות והלכת בדרכיו ומצוות דבקות בה', וז"ל: "אחרי ה' אלהיכם תלכו... ובו תדבקון. וכי אפשר לבשר ודם לעלות לשמים ולהדבק בשכינה... אלא מתחלת ברייתו של עולם לא נתעסק הקדוש ברוך הוא אלא במטע תחלה. הה"ד 'ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם' (מקדם, הינו לפני בריאת העולם - נמצא שזה הפעולה הראשונה בבריאה), אף אתם כשנכנסין לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחלה. הה"ד 'כי תבאו אל הארץ' (ויקרא רבה כה, ג).

יש כאן רעיון נפלא: ארץ ישראל היא בחינת גן עדן⁵. בגן עדן היה הכול נפלא בפועל וארץ ישראל כרגע זה בכוך. בארץ ישראל גלומים וטמונים כל אוצרות גן עדן ולעתיד לבוא נראה זאת בפועל, וכן נאמר (ישעיהו פרק נא, ג): "כִּי נָחֵם יְיָ צִיּוֹן נָחֵם כָּל חֶרְבָּתֶיהָ וַיִּשֶׁם מִדְּבָרָהּ כְּעֵדֶן וְעֶרְבָתָהּ כְּגֵן יְיָ שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָהּ יִמְצָא בָּהּ תִּנְוָה וְקוֹל זִמְרָה". לכן כשישראל נוטעין אילנות בכניסתם לארץ, הרי זה דומה להקב"ה שנטע עצים בתחילת בריאת העולם בגן עדן⁶.

ג. במדרש תנחומא (קדושים, ח) הרחיבו בחיוב לטעת עצים בשביל קיום העולם ולהטיב לדורות הבאים: "כי תבואו אל הארץ ונטעתם. אמר להם הקב"ה לישראל אע"פ שתמצאו אותה מליאה כל טוב, לא תאמרו נשב ולא נטע, אלא הווי זהירין בנטיעות, שנאמר 'ונטעתם כל עץ מאכל', כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים, אף אתם היו נוטעים לבניכם.

שלא יאמר אדם אני זקן כמה שנים אני חי מה אני עומד מתייגע לאחרים למחר אני מת, אמר שלמה ... אילולי שהקדוש ברוך הוא העלים מלבו של אדם את המיתה, לא היה אדם בונה ולא נוטע, שהיה אומר, ..למה אני עומד ומתייגע לאחרים. לפיכך העלים הקדוש ברוך הוא מלבות של בני אדם את יום המיתה, שיהא אדם בונה — זכה, יהיה לו. לא זכה, לאחרים ... אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, למדו ממני, כביכול אני צריך, שנאמר: וַיִּטֵּעַ ה' אֱלֹקִים גֵּן עֵדֶן מִקֶּדֶם".

מעשה באדריאנוס המלך שהיה עובר למלחמה והולך עם הגייסות שלו להלחם על מדינה אחת שמרדה עליו, מצא זקן אחד בדרך, שהיה נוטע נטיעות תאנים, א"ל אנדריאנוס אתה זקן ועומד וטורח ומתיגע לאחרים?! א"ל אדוני

5. מדרשי חז"ל רבים מראים על הקשר בין ארץ ישראל לגן עדן. לדוגמא: מאין הביאה היונה לנח עלה זית טרף בפיה והלא נמחה כל היקום במי המבול? איתא בבראשית רבה פר' ל"ג שר' ברכיה אמר מגן עדן ור' איבו אמר מארץ ישראל. וכך מתבאר מתוך מדרש תהילים (מזמור א' אות י"ג) שדורש את המזמור על אברהם ועל הפסוק "והיה כעץ שתול על פלגי מים", חד אמר שנטלו הקב"ה לאברהם ושתלו בגן עדן, וחד אמר ששתלו בארץ ישראל, והם הם הדברים. וכן הוא שם במזמור נ"ז אות ד' על הנאמר 'כי הצלתי נפשי ממוות להתהלך לפני אלוקים באור החיים' דורש היכן היא ארץ החיים? ומביא שחד אמר דהיינו בארץ ישראל וחד אמר שזהו בגן עדן.

6. יש להסתפק האם מצוות 'ובו תדבקון' שמקימים בנטיעת אילנות, זה רק בהתחלה שנכנסים לארץ והארץ שממה, כמו הקב"ה שנטע אילנות בגן עדן בתחילת בריאת העולם, או שגם היום יש מצוות 'ובו תדבקון' בנטיעת עצים. ואולי המצוה מתקיימת בימינו רק בנטיעת אילנות במקום שומם.

המלך הריני נוטע אם אזכה אוכל מפירות נטיעותי ואם לאו יאכלו בני. עשה שלש שנים במלחמה וחזר לאחר שלש שנים, מצא לאותו זקן באותו מקום, מה עשה אותו זקן, נטל סלסלה ומלא אותה בכורי תאנים יפות וקרב לפני אנדריאנוס, אמר לפניו אדני המלך קבל מן עבדך אני הוא אותו הזקן שמצאת אותי בהליכתך ואמרת לי אתה זקן מה אתה מצטער עומד ומתיגע לאחרים, הרי כבר זכני המקום לאכול מפירות נטיעותי ואלה שבתוך הסלסלה מהן מנתך. מיד אמר אנדריאנוס לעבדיו טלו אותה ממנו ומלאו אותה זהובים ועשו כך.

ד. כבר ליצחק אבינו צווה הקב"ה שיטע עצים בארץ ישראל, למרות שהארץ נתונה הייתה אז בידי הגויים, כמו שאמרו במדרש על הפסוק: "וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ מִלֶּבֶד הָרָעַב הָרָאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בְיָמֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה. וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר אֵל תֵּרֵד מִצְרֵימָה שָׁכֵן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֵלָיךְ. גֹּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאָהֳיָה עִמָּךְ וְאַבְרָכָךְ כִּי לֶךָ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאֲרָצָה הַזֹּאת וְהִקְמַתִּי אֶת הַשִּׁבְעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ".

מהו כפל הלשון 'שכון' וגם 'גור'? אומר המדרש רבה (בראשית סד, ג): "שכון בארץ עשה שכונה בארץ ישראל הוי נוטע הוי זורע הוי נציב" (טע אילנות בא"י). כך עשה יצחק עמד וזרע, שנאמר: "וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בִשְׁנָה הַהִוא מֶאֱהָ שְׁעָרִים וַיִּבְרַכְהוּ יי" (בראשית כו, יב).

עוד באור למילה 'שכן' מובא שם במדרש: "ד"א שכון בארץ, שכן את השכינה בארץ".

וכן דרשו במדרש תנחומא על הפסוק בתהלים (לז, ג) "שָׁכֵן אֶרֶץ וְרָעָה אֲמוֹנָה", שכן השכינה בארץ, ד"א עשה שכונה של ארץ הוי זורע הוי נוטע (תנחומא, ראה סימן יא).

יתכן ואין אלו שני פירושים שונים לגמרי, אלא על ידי שנוטעים עצים ומפריחים את השממה, גורמים שהשכינה תהיה שורה בארץ (כמבואר לקמן סעיף י') (נחלת ה', בטאון 59).

ג. לזכות לקיים מצוות

בנוסף לטעמים הקודמים (ישוב הארץ ומצוות ונטעתם) ישנה סיבה נוספת למצווה לטעת עצי מאכל בחצרו של אדם:

זכות גדולה היא לאדם לטרוח לזכות לקיים מצוות התלויות בארץ. דבר זה למדנו ממשה רבינו, כמו שאמרו בגמ' (סוטה יד, א) "דרש רבי שמלאי: מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל? וכי לאכול מפריה הוא צריך? או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי".

מכאן למד הרא"ש (מו"ק ג, פ): "יש לו לאדם לחזר ולקיים כל מצות, כדאמר גבי משה רבינו שלא היה תאב ליכנס לארץ ישראל לאכול מפריה, אלא כדי לקיים מצוות התלויות בארץ".

אף שבכל המצוות מצווה לחזר אחריהן כדי לקיימם, מכל מקום מעלה גדולה היא לחזר אחר המצוות התלויות בארץ, שכן בזה זוכים לכל המעלות הגדולות והנפלאות שנאמרו על ארץ ישראל (ראה מקורות בהערה ז).

בשו"ת משנת יוסף (ח"ב בהקדמה) האריך על החשיבות לקנות קרקע כדי לקיים בה מצוות שמיטה ושאר מצוות התלויות בארץ. ומביא שם מהאדמו"ר מהר"א מבעלזא זצ"ל שלפני שמיטה הורה לרכוש כלי עבודה ולעבד את הגינה בחצרו וגם התעניין בפרטי המלאכה ואמר שבבא השמיטה נשבות מעבודה כדי לקיים מצוות שמיטה.

ז. לגבי מצוות התלויות בארץ ישנה מצווה מיוחדת להביא עצמו לידי חיוב, כמו שכתב הגאון רבי שלמה קלוגר (הגהות חכמת שלמה יו"ד כח, יח) לתרץ הסתירה שלגבי חלה נפסק בשו"ע (יו"ד שכד, יד) שאסור לעשות עיסתו פחות מכשיעור כדי להפקיע ממנו חיוב חלה. וכן לגבי תרומות ומעשרות שבחו חז"ל (ברכות לה, ב) את הדורות הראשונים שלא הפקיעו עצמן מהמעשרות על ידי הכנסה דרך הגגות. לעומת זאת לגבי מצוות כיסוי הדם אמרו בגמ' (חולין פה, ב) השוחט וצריך לדם (ולא לבשר) - חייב לכסות, כיצד יעשה (להפטר מכיסוי הדם) או נוחרו או עוקרו, רואים שמותר להפטר מהמצווה. ותירץ הגר"ש קלוגר שמצוות התלויות בארץ שאני, שצריך להשתדל לקיימם. ומקורו ממה שאמרו בילקוט (עקברמזותם): "ארץ אשרה' אלהיך דורשאותה, אותהניתנה לדרישהלהפריש ממנהחלהתרומותומעשרות, יכול אף שאר ארצות ניתנו לדרישה, ת"ל אותה, אותה ניתנה לדרישה ולא שאר ארצות ניתנו לדרישה". וביאר הגר"ש קלוגר שכוונת המדרש שבארץ ישראל צריך להביא עצמו לידי חיוב חלה ומעשרות, משא"כ בחו"ל גם במקומות שכבשו ישראל וחייב במעשרות אין צריך להביא עצמו לידי חיוב. בטעם הדבר נראה שהיות וארץ ישראל היא ארץ חמדה (ירמיה ג, יט), שיש מצווה לחבבה ולאהוב אותה, כמבואר להלכה ברמב"ם (מלכים ה, י), ובכוזרי (מאמר ה') מבואר שצריך לאהוב את ארץ ישראל, לא סתם אהבה אלא תכלית הכוסף, ודבר זה יעורר את הגאולה, שבכך מתקנים את חטא המרגלים. לכן חלק חשוב מחיבת הארץ היא גם התשוקה לקיים את מצוותיה.

כמו כן ציין הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א, במענה לשאלת רבני אגודת 'שמיטה' האם יש ענין שאדם שאין לו קרקע ירכוש קרקע במיוחד בכדי לקיים שמיטה, וענה רבינו כי וודאי יש ענין לרכוש קרקע לקיום המצווה, ובזה הוא זוכה לברכת התורה 'וצויתי את ברכתי' (ספר ארץ ישראל לרב רוזנשטיין ערך קנין).

בתוספות מעשה רב (ס"ק כז) מובא שהגר"א קנה שדה, כדי לקיים בה מצות פאה ושאר מתנות עניים, לפי השיטות שניתן לקיימם בחו"ל מדרבנן (כמבואר ברמב"ם מתנות עניים א, יד).

מצוות הפרשת תרומות ומעשרות מהתורה יכול האדם לקיים רק אם נוטע עץ בגינתו, שכן מהתורה אין חייבים בתרומות ומעשרות בקונה פירות בחנות, כמו שכתב הרמב"ם (מעשר ב, א): "אינו חייב להפריש מן התורה אלא הגומר פירותיו לאוכלן לעצמו, אבל הגומרן למכרן פטור מן התורה וחייב מדבריהם שנאמר עשר תעשר וגו' ואכלת אינו חייב אלא הגומר תבואתו לאוכלה". לכן יש מעלה נוספת לטעת עצים, שכך יוכל לקיים תרומות ומעשרות מהתורה⁸.

בנוסף כותב הפלא יועץ (מובא בעמ' 62) שיש בנטיעת עצים ברכה רבה, כמו שאמרו בגמ' יבמות (סג, א) אמר רב פפא: זרע תבואה למאכל ביתך, ואל תקנה תבואה מן השוק. אף שמחיר התבואה בשוק הוא זול, כי גידולי תבואה שגידלת בעצמך בקרקע שלך הן מברכין! הטעם מבאר העיון יעקב כי הלוקח תבואה מן השוק פטור מן התורה ממעשר וכיון דכתיב עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר להכי הברכה מצויה יותר בזרע תבואת עצמו דוקא.

גינת נוי אצל האדמו"ר

כשעלה כ"ק האדמו"ר רבי אהרון מבעלזא זי"ע ארצה והשתקע בתל אביב, ביקש שישתלו גינה בחצר ביתו שברחוב אחד העם וירכשו את כל הכלים הנחוצים למלאכת העידור, הניכוש וההשקיה.

8. אף שלפעמים יש סיבות נוספות שהחייב אינו מהתורה (כגון: יש אומרים שרק בדגן תירוש ויצהר חייבים בתרומה מהתורה), נראה ככל שיותר חיובו מהתורה יש בזה יותר קדושה, וכמו שאין לעשר משל לקוח על שלו אפילו בירקות (ראה דרך אמונה תרומות ה, יד).

היו מחסידיו שתמהו לפשר הבקשה המשונה, שהרי בבעלזא לא גידלו צמחים. ברם משהגיעה שנת השמיטה והאדמו"ר ביקש מעובדי הגינה שיגנזו את כל הכלים והזהירם לבל יעשו שום פעולה הגובלת באיסור, הבינו כי כל מגמתו בשתילת הגינה לא היתה אלא כדי לקיים את מצוות השמיטה בהידור. (במחיצתם ח"ב)

עץ הגויאבה של האדמו"ר מבעלזא

עוד מסופר על כ"ק האדמו"ר רבי אהרן מבעלזא זי"ע, שרגיל היה להעתיק את מקום מגוריו, כל שנה לאחר חג השבועות, מביתו שבתל-אביב לשכונת קטמון שבירושלים עיה"ק, ולשהות בה עד אחר הימים הנוראים.

שנה אחת, קיבל מאן-דהוא מאנשיו הקרובים, לדור בחודשי הקיץ שמן חג השבועות עד אחר הימים הנוראים, בדירתו הפנויה בת"א, ולשמרה. כי כך דרכו הקדושה של מרן ז"ל - מטעמים הכמוסים עמו, מידי עוזבו אותה, היה מקפיד להפקיד שומרים בדירתו, שידורו בה וינטרוה. אותו חסיד מתגורר היה בדירה ב"דמי מפתח" בשכונת "ימין משה" הירושלמית, ונאלץ לעקור הימנה, בכורח הסכנות שהיו מנת חלקה של השכונה באותו הזמן מיריות שירו לעברה ללא הרף צלפים ירדניים, מצידו השני של הגבול.

ביקש הלה למוכרה, אך בעל הדירה סירב, על אף פסק הדין בבי דינא ד"העדה החרדית", כי עליו לעשות כן, עמד הוא במריו ובעקשנותו, ולא נתן למוכרה, ועקב כך נקלע הנ"ל למצוקה קשה. בהתקרב ימי ראש השנה, עלה רעיון במוחו של היהודי הלה - ה"שומר" - לקטוף מפירותיו של עץ הגויאבה הנטוע בחצר דירת מרן, ולהעלותם לעיה"ק תובב"א לכבוד יו"ט, לשולחן הטהור הנערך בליל ב' דר"ה הנקרא "לדוד מזמור טיש" שבו מחלקים פירות האילן ופירות הארץ, קודם שנוטלים את הידיים.

ממחשבה למעשה. קטף מפירות אילן ה"גויאבה", והעלם לירושלים. בירושלים, בערב יו"ט, נכנסו לקודש פנימה, כל אשר ידבנו לבו. איש איש ומנחת פירותיו, להעלותם על השולחן הטהור "מזמור לדוד טיש", מרן ז"ל נראה היה כמתנמנם כפי שהיה נראה כל אימת שהזכירו לפניו "קויטלעך", והמשב"ק הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל, היה מנענע קמעא את כסא קודשו של מרן להעירו.

בהגיע אותו חסיד עם טנא הגויאבות מחצר מרן שבת"א, רכן המשב"ק ר' שלום לפני מרן ז"ל, ואמר: "הוא הביא מפירות העצים הנטועים בחצר הרבי שבתל אביב".

כשמוע הרבי את דברי ר' שלום, הרים ראשו באחת ושאל בקורת רוח מרובה: "הפירות הללו - מחצרי הם? האם העץ 'אילן רברבא' הוא, גדול ונאה? האם הנך משקהו ומטפחהו?" ושמחה והנאה מרובה נשתקפו מפניו הקדושות בדברו. והיה נראה ומובן ששמחה זו באה לו על פירות ארץ ישראל. הבחין החסיד כי שעת כושר ועת רצון היא מלפני מרן ז"ל והזכיר לפניו את קשייו בענייני הדירה. ברכו מרן על אתר, שיצליח בענייניו.

ברכת הצדיק מיהרה להתקיים. מיד אחרי יוה"כ חיפשו במפתיע בעל הדירה, התנצל בפניו מעומק לבו על כל שהיה, והתחנן לפניו שימחל לו, כי הרי יהודים מוחלים הם זה לזה ביום הכיפורים, ואף הציע לשלם מכיסו סכום גדול מאוד עבור הדירה, ובלבד שימחל לו, ובסכום זה קנה לו היהודי הלה דירה בבני-ברק. והיה הדבר לפלא [מהספר "רשומים בשמך"].

ד. קנין קדושת הארץ - במצוותיה

כתב המשך חכמה (דברים פרק יא): "דעת הרמב"ן דישיבת ארץ ישראל בעשה. והרד"מ בחידושיו תמה ממה דדריש ר' שמלאי במסכת סוטה (יד, א): "מפני מה נתאוו משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך?! אלא כך אמר משה הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימים אלא בארץ ישראל אכנס אני לארץ כדי שיתחייבו כולן על ידי". ומאי מקשה (מפני מה נתאוו משה רבינו), הלא ישיבת ארץ ישראל עשה היא בעצמה!

מתרץ המשך חכמה: "ולא קשה מידי, דלפי זה בני גד ובני ראובן לא יקיימו מצות ישיבת ארץ ישראל, ובודאי אינו כן, דקיימו גם בארץ סיחון מלך האמורי ועוג מצוה זו - שזהו האמורי (מהשבעה העמים שהבטיח ה' לעם ישראל). ואם כן מדוע היה משה מבקש ליכנס לארץ, ודאי [גם] כל זמן שלא היה כיבוש וחילוק הארץ, היו מקיימים בזה ישיבת ארץ ישראל. וזה פשוט" עכ"ד.

המשך חכמה מתרץ, שלא אמרו שמשה רבינו רוצה להכנס לארץ משום מצוות יישוב הארץ, משום שמצוות ישוב הארץ מתקיימת גם בעבר הירדן. ולכן תירצו שרצה להיכנס בשביל מצוות התלויות בארץ, שלא נהגו באותו זמן בעבר הירדן.

והגאון רבי אשר וויס שליט"א ביאר בדבר, שמה שאמרו חז"ל שמשה רצה להיכנס לארץ בשביל המצוות התלויות בארץ, אין הכוונה שהיה חסר למשה עוד קיום כמה מצוות. גם בלשון תפילתו לא מוזכר כלל קיום מצוות, שהרי לשון

הפסוקים הם "אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבֵּנָן" (דברים פרק ג). גם בכל מדרשי חז"ל כתוב שמשה חמד את הארץ, וכמו שכתב החת"ס (דרשות ח"ב שכד, ב): "בהגיע משה רבינו לגבול ארץ ישראל הרגיש אור נפלא וקדושה עצומה מה שלא הרגיש אפי' בשמים, כי קרקע ארץ ישראל קדושה עצומה יותר משמים של חו"ל".

אלא רצונו היה לזכות לקבל את קדושת הארץ – שהיא קדושת העולם הבא, אחת מהדרכים החזקות לכך היא על ידי קיום המצוות התלויות בה, "על ידי קיום המצוות התלויות בארץ מגלים את קדושתה העצמית של הארץ" (שיעור בקול הלשון פרשת תולדות תשע"ט).

וכתב השפת אמת (פרשת שלח): "ובאמת הקדוש ברוך הוא מסר לנו מצוות התלויות בארץ אשר בכח מצוות אלו נוכל להוציא מכח אל הפועל אותה חמדה גנוזה ולכן ניהם הקדוש ברוך הוא אותם במצוות נסכים וחלה שלא יפול לבבם כאשר אותן הגדולים (המרגלים) חפשו ולא מצאו כי ע"י אלו המצוות ימצאו מתנת א"י. וכן אמר מו"ז ז"ל עפ"י מאמרם ז"ל הנותן בור לחבירו צריך לתת לו דרך כי נותן בעין יפה נותן. כמו כן המתנות שנתן לנו הקדוש ברוך הוא נתן לנו גם הדרכים שנוכל לקבל המתנה".

ראיה פשוטה לכך יש להביא ממה שהקב"ה מפצה את משה, באומרו לו "עֲלֵה אֶל הָרֹעֵבִים הַזֶּה וְרֵאֵה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר פרק כז). וכי מה הרוויח משה בכך שראה את ארץ ישראל? אם כל תשוקתו היתה לקיים את המצוות התלויות בה כיצד בא רצון זה לידי סיפוק, ואפילו חלקי? הרי קושיית חז"ל רק מתעצמת: וכי לראות את נופה הנהדר של הארץ הוא צריך?!

אלא אכן כן הוא, כפי שמבאר הגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א, חייבים איפוא להבין, שלראות את ארץ ישראל אין זו ראיית נוף סתמית. בקשתו המקורית של משה היתה, לקלוט מן הארץ דרגת קדושה מוגברת על ידי הפרשת תרומות ומעשרות, הילוך ארבע אמות בארץ ישראל וכו', ובכך להשלים ולהוסיף קדושה בנשמתו (עד כמה ששייכת תוספת, בנשמתו הזכה של משה רבינו). אך מכיוון שנבצר ממנו הדבר, פיצה אותו הקב"ה בהתבוננות בה, כי ראיית הארץ גם היא מוסיפה קדושה. אפילו ראייתה בעלמא, מעניקה קדושה לנפש. אמנם לא כקדושה הנובעת מקיום מצוותיה בפועל. אך חלק מקדושתה העליונה של הארץ, ניתנת לספיגה בעצם ראיית ההרים והגבעות שבה (שיחות לפרשת פנחס).

הגינה של ה'נתיבות שלום'

בישוב טלז סטון הממוקם על הרי ירושלים, היתה לכ"ק האדמו"ר בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים זי"ע דירה, אליה היה פורש למנוחה מפעם לפעם. שם יכול היה לשבת בשקט ולעמול על כתיבת חידושי תורתו, במעוט טרדות והפרעות. בדרך כלל הרבי היה נוסע לטלז סטון ביום שני ושב לירושלים ביום חמישי, בו היתה קבלת קהל. גם בעת שהותו בדירתו בטלז סטון קיבל הרבי זצ"ל קהל, מידי יום שלישי.

היה זה ערב שביעית, כאשר נכנס הרבי לראשונה להתגורר בדירה. הדירה היתה מוקפת חצר, והרבי הביע את רצונו לשתול צמחים בגינה, כדי לזכות ולקיים את מצות השמיטה על כל פרטיה ודקדוקיה. הזמן לפני שנת השמיטה היה קצר. מיהרו להביא שתילים מתאימים, ביניהם גם דקלים, אותם בקש הרבי לטעת, כדי שלולביהם יזכירו את הנענועים ורגשי זעקת 'אנא ה' הושיעה נא'.

שטיחי דשא טבעי נפרסו וחוברו לקרקע. הצמחים הושקו היטב במשך ימים אחדים, כדי שיקלטו בקרקע לפני שביעית ויוכלו לקיים בהם בשמיטה את המצווה היקרה של 'ושבתה הארץ שבת לה'.

וכך היה הרבי יושב בחצר הבית וכותב את תורותיו, ומתענג לחזות בקיום המצווה של 'שבת שבתון יהיה לארץ'.

(מתוך חוברת בנתיבות אבות, י"ל על ידי חסידות סלונים, סיפורים לנוער על ארץ ישראל)

ה. איזה עץ לנטוע

כשבאים לטעת עץ פרי, איזה עץ כדאי לנטוע?

א. יש לטעת עץ החביב עליו שייהנה מפרותיו, כדי שיוכל לקיים בו מצוות התלויות בארץ⁹.

9. חיוב תרומות ומעשרות מתקיים רק אם רוצה ליהנות מהפירות (דרך אמונה תרומות ב, ח). בנוסף, חלק מחיבת הארץ היא לאכול מפירותיה, כמבואר באריכות בשו"ת תורה לשמה (סימן תיח), ועל ידי שאדם נוטע עץ פירות החביב עליו ומקיים בו מצוות התלויות בארץ, זוכה הוא לחיבוב הארץ. בנוסף מבואר בדברי שולחן ערוך הרב (קונטרס אחרון או"ח סי' ר"נ) שהאמוראים היו משתדלים לקיים מצווה בו יותר מבשלוחו בערב שבת, דווקא במין שהיו מתענגים בו. ולקמן פרק ד' התבאר שמצוות ישיבת הארץ היא כמו מצוות הכנה לשבת, שיש מצווה לכבדה ולחבבה.

ב. ישנה מעלה לטעת עץ משבעת המינים שהשתבחה בהם ארץ ישראל¹⁰.

ג. יש שכתבו שיש מעלה לטעת עץ רימון¹¹.

ו. עצי נוי

אדם שיש לו גינה ואין לו אפשרות לנטוע עצי מאכל, מצווה שיטע עצי סרק ולא ישאירה ריקה ושוממה¹².

10. המשנה למלך (איסורי מזבח ז, ג) כתב דלא שייך בנטיעת אגוז ישוב א"י כיון שאינו משבעת המינים, ואף דלא קי"ל כך ויש מצווה בנטיעת כל העצים, נראה שעדיף לטעת שבעת המינים, שנשבחה בהם ארץ ישראל. ומבואר בשו"ע הלכות ברכות (או"ח ריא, א) שמעלת מין שבעה עדיפא על מעלת חביב, משום שבפירות אלו נשתבחה ארץ ישראל.

בנוסף י"א דרך שבעת המינים תרו"מ שלהן מהתורה (מזבא באריכות בדרך אמונה תרומות ב, א בשם רבנו יונתן, הרי"ף בשטמ"ק, וכן המאירי הביא דעה זו, וכ"כ הריטב"א בשם הראב"ד דילפי' מבכורים).

ויש לעיין האם עדיף לטעת מין שבעה או מין חביב. והנה אם הנידון לגבי עץ שלא יהנה מפירותיו (כמו זית שבדרך כלל בני אדם רגילים לא עושים שמן מעץ אחד בגינה), ודאי עדיף המין שיהנה ממנו וכך יקיים את מצוות הפרשת תרומות ומעשרות. השאלה יכולה להיות לדוגמא מה עדיף עץ רימון או עץ לימון? אמנם מי שיכול להנות מעץ זית או גפן, בודאי יש בכך מעלה גדולה, היות ודעת רוב הראשונים שחוב תרומות ומעשרות מהתורה הוא רק בדגן תירוש ויצהר (ראה דרך אמונה שם).

11. כתב הגר"י זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד בבא מציעא צב, א): שמעתי מגאון אחד דיש מצוה מיוחדת לנטוע עצי רמון, כמבואר במסכת פסחים (עד ע"א) מביאין שפוד של רמון ותוחבו לתוך פיו, ומבואר שם הטעם מה שבחרו בעץ של רמון, לפי שאין יוצאין ממנו מים כשייחס כדי שלא יהיה בשל מבושל במים. והנוטע עץ לשם מטרה זו מקיים את האמונה בביאת משיח צדקנו בב"א.

12. חלק ממצוות ישוב הארץ הוא לדאוג שיהיה לבני אדם רצון לגור בארץ (כמו שנביא בהמשך), היות ובני אדם אוהבים לגור במקום יפה ומטופח, לכן גם בנטיעת עצי סרק יש מצווה (ראה נחלת יעקב עמ' 91). הבאנו את מקור הדברים בספרנו בית ראובן (פרק ו' בנושא שיפוף דירה) ונביא כאן את הדברים בקצרה: כל דבר המסייע לבני האדם לגור בארץ, משפר את רמת המגורים וגורם לאנשים חשק לגור בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ, הרי זה בכלל מצוות ישוב הארץ. לכן לדוגמא: לבנות גן משחקים לילדים הרי זה מצוות ישוב הארץ, היות וכך אנשים רוצים לבוא לגור במקום. חשוב מאוד לזכור זאת, לכן לפני שמתחיל בשיפוף וכד' יאמר: לשם מצוות ישוב ארץ ישראל, כדי שירצו יהודים להתיישב בארץ הקדושה, ויהי רצון שנזכה במהרה, שכל היהודים יבואו באהבה ובשמחה לארצנו הקדושה.

מקור הדברים הם מדברי הגמ' (מנחות מד, א) האומרת: השוכר בית בחו"ל - כל שלשים יום פטור מן המזוזה, מכאן ואילך חייב; אבל השוכר בית בארץ ישראל - עושה מזוזה לאלתר, משום יישוב דארץ ישראל. מדוע בשכירות בית בארץ ישראל חייבו חכמים מיד במזוזה ולא כמו בחו"ל שרק לאחר שלושים יום? מבאר רש"י: "משום יישוב ארץ ישראל - דלאחר שקבעה שוב אינו נוטלה משם אפי' יוצא ממנו, כדאמר בפרק השואל בב"מ (דף קב), הלכך בקושי יצא ממנה מפני טורח מזוזה אחרת ואפי' יוצא ממנה ישכרנה אחר מהרה כשימצאנה מזומנת במזוזה ונמצאת ארץ ישראל מיושבת".

עדיף לנטוע עצי ריח או עצים שיזיזים מביא נחת רוח לבריות. שזה הוא שבחה של ארץ ישראל, שהרואים אותה בישובה מברכים את ה' על הארץ הטובה שנתן לבניו. ובעת הגלות, מה הוא אומר: "וְהִיְתָה אֶרְצְכֶם שְׂמֵמָה וְעֵרִיכֶם יְהִי חֲרָבָה". (ויקרא כו לב). ובגאולה כתיב: "כִּי בְשִׂמְחָה תֵצְאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּבְלֹן הָהָרִים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל עֵצֵי הַשָּׁדָה יִמְחֲאוּ כָף: תַּחַת הַנֶּעְצוֹץ - יַעֲלֶה בְרוֹשׁ וְתַחַת הַסְּרָפֶד - יַעֲלֶה הָדָם וְכו'." (ישעיה נה יב) ¹³.

לסיכום חמש דרגות בנטיעת עצים:

א. חמשה עצים (כמבואר בפרק ג'). ב. עץ חביב. ג. שבעת המינים. ד. עצי ריח ונוי. ה. עצי סרק.

ז. גינת נוי - מצווה

מצווה לטעת בגינה שיחים יפים פרחים וורדים ולגוזזם בצורה נאה, וכן לדאוג לנקיון ויופי הגינה, שכן מצווה היא לדאוג ליופיה של ארץ ישראל, כמו שנראה לקמן.

א. המשנה במסכת בבא בתרא (כד, ב) אומרת: "מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה". מבארת הגמרא שם את הטעם משום נוי העיר - שנוי הוא

מבואר בדברי רש"י שכל פעולה שאנו עושים בשביל שהגרים בארץ ייהנו מהמקום, יתקשרו למקום ולא ירצו לעזוב אותו, הרי הוא בכלל מצוות ישוב ארץ ישראל. לכן שיפוץ דירה כדי שיהיה נעים למתגוררים בה, הרי היא בכלל מצוות ישוב ארץ ישראל (מתוך הספר מצוות הארץ כהלכתן).

13 כתב הגר"י זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד שבת סג, א): שאלה. אדם שהשי"ת בירך אותו ויש לו גינה מסביב לביתו ויכול לשתול בה עצים, מה עדיף שישתול שם, עצים משבעת המינים או עצי בשמים? תשובה. נאמר בתורה (שמות כ"ג י') 'ושש שנים תזרע את ארצך'. וכתב שם בדעת זקנים מבעלי התוס': איתמר במדרש דאפילו אין לו לאדם אלא חורבה אחת בתוך גנו, חייב לעבדה בכל יום. ונראה להרב ר' משה דוקא בארץ ישראל, כדי להרבות הפרשת תרומות ומעשרות, עכ"ל. לפי זה בארץ ישראל מצוה לנטוע בגן עצי פרי שחייבים בתרומות ומעשרות.

ואם לא ניתן לנטוע בגינתו עצים שיוכל להפריש מהם תרומות ומעשרות, יטע עצי בשמים כגון קינמון וכדומה, שהרי מבואר במסכת שבת דף סג ע"א 'אמר רחבה אמר רבי יהודה עצי ירושלים של קינמון היו ובשעה שהיו מסיקין מהן ריחן נודף בכל ארץ ישראל...', ומעלה זו גדולה היא, וראיה לכך שירושלים נקראת הר המוריה, כמבואר ברש"י (בראשית כב ב) 'ארץ המוריה', פרש"י ואונקלוס תרגמו על שם עבודת הקטורת שיש בה מור נרד ושאר בשמים, עכ"ל, הרי שהריח הטוב היא מעלה גדולה. ואם כן ראוי לנטוע עצים ריח סמוך לביתו הגורמת לחכמה. ואפשר לדחות שאין ראיה מהר המוריה, דיתכן שהמעלה של 'מור נרד' הוא שאפשר להקטיר אותם בקטורת, ואין ראיה לעצי בשמים אחרים, עכ"ל.

לעיר כשיש מרחב לפניה¹⁴.

רש"י מבאר שדין הרחקת אילן מן העיר היא תקנה מיוחדת שחכמינו תקנו משום "תפארת ארץ ישראל", כדי להבטיח את היופי החיצוני של הערים בארץ ישראל.

הרמב"ן בחידושויו שם כותב שהבנתו של רש"י מוכרחת מתוך דברי עולא, וז"ל הרמב"ן: "כיון שאמר עולא דמשום נויי העיר הוא, פשיטא ליה שאין תקנה זו אלא בארץ ישראל, אבל בחוץ לארץ אין מן הדין שיעכב ולא תקנו בה כלום. הלואי שתינוול בפני יושביה".

וכן שנינו בערכין (לג, ב) "אין עושיין מגרש (מקום ריק) שדה (מקום אילנות וזרעים)", ומסביר רש"י: "שמחריב את נוי העיר".

הטור (חושן משפט סימן קנ"ה) פוסק: "מרחיקין האילן מן העיר, וטעמא דהא מילתא משום נויי העיר, לפיכך אין דין זה נוהג בחוץ לארץ". אמנם יש לתמוה מדוע השמיט מרן הבית יוסף דין זה בשולחן ערוך. הרי השו"ע מביא גם הלכות הנוהגות רק בארץ ישראל?

התשובה לתמיהה זו מופיעה בספרו בדק הבית, וז"ל: "ונראה לי דאף בארץ ישראל אינו נוהג בזמן הזה שהיא בידי גוים בעוונותינו, עד שנזכה לזכות בה". בזמן שגויים שולטים בארץ ישראל לא תקנו חז"ל להרחיק אילן מן העיר, מכיוון שהרחקה זו תפאר את הגויים השולטים בארץ, ומה לנו לפארם.

בימינו שזיכנו ה' יתברך וארץ ישראל אינה ביד גוים, שוב חוזרת המצווה לדאוג לתפארת ארץ ישראל (שו"ת משנת יוסף א, יז).

ארץ ישראל היא נחלת ה', כמו שאומרים בשירת הים: 'תִּבְאֵמוּ וְתִטְעֵמוּ בְּהַר נַחֲלֹתָךְ' (שמות טו) - היא ארץ ישראל, וצריך לדאוג ליופי נחלת ה'.

ב. כשהגמרא (כתובות קיב, א) מספרת על חביבות ארץ ישראל אצל האמוראים הקדושים, היא מציינת ש"ר חנינא מתקן מתקליה", וביאר רש"י: "משוה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע

14. בזמנם מרחב פתוח וחופשי מצמחיה היה נחשב לנוי לעיר. בימינו שהפוך צמחיה נחשבת נוי לעיר וודאי שאין נוהג דין זה.

על הדרכים". רבי חנינא מצא זמן כדי לנקות ולתקן את הדרכים בארצנו הקדושה, מקום ארמון מלך מלכי המלכים ית"ש, כדי שלא יצא שם רע על מבואותיה של ארץ ישראל.

כשם שהמנקה את ארץ ישראל משום חיבתה מקיים מצווה, כך גם הדואג ליופי של ארץ ישראל משום חיבתה מקיים מצווה.

אנו משתדלים מאוד לקיים מצוות אתרוג באתרוג נאה, כמו שדרשו רבותינו ז"ל (שבת קלג ב) זה אלי ואנוהו - התנאה לפניו במצוות, אתרוג נאה, סוכה נאה, טלית נאה, וכן כל המצוות. אף תפילה נפלאה תיקן הבן איש חי להתפלל בט"ו בשבט שנזכה לאתרוג נאה.

במקור חיים (לחזון יאיר סימן כח ס"ב) הוסיף שאפילו במה שעוטף את המצווה מצווה שיהיה נאה וז"ל: "כיס הטלית והתפילין יהיו נאים והדורים שגם אלו בכלל התנאה לפניו במצוות". הרי שגם בכיס של הטלית שהוא רק תשמיש מצוה ואינו משמש את הטלית בשעת קיום המצוה, בכל זאת הוא בכלל 'התנאה לפניו במצוות'. ויעוין גם בספר חסידים (סימן קכט) שכתב "כבד את ה' מהונך (משלי ג ט), אתה קונה ארגז לשמור כסף וזהב, יותר יש לך לקנות ארגז נאה להצניע ספריך ותפליך.

אף ישיבת ארץ ישראל היא מצווה גדולה בתורה, השקולה כנגד כל המצוות שבתורה (ספרי ראה), מצווה לדאוג שתהיה יפה ונאה.

ג. כתב השו"ע (קנא, ט): "בתי כנסיות נוהגין בהן כבוד ומכבדים אותן ומרביצין אותן". בית הכנסת הוא מקום השראת השכינה, לכן יש לנהוג בהם כבוד. כך גם ארץ ישראל שיש בה קדושה עוד יותר מבית הכנסת שבחוצה לארץ (בית עין פרשת לך לך), והיא מקום של השראת השכינה, ככתוב: "וְלֹא תִטְמֵא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ" (במדבר לה, לד) והוא יתברך נקרא 'אלקי הארץ' (מלכים ב, יז) ומיוחדת לו הארץ ולא לשרי מעלה, וכמו שכתבה התורה: "וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכֹּר לְצַמְמַת פִּי לִי הָאָרֶץ", והיא נקראת בית ה' (כפתור ופרח, י) - וודאי מצווה היא לדאוג ליופיה ולהידורה של פלטרין של מלך.

צדיק אחד אמר: כתוב בתורה על ארץ ישראל 'תמיד עיני ה' אלהיך בה', אם כך הדבר שהקב"ה מסתכל על הארץ הזאת כל הזמן, הייתכן שאנו נניח אותה לא מטופחת? צריך נוי, צריך פרחים, שיהא נעים לעין.

ד. על ארץ ישראל בזמן הגאולה נאמר (ישעיהו מא יח): **"אֶתֶּן בְּמִדְבָּר אֶרֶץ שְׁטֶה וְהִדְס וְעֵץ שֶׁמֶן אֲשִׁים בְּעֶרְבָה בְּרוֹשׁ תִּדְהֶר וּתְאֲשׁוּר יַחְדּוֹ. לְמַעַן יֵרְאוּ וַיִּדְעוּ וַיִּשְׁימוּ וַיִּשְׁכְּלוּ יַחְדּוֹ כִּי יָד יְהוָה עֲשֵׂתָהּ זֹאת וּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בְּרָאָה".** וכך אנו מבקשים בזמירות שבת בפיוט 'דרור יקרא': **אֱלֹהִים תֵּן בְּמִדְבָּר הַר. הִדְס שְׁטֶה בְּרֹאשׁ תִּדְהֶר. וְלִמְזֶהִיר וְלִנְזֶהֶר. שְׁלוֹמִים תֵּן כָּמִי נְהָר** (מובא לקמן פרק ה'). הרי לנו שחלק משבחה של ארץ ישראל הוא שיש בה גם אילנות סרק יפים.

ארץ ישראל - ארון קודש גדול

מסופר כי בימים הראשונים להתיישבותו של הסבא מסלבודקה הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל בעיר חברון. יצא בבוקרו של יום קיץ בשעה מוקדמת לפני התפילה לטייל על הכביש הראשי המוליך ירושלימה, ותוך הליכתו התכופך מספר פעמים לסלק אבנים יחידות שהיו מוטלות על אם הדרך. מלוויו חשבו שכוונתו להסיר תקלה מרשות הרבים, שיש בזה משום מצוה.

ברם כששאלו את פיו אם אכן זו כוונתו, תמה ואמר: הרי זו גמרא מפורשת (כתובות ק"ב). **"רבי חנינא מתקן מתקליה" ופירש רש"י: "מִשׁוֹה וּמִתְקֵן מַכְשׁוּלֵי הָעִיר מִחֲמַת חֵיבַת הָאָרֶץ, שֶׁהִיטָה חֲבִיבָה עָלָיו וּמַחֲזִיר שֶׁלֹּא יֵצֵא שֵׁם רַע עַל הַדְּרָכִים"** (נסיך ממלכת התורה).

מאז שעלו לארץ נסבו שיחותיו, בעיקר, על נושאים של קדושת הארץ. הוא הרגיש בפועל את אוירה הקדוש של הארץ ועמד על נקודה זו בכל צעד ושעל. **הוא המשיל את הארץ לארון קודש גדול, שכל היושבים בה שרויים בתוכו תמיד,** כי הרי כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל יש לו זכות גדולה, וחייב להתאים למצב זה את ההנהגה היומיומית. (מרביצי תורה ומוסר).

הוא הבין את קדושת הארץ כפשוטה, שהיא טבועה בכל אבן ובכל גרגיר חול. אדמתה, אבניה, עפרה ואוירה, כולם אינם אלא מציאות של קדושה עליונה.

כמו שכתב רבי אליהו הכהן מאיזמיר זצ"ל בעל ה'שבט מוסר' (בספרו "אגדות אליהו" כתובות קיב, א), **לבאר את הגמרא המספרת על רבי אבא שהיה מנשק את סלעי עכו: "ראוי לשים לב, דכמו זר נחשב במה שאמר שהיה מנשק**

סלעים וכו', וגם במה שהיה מתעגל בעפר, דכמעט היה כאיסור לנשק את האבנים. ולכאורה יש לומר, **דכיון דארץ ישראל היא מושב השכינה, היא בעצמה קודש קדשים, כתיק של ספר תורה שהוא מקודש**, ונמצא נשיקת אבני ארץ ישראל כאילו מנשק את השכינה השוכן בה. ולמדנו מזה המאמר, דמותר לנשק אבני ארץ ישראל דרך חיבוב הארץ.

התקנת סורגים שאינם מכערים

כתב הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד ב"ב כד, ב): שאלה. בנין שרוב השכנים התקינו סורגים מסוג אחד, כדי שלא לכער את הבנין, והשכן שמעון טוען שהסורגים האלו הם יקרים ומיותרים, ולכן רוצה שמעון להתקין סורגים פשוטים, והשכנים טוענים שסורגים אלו יכערו את הבנין. שמעון טוען, שהרי הוא פסוק מפורש במשלי, 'שקר החן והבל היופי', ובהפרש הכסף הוא יכול לעשות דברים מועילים יותר, כגון לתת צדקה. האם יש מקום לטענת השכנים, שהם רוצים שהבנין יראה יפה?

תשובה. שמעון השכן אינו צודק, ויש מקום לחייבו שיוסיף קצת כסף, ויקנה סורגים שאינם מכערים את הבנין, וראיה לזה דתנן במסכת בבא בתרא (כד, ב) מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה. ואמרינן בגמרא שהטעם הוא משום נויי העיר. הרי שיש מקום להתחשב בנוי.

בפרט אם הבנין בארץ ישראל, דאמרינן בכתובות (דף קיב ע"א) ר' חנינא מתקן מתקליה, ופירש"י משה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ, שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים. וא"כ יש מקום לחשוש שלא יוציאו לעז על הבנינים בארץ ישראל שאינם יפים, ובפרט מקומות כאלו שגרים שם תלמידי חכמים, שלא יוציאו לעז על תלמידי חכמים, שאינם דואגים ליופי הארץ. שבמקום ששם החכמה, צריך להקפיד יותר על היופי.

וזה אנחנו לומדים מהצווי בתורה לדאוג ליופי ערי הלזים, כמו שמבאר החינוך את טעם המצווה שלא לשנות מגרשי ערי הלזים ושדותיהם, שבמקום ששם החכמה, צריך להקפיד יותר על היופי. וז"ל: "לכן היה בדין להיות אותן הערים אשר יד הכל שוה בהן ולב הכל עליהם (יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל), להיותן בתכלית היופי והחמדה". (ספר החינוך מצוה שמב)

ככל שרבה השראת שכינה במקום, כן רבה רמת הנזי והיופי הנדרשת לגביו. אשר על כן דרושה הקפדה על נזי העיר ותפארת של ארץ ישראל, יתרה עליה ההקפדה על נזיין של ערי הלזיים, מרובה יותר החרדה לנזיה של ירושלים, ככתוב "יפה נזף משוש כל הארץ" (תהלים מ"ח), ושזוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום מפני הטיט (רש"י גמ' פסחים ז, א), ועל הכל - נזי ויופיו של בית מקדשנו ותפארתנו. כמבואר ברמב"ם (בית הבחירה א, יא) "מצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולהגביהו כפי כח הציבור שנאמר ולרומם את בית אלהינו, ומפארין אותו ומייפין כפי כחן אם יכולין לטוח אותו בזהב ולהגדיל במעשיו הרי זה מצוה".

שיר על ארץ ישראל

לכ"ק האדמו"ר בעל הנתיבות שלום מסלונים זי"ע היתה גינה בביתו שבישוב טלז סטון, את מלאכת טיפוח הגינה בששת השנים שאחר השמיטה הפקיד הרבי בידו של הרה"ח ר' פנחס גליק הי"ו, שהתמחה בעבודות אלו. אחת לחודש היה מופיע במקום, ומטפל בכל הנדרש. גוזם, מנכש, שותל משקה, ומטפח ביד אמונה את הגינה הפורחת.

מספר ר' פנחס: בכל פעם שכיליתי את מלאכתי, היה הרבי זי"ע יוצא אל הגינה, ומתבונן בפרי עמלי. מתעניין אודות הצמחים החדשים שנשתלו, סוקר את גבעולי הדשא הגזומים והרעננים. משבח את העבודה הנאה ואת יופי הגינה.

פעם אחת בקשתי לשתול פרחים חדשים בגינה. לשם כך היה צורך לעקור את כל הצמחים הישנים ואת כל העשבים, ולהותיר את האדמה נקיה וחפה מכל עלעל, עמלתי אפוא שעה ארכה לשרש מן האדמה את כל השתילים הישנים. להפוך את הקרקע היטב, עד שתהא תחוה ורכה, ראויה לקלוט את הצמחים החדשים.

כשיצא הרבי אל הגינה, כדרכו, נפרשה מולו הפעם חלקת אדמה חרושה, ריקה מכל צמחיה.

הרבי עמד והסתכל על האדמה, מתאר החסיד בהתרגשות, כאילו לא חלפו עשרות שנים מאז. זו היתה סתם אדמה חומה, בלי תואר ובלי הדר, אפילו פרח אחד לא היה בה, אבל עיני הרבי היו נעוצות באדמה, מלאות ערגה. כולו אומר אהבה לאדמה התחוה שתחתיו.

“אדמה של ארץ ישראל...” אמר ברגש, קולו מלא חרדת קודש. כי אדמה של ארץ ישראל לעולם אינה ‘סתם’ אדמה. כל פיסת אדמה מארץ ישראל - אדמת קודש היא!

ממשיך החסיד לספר: נכנסנו הביתה, ואני הרגשתי שהשעה כשרה לשאול את הרבי את אשר על לבי, הרהבתי עוז ושאלתי:

רבי! ב'נתיבות שלום' חלק א', בפתיחה למאמר על 'אמונה' מופיע 'שיר האמונה'. גם בחלק ב', בפתיחה למאמרי 'שבת קודש', מופיע 'שיר השבת'. על השבת ועל האמונה הרבי כתב שירים - מה עם שיר על ארץ ישראל?

לשמע השאלה, התרגש הרבי מאוד. מי אמר לך לשאול את השאלה הזו? השיב לי בחיבה. דע לך כי יותר ממה שכתבתי בשירי על השבת והאמונה - הרבה יותר מזה יש לי לכתוב על ארץ ישראל. רציתי לכתוב שיר על ארץ ישראל, אבל מה אעשה וכבר זקנתי. אין בכוחי כיום לכתוב שיר שכזה... (בנתיבות אבות סלונים)

חייבים בכבוד הארץ

דברים נפלאים כתב רבי אברהם ב"ר יעקב סבע, בספרו צרור המור (ויקרא, בהר) וז"ל:

“סמך שמיטת הארץ לענין של מעלה (להזהר בכבוד ה'). להורות לנו כי כמו שאנו חייבים בכבוד השם יתברך וכבוד הבריות. כן אנו חייבים בכבוד הארץ הקדושה. היא ארץ ישראל אשר תמיד השם יתברך דורש אותה. ועיני ה' בה מראשית השנה ועד אחרית השנה. לפי שהיא נקראת ארץ חפץ וארץ החיים.

ולכן אנו חייבים לשקול אלו הג' מיני כבוד. כבוד השי"ת. וכבוד עם ישראל. וכבוד ארץ ישראל. והם כלולים בכבוד השי"ת. ולכן אנו כותבים באות ש' ג' יודין לרמזו שהכל דבר אחד. היו"ד הראשונה יו"ד השם. והיו"ד השנית היא יו"ד ישראל. והיו"ד השלישית היא יו"ד ארץ ישראל שהיא יו"ד ירושלם.”

נביא מכתב שכתב הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת כנסת חזקיהו וחבר מועצת גדולי התורה, לתושבי רכסים:

“חשוב שגם המועצה וגם התושבים ידאגו כל אחד למה שראוי,

ליופיה של ארצנו הקדושה, וכל שכן שמקומנו הוא מקום תורה וזה כבוד התורה. והמשתדלים יתברכו מאדון הברכות. וכ"ש שראוי לשמור על הרכוש הציבורי".

כשם שאנו נוהגים לקשט את הסוכה ולדאוג ליופיה, כך ראוי לנו לדאוג לקשט וליפות את ארץ ישראל שהיא ארץ ה' (הושע ט, ג) ובוודאי להיזהר מאד שלא לכערה. בכל פעם שאדם מתבונן היכן להניח את הפסולת מפני כבודה של ארץ ישראל הרי הוא מקיים בזה מצווה (ספר מצוות הארץ כהלכתן פרק א').

מי גדול יותר, מנקה הרחובות או רבי אריה לוי?

סיפר יהודה הרוש, מנקה רחובותיה של ירושלים בשכונת 'משכנות'. פעם אחת ניגש אלי הצדיק רבי אריה לוי ואמר: "אתה יודע, יהודה, טוב אתה ממני. באמת, אשריך וטוב לך! מקנא אני בך!"

"מה אתה שח ר' אריה" השבתי לו. "אתה חכם וצדיק, עוסק כל היום בתורה ובמצוות ואילו אני - אדם פשוט מנקה אשפה..."

שיסעני ר' אריה ואמר: "אינך יודע את מעלתך. סמוך עלי, אני מבטיחך נאמנה: טוב אתה ממני, אתה מתקן העולם ומנקה את חוצותיה של ירושלים. במו ידיך עושה אתה את עולמו של הקדוש ברוך הוא טוב יותר, נקי יותר... מקנא אני בך..."

כך עמדנו והתווכחנו, אני בשלי והוא בשלו. אך מה אומר לכם, כשפנה הוא ללכת ואני נותרתי לבדי, עם המטאטא ועם עגלת הזבל, נעשה לי לפתע טוב על הלב, הרגשתי כמו בן מלך. בפעם הראשונה בחיי... כמו בן מלך. (מהספר צדיק יסוד עולם)

בשכונה התנהל פועל נקיון מטעם העיריה, גרף את הפסולת לפח המתנייד. אחד התושבים סבר שהוא עושה מלאכתו בשטחיות, האשימו בהזנחה. כששמע זאת, זקף הפועל את קומתו בחשיבות עצמית והכריז: "אני עושה מלאכתי נאמנה! - דע לך שחכם בן ציון (הגאון רבי בן ציון אבא שאול) מקדים לי שלום ומשבח באוזני את עבודתי. הוא סיפר לי שחכמים גדולים טרחו לנקות הדרכים כדי ליפות את ארץ ישראל, ואשרי חלקי שאני הולך בדרכם, גדולה זכותי, כך אמר - ואתה בא בטענות!?" (הגדה

של פסח - יגילו במלכם)

ח. העבודה בקרקע - מצווה

לדעת החתם סופר: בארץ ישראל, כשרוב ישראל שרויין על אדמתה, עצם העבודה בקרקע מצווה היא משום ישוב ארץ ישראל וכדי להוציא את פירותיה הקדושים, ועל כך ציוותה התורה 'ואספת דגן', וכך מצינו בבוטא הצדיק, שהיה ראש הסנהדרין, ובכל זאת היה מתעסק בעבודת הקרקע, כנאמר (רות ג, ב) "וְעָתָה הֲלֹא בָעֵז מַדְעֵתָנוּ אֲשֶׁר הָיִיתָ אֶת נַעֲרֹתֵינוּ הִנֵּה הוּא אֶת גֶּרְן הַשְּׁעָרִים הַלֵּילָה", שעסק בגורן השעורים משום מצווה זו.

מוסיף החתם סופר: ואין היתר לאדם להשתמש לגמרי ממצווה זו, "וכאלו תאמר לא אניה תפילין מפני שאני עוסק בתורה, הכא נמי לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה" (כלשון החתם סופר מובא בהערה¹⁵).

15. וזה לשון החתם סופר סוכה לו, א וז"ל: דומה לכושני תנן. שמעתי ממורי ורבי הפלא"ה זצ"ל בהא דפליגי רשב"י ור' ישמעאל ריש פרק כיצד מברכין ומסקינן הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, אמר הוא ז"ל שעשו כרשב"י ולא רשב"י ממש דודאי מי שכוונתו לשם ה' הבוחן מחשבותיו ויודע עשתונותיו, בודאי יעלה בידו. אלא הם עשו כרשב"י נדמו לו ולא בעצם תוכניותם, ע"כ לא עלתה בידם. ואמר היינו דאמרי הכא אתרוג הכושי, היינו הצדיק המשונה במעשיו ככושי המשונה בעורו הוא כשר, אך דומה לכושי שרוצה לדמות עצמו לרשב"י זה פסול כי לא עלתה בידו, ע"כ דברי הרב ודפח"ח.

מכאן ואילך תוספת דברי תלמידו הפעוט כמוני. נלע"ד רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ואספת דגן אלא בארץ ישראל ורוב ישראל שרויין שהעבודה בקרקע גופה מצווה משום ישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים, ועל זה ציוותה התורה 'ואספת דגן', ובוטא זורה גורן השעורים הלילה משום מצווה. וכאלו תאמר לא אניה תפילין מפני שאני עוסק בתורה, ה"נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה. ואפשר אפילו שארי אומניות שיש בהם ישוב העולם הכל בכלל מצווה אבל כשאנו מפוזרים בעו"ה בין או"ה וכל שמרבה העולם יישוב מוסיף עבודת ה' חורבן מודה ר"י לרשב"י וע"ז אנו סומכים על ר' נהוראי במתני' סוף קידושין מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד בני אלא תורה היינו בח"ל וכנ"ל והיינו דמחדש רבא באתרוג הכושי אפי' אינו נדמה אלא כושי ממש דהיינו רשב"י וחבריו האמתים מ"מ הא לן והא להו לבני בבל כשר ולבני ארץ ישראל פסול דבעי' יישוב ארץ ישראל ע"י ישראל, עכ"ל החת"ס. ועי' שו"ת בכורי שלמה סי' כה.

על דברי החתם סופר הללו כתב הגרא"י וולדינברג זצ"ל בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סימן מח פרק יב) וז"ל: "מסתבר, שדברי החתם סופר מכוונים לאלה אשר מתעסקים ועושים חוליהם על טהרת הקדש ועוסקים בעבודת האדמה לשם שמים לשמו ולשמה, אבל הדברים כשלעצמם אשר משמיענו בזה החתם סופר הרי נפלאים מאוד ומסולאים בפז ונדמה שחובב ציון גדול ביותר שבמציאות לפי המושג בדורנו, שהוא עם זה גם יהודי חרדי, לא היה מעז להעלות על דעתו ומכל שכן להוציא מפיו דברים כאלה ועל אחת כמה להעלות על הכתב הגות לב מקוריים כאלה, לבוא ולומר, שאם אומר אדם בארץ ישראל לא אאסוף דגני מפני עסק התורה, שהרי זה דומה כמי שאומר לא אניה תפילין מפני שאני עוסק בתורה, מפני שהעבודה בקרקע גופה מצווה משום ישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים? ואם אנו שומעים בכל זאת כדברים האלה מפורש יוצאים בקדושה ובטהרה מפי הקנאי הגדול לוחם מלחמת ד' ביד חזקה בדור העבר ורבן של ישראל רבינו החתם סופר ז"ל, הרי יש בהם בהרבה לאין ערוך כדי להוסיף עוז ועצמה, עידוד ונוחם בידי אחינו

נראה כוונתו שגם תלמיד חכם אם אפשר לו יעסוק בגופו קצת במצווה זו, משום שיש במצווה זו גם חיוב על הגברא (להתחבר ולחבב את הארץ הקדושה) כמו תפילין שהם חובת גברא, ולכן מצוה זו דוחה אפילו לימוד תורה, כמבואר לקמן פרק ד' על ר' ינאי, שהשתדל לטעת כמה גפנים בכל כרם חדש שנטעו פועליו. אבל וודאי שתלמוד תורה כנגד כולם ומי שרק יכול צריך להיות עיקר עיסוקו רק בתורה הקדושה.

מחמת שיש מצווה להוציא פירות ארץ ישראל, כתבו הפוסקים שיש מצווה להעדיף את פירות ארץ ישראל על פני פירות חוץ לארץ, שבזה הוא מרבה את ישוב הארץ (שדי חמד, מובא לקמן פרק י' סעיף ח').

על מעלת פירות ארץ ישראל כתב החתם סופר ז"ל: הנה שבח ארץ ישראל זבת חלב ודבש, אם שהוא כפשוטו בלי ספק, מ"מ זה התואר מורה עוד קדושה הארץ ופירותיו, כי הם מולידים קדושה בנפש האוכל אותם, ומוסיף אהבה ודבקות בה', כי התורה הברורה בלי סיג ופסולת נקרא דבש וחלב תחת לשונך.. כן פירות א"י. ולרמז לדבר זבת' חלב' ודבש' - ס"ת אותיות "שבת", כי בכל מאכלי' קדושה כמו סעודת שבת. (חת"ס סוף חידושי חולין מהדו"ק)

עוד כתב החתם סופר: "פירות ארץ ישראל קדושים המה ובפרט אחר שקיימו מצות התלויות בארץ בהם, ועל ידיהם נזדכך איש הישראלי ונטהר ונתקדש ויעלה מעלה מעלה ממדריגה למדריגה העליונה עד שבקל יוכל להשיג השגת האלקות. ובזה יש לפרש תפלתנו ונאכל מפריה ונשבע מטובה ועל ידי אכילת פריה וטובה נזדכך ונברך עליה בקדושה ובטהרה". (תורת משה שמות טז, יב)

והנה ככל שאדם נוטע יותר לשם מצווה, כך גדלה הקדושה בפירות¹⁶. לכן קדושה יתירה יש בעץ שנוטע האדם בחצרו לשם מצווה ואוכל את פירותיו.

החרדים לדבר ה' המתאגדים באגודות במטרה להאחז על אדמת הקודש לעבוד את אדמתה ולהוציא פרי הלולים, "עכ"ל הציץ אליעזר.

16 איתא בסוטה (י"ע"א): 'ויטע אשל ויקרא בשם ה', אמר ריש לקיש עשה (אברהם) פרדס ונטע בו כל מיני מגדים, וכתב הגר"ש אלישיב זצ"ל (בדברי אגדה) שיש לשאול מדוע לא קנה פירות מהשוק, אלא שאע"ה רצה להתחיל את החסד משעת הנטיעה, וכעין שעשה ר' חייא, כמובא בבבא מציעא (פה ע"ב). לפי זה מסתבר שיש גם מצווה לנטוע עץ פירות כדי לקיים בהם מצוות התלויות בארץ.

ט. הפרחת השממה

הרמב"ן (ספר המצוות מצוות עשה ד) בהגדירו את מצוות ישוב ארץ ישראל מציין שני גדרים במצוה זו: "שלא נעזבנה ביד זולתינו מן האומות או לשממה", לאור דברי רמב"ן ניתן לומר שנטיעת עצים במקומות שוממים מעלה יתירה יש בה.

מדוע כל כך חשוב שהארץ לא תהיה שממה?

יש מסבירים: ככל שמרחיבים את המקום המיושב - כך השכינה באה ושורה. ככל שגבולות ישראל רחבים יותר, כך מתרבה השראת השכינה. כמו שכתב הגאון המקובל רבי אברהם אזולאי בספרו חסד לאברהם (מעין ב נהר ז): "כמו שהשכינה אינה בשלימות כל עוד שמקום בית המקדש אינו בשלימות על מכונו, כן השכינה גם כן אינה בשלימות כל זמן שארץ ישראל אינה בשלימות גבוליה".

ובהשראת השכינה תלויות כל הטובות, וכמו שביאר הרמח"ל באריכות בדעת תבונות (סי' קס) שכל השפע של הבריאה תלוי בהשראת השכינה, וכפי השיעור שה' משרה שכינתו, כך מגיע הטבה לנבראים, ולהיפך ח"ו.

רמז לדבר מהנאמר בתורה אצל יצחק אבינו (בראשית כו, כב): "וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי עֲתָה הִרְחִיב יְיָ לָנוּ וּפְרִינוּ בָאָרֶץ". הברכה תלויה בהרחבה, שהיא גורמת לריבוי השראת השכינה.

ארץ ציה - ללא שכינה

על הפסוק (תהלים סג א) "מִזְמוֹר לְדָוִד בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִדְבַּר יְהוּדָה. אֱלֹהִים אֵלֵי אֲתָה אֲשַׁחֲרֶךָ צִמְאָה לָךְ נַפְשִׁי כָּמָה לָךְ בְּשָׂרִי בָאָרֶץ צִיָּה וְעֵינַי בְּלִי מַיִם", כתב הזוה"ק (ח"ג כא, ב): "דְּהָא אֶרֶץ צִיָּה וְעֵינַי אֶקְרִי לְבַר מֵאֲתֵר דְּשְׂכִינְתָּא שְׂרִיא" (ארץ ציה ועיף - נקרא מקום שהשכינה לא שורה בו).

אמנם לא מפורש בזוהר מדוע מדבר יהודה הוא מקום שאין השכינה שורה בו?

וי"ל שהביאור הפשוט הוא הטעם, דהיינו שעפ"י סודו "ארץ ציה ועיף" היינו בלי השכינה, ו"בלי מים" הוא בלי השכינה שנקראת מים, - ואמנם הפשוט הוא שהוא "ארץ ציה" - היינו ארץ שממה, שאינה מקום ישוב ואין בה בתים ואילנות, ו"בלי מים" - היינו שאין בה מעיינות וצינורות מים. והביאור הפשוט בזה הוא הטעם לסודו, בגלל שאין בה בתים ואילנות ומים, לכן אין שורה בה השכינה.

וכך מבאר ה"מתוק מדבש" (שם) שהוא מצד "שהרי נתגרש מארץ מיושבת מקום שהשכינה שורה - למקום מדבר שממה ששם משכן הקליפות".

למדנו מדברי הזוהר הקדוש, שלא רק המדבר שהוא חוץ לארץ ישראל, אלא גם ארץ ישראל עצמה, מדבר יהודה הנמצא בתוככי ארץ ישראל, מכיון שהוא מקום שממה, השכינה אינה שורה שם כל כך, עד שיפריחו אותה. ויקיימו בה (ישעיהו נא ג) וַיֵּשֶׁם מִדְבָּרָהּ פְּעֵדָן וְעֵרְבָתָהּ פֶּגֶן ה' שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמָּצֵא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה.

קמעא קמעא - מפריחה לגאולה

אמרו חז"ל (תנחומא, דברים, א): "ישושום מדבר וציה" - מפני מה כתיב כך, ללמדך שבשעה שהקב"ה מגלה שכינתו על ישראל אינו נגלה עליהם כאחת, מפני שאינן יכולין לעמוד באותה טובה בפעם אחת, שאם יגלה להם טובתו כאחת ימותו כלם, ראה מה כתיב (ישעיהו סד) "ומעולם לא שמעו לא האזינו עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו", צא ולמד מיוסף בשעה שנתודע לאחיו לאחר כמה שנים אמר להם אני יוסף אחיכם, מתו כלם ולא יכלו לענות אותו וגו', הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה.

אלא מה הקדוש ברוך הוא עושה, מתגלה להם קמעא קמעא, בתחילה משיש את המדבר (כלומר, משיש את ארץ ישראל שבתחילה היא שממה כמדבר) שנאמר "ישושום מדבר וציה", ואח"כ "תגל ערבה ותפרח כחבצלת", ואחרי כן "פרוח תפרח", ואחרי כן "כבוד הלבנון נתן לה", ואח"כ "המה יראו כבוד ה' הדר אלהינו". ע"כ דברי התנחומא.

למדנו מדברי המדרש, שהפריחה היא חלק מהגאולה. הרי הגאולה היא השראת השכינה, אלא שהפריחה היא בסיס הכרחי להשראת השכינה, שִׁשְׁשׁוֹם מְדַבֵּר וְצִיָּה וְתִגְל עֲרֵבָה וְתִפְרַח כְּחִבְצֵלָת - הוא בסיס הכרחי ל"הִמָּה יִרְאוּ כְבוֹד ה' הִדֵּר אֱלֹהֵינוּ", שהוא לראות את השכינה עין בעין בשוב ה' ציון.

אלא שמלכתחילה ה' היה מביא הכל ביחד, ומכיון שאין יכולים לעמוד ברוב הטובה, מביא הקב"ה את הגאולה בשלבים, ואת התנאים להשראת השכינה מביא הוא יתברך בתחילה, ואח"כ מגביר אותם עוד ועוד, עד שתגיע השראת השכינה של ימות המשיח, שעל זה נאמר "הִמָּה יִרְאוּ כְבוֹד ה' הִדֵּר אֱלֹהֵינוּ".

בואו יהודים, תעלו לארץ ישראל, תפריחו כל שוממותיה, בכך נזכה בס"ד בקרוב לנבואתו של הנביא עמוס (ט, יד): "וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבְנוּ עָרִים נִשְׁמֹות וְיָשְׁבוּ וְנָטְעוּ כְרָמִים וְשָׂתוּ אֶת יַיִנָם וְעָשׂוּ גִזְזֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיָהֶם. וְנִטְעַתִּים עַל אֲדָמָתָם וְלֹא יִנְתָּשׁוּ עוֹד מֵעַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ".

ויתקיים בכל ארץ ישראל (ישעיהו נא, ג) "כִּי נָחֵם יְהוָה צִיּוֹן נָחֵם כָּל חֲרִבְתֶּיהָ וַיֵּשֶׁם מִדְּבָרָה כְּעֵדֶן וְעֶרְבָתָה כֶּגֶן יְהוָה שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמָּצֵא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה".

ובס"א יתקיים (יואל ב, כ) "וְאֵת הַצִּפּוֹנִי אֲרַחֵיק מֵעֲלֵיכֶם וְהִדַּחְתִּיו אֶל אֶרֶץ צִיָּה וְשִׁמְמָה".

ובארץ ישראל ובעם ישראל - יתקיים (ישעיהו מא, יח): "אֶפְתָּח עַל שְׁפִיִּים נְהִירוֹת וּבִתּוֹךְ בִּקְעוֹת מַעֲיִנֹת אֲשִׁים מִדְּבַר לֶאגֶם מִים וְאֶרֶץ צִיָּה לְמוֹצְאֵי מִים: אֶתֵּן בַּמִּדְבָּר אֲרֻזַּ שִׁטָּה וְהִדַּם וְעֵץ שִׁמֹּן אֲשִׁים בְּעֶרְבָה בְּרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאֲשׂוּר יִחַדּוּ. לְמַעַן יֵרָאוּ וַיִּדְעוּ וַיִּשְׁימּוּ וַיִּשְׁכִּילוּ יִחַדּוּ כִּי יָד יְיָ עָשְׂתָה זֹאת וְקִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל בִּרְאָה".

ונאמר (תהלים קז, לה) "יֵשֶׁם מִדְּבַר לֶאגֶם מִים וְאֶרֶץ צִיָּה לְמוֹצְאֵי מִים. וַיּוֹשֶׁב שָׁם רְעִבִים וַיְכַנְנוּ עִיר מוֹשָׁב: וַיִּזְרְעוּ שְׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְּרִי תְבוּאָה. וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבוּ מְאֹד וּבִהְמָתָם לֹא יִמְעִיט".

ונאמר (ישעיהו לה, א) "יֵשְׁשׁוּם מִדְּבַר וְצִיָּה וְתִגַּל עֶרְבָה וְתִפְרַח כַּחבְצֻלָּת: [מצודת דוד: יששום מדבר וציה - א"י שהיא עתה כמדבר וציה ישישו אז: ותגל ערבה - א"י שהיא עתה כערבה תגל אז וכפל הדבר במ"ש: ותפרח - תעלה פרחים כחבצלת]. פִּרְחַ תִּפְרַח וְתִגַּל אֵף גִּילַת וְרֶגֶן כְּבוֹד הַלְבָּנוֹן נָתַן לָהּ הַדֵּר הַפְּרָמֶל וְהַשְׁרוֹן הִמָּה יֵרָאוּ כְבוֹד ה' הַדֵּר אֱלֹהֵינוּ". בב"א.

י. סיכום מצוות הנטיעה

נמצאנו למדים שבנטיעת עצים בארץ ישראל ניתן לקיים חמש מצוות.

א. מצוות ישוב ארץ ישראל והשראת השכינה בארץ.

ב. מצוות נטיעת אילנות.

ג. מצווה לקיים מצוות התלויות בארץ.

ד. מצוות דבקות בה'.

ה. מצוות חסד עם הדורות הבאים וקיום העולם.

תיקון נשמות בברכת האילנות

אני בעל תשובה זה שנים רבות ומתגורר עד היום בעיר הולדתי, תל אביב. בצעירותי נמשכתי לעולם האמנות ובפרט הציור. הוריי עודדו אותי בכיוון, ובגיל 22 אף נכנסתי ללמוד באקדמיה ידועה לציור המקבילה ל"בצלאל".

האיש הבולט באותה אקדמיה היה צייר מפורסם שעליו נסוב הסיפור ואיני רוצה לנקוב בשמו. דורות של ציירים עברו תחת ידו. אף שחזרתי בתשובה והתרחקתי מעולם זה, אני זוכר אותו לטובה הן כאמן והן כבעל כישרון ללמד אמנות.

הייתה בו שאיפה לאמנות נקייה ללא זיופים. הוא יכול היה להצביע על נקודה בציור ולומר "בלי חינדעלך", כלומר: תביע מה שאתה רוצה בלי קישוטים ובלי להתייפף.

אותי הוא קירב מאד. אני אפילו זוכר שפעם החמיא לכמה אמנים סביבי. לאחר מכן שאלתי אותו מדוע לא הזכיר אותי, והוא אמר: "אתה כמו הבן שלי, אין צורך בכך".



לפני כמה שנים הלך הצייר לעולמו. לא הייתה הלוויה. האיש תרם את גופתו למדע. כאב לי מאד לשמוע זאת. ידעתי שהאיש רחוק מתורה ומצוות, אך לא ידעתי כמה. מבחינתי, האיש הלך מבלי שנפרדתי ממנו.

בראש חודש ניסן חלמתי חלום מוזר: הוא עומד ליד עץ ומדבר אליי. זה היה חלום קצר, אבל מוחשי מאד, ואני התעוררתי ולא יכולתי להירדם.

כעבור יומיים פוגש אותי אחד המתפללים בבית הכנסת, איש לא צעיר שמתגורר ברחוב סמוך למקום מגוריי, ושואל אותי אם ברצוני לברך את ברכת האילנות על העץ שנמצא בחצרו.

ברגע שהוא אמר לי "אילנות" נזכרתי בחלום שהיה לי על הצייר העומד ליד עץ. החלטתי שזה יהיה נכון לקיים את המצווה ובדרך כלשהי להזכיר את נשמתו של הצייר.

בירכתי את הברכה: ברוך אתה ד', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שְׁלֹא חִסַּר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם, וּבְרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת, לִיהֲנוֹת בְּהֵן בְּנֵי אָדָם.

לאחר מכן נתן לי החבר נוסח (המובא בסידור ספרדי) לומר יחד עם הברכה. בשנים שעברו הייתי מברך ללא כל נוסח, וברגע שהתחלתי לומר את הנוסח, נעשה בשרי חידודין־חידודין.

אני מצטט כאן את המילים שהיממו אותי: "...וְתַחֲסֹם וְתַחְמֹל וְתִרְחַם בְּרַב רַחֲמִיךָ וְחֶסְדִּיךָ עַל כָּל הַנְּפֻשׁוֹת וְרוּחוֹת וְנִשְׁמוֹת שֶׁלֹּא עָצְרוּ כַּח לְבוֹא אֶל מְנוּחָתָם. וְעַל כָּל נְפֻשׁוֹת וְרוּחוֹת וְנִשְׁמוֹת הַמְּגֻלָּגִים בְּדוֹמָם, וְצוּמָה, וּבִבְעַל חַיִּים בְּלִתֵּי מַדְבָּר, וּבִבְעַל חַיִּים מַדְבָּר. וְאַתָּה הָאֵל הַנוֹצֵר חֶסֶד לְאֵלִפִּים, בְּטוֹבָה הַגְּדוֹל תִּשְׁפִּיעַ שְׁפַע רַב לָהֶם לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים. וְתֵתֵן לָהֶם כַּח וְעֶזֶר וְאִמְצָא שִׁיתְּבָרְרוּ וְיִתְקַנוּ כְּרָאוֹי. וּבְאוֹר פְּנִיָּה תִשְׁלִים בְּרוּרָם וְתִקְוָנָם בְּמַהֲרָה. וְתִצְלִים



פרק ג'

נטיעת

עצים



ישיבת

הארץ





פרק ג. נטיעת עצים - ישיבת הארץ

"ואלו שאין זדין עמקוען בנה בית וחנכו נטע כרם וחללו העושה את ארוסתן הכונס את יבעתן שנאמר (דברים כ"ד) נקי יהיה לביתן שנה אחת לביתן זה ביתן יהיה זה כרעו ושעח את אשתן זו אשתן אשר לקח להביא את יבעתן אינן עספיקין עים ועזון ואינן מתקנין את הדרכים".

(עשנה סוטה ח, ד)

"להיות מארס ובונה בניין ונטע כרם שעחין בקניגם שנה תעשה ועחזירין אותן מן העלחעה".

(עצווה י"ח ברעב"ס, בהקדעה להלכות עלכים)

א. המצווה

מלבד המצווה לדאוג לארץ שתהיה מיושבת, יש על מצווה על האדם לדאוג שהוא עצמו יהיה מיושב בארץ - נטוע בארץ, על ידי שבונה בית בארץ ישראל, או נוטע לפחות חמשה עצים בחלקתו בארץ ישראל.

גדולה מצווה זו, שכל הנוטע חמשה עצים בארץ ישראל נחשב כביכול שהתחתן עם ארץ ישראל (ע' באורו בספר בית ראובן פרק שנה של שמחה, ולקמן גם הרחבנו בזה) ולכן דינו כמארס ונושא אשה.

כמארים - במשך שלוש שנים ראשונות של העץ שהפרות ערלה - חוזר מעורכי המלחמה.

כנושא אשה - בשנה הרביעית לאחר שהעצים נותנים פירות, נשאר בביתו לשמוח שנה שלמה, כדי שיזכה בשנה זו להתחבר לארץ ישראל, על ידי השמחה וההודיה לה' על הפירות שהעצים נותנים.

ב. המקור

נאמר בתורה (דברים כ, ו) "וְיָמִי הָאֵישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוּ יָלְךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְלִלְנוּ". אמרו על כך בירושלמי (סוטה ח, ה) "יכול הנוטע כרם בחוצה לארץ יהא חוזר ת"ל ולא חללו. את שמצוה לחללו יצא זה שאין מצוה לחללו".

בחידושי הגרי"ז מסביר שכוונת הירושלמי שהנוטע כרם בארץ ישראל והכרם מביא פירות, מקיים מצוות ישוב הארץ, ומחמת ויש מצווה בנטיעת הכרם ובהבאת פירותיו פטרו אותו מהמלחמה.¹

ובגמ' (סוטה מג, ב) אמרו: כרם - אין לי אלא כרם, מנין לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין? תלמוד לומר: אשר נטע (ולא כתוב "אשר כרם נטע" משמע שבא לרבות גם נטיעות שאינם של כרם) יכול שאני מרבה הנוטע ארבעה אילני מאכל, וחמשה אילני סרק? תלמוד לומר: כרם! (שממעט נטיעות שאינם דומים לכרם, וארבע נטיעות אינו דומה לכרם אפילו אם הנטיעות הן עצי פרי, לפי שהפחות שבכרמים הוא חמש גפנים)

1. ע' בחידושי הגרי"ז (סוטה מג, א) שנסתפק בהבנת הירושלמי האומר שאין מצווה לחלל כרם בחו"ל, האם כוונתו שלמרות שערלה נוהגת בחו"ל רבעי לא נוהג, או שהכוונה שלמרות שרבעי נוהג בחו"ל אבל אין מצווה לטעת עצים בחו"ל כמו שיש מצווה בא"י משום ישוב א"י - וכך היה נראה לו יותר לפרש בירושלמי. וכן מוכח מהרמב"ם הכותב: יראה לי שאין דין נטע רבעי נוהג בחוצה לארץ אלא אוכל פירות שנה רביעית בלא פדיון כלל (רמב"ם מאכלות אסורות י, טו). ובעלי התוס' (ברכות לה, א) חולקים על הרמב"ם וסוברים שיש כרם רבעי בחו"ל, ומובאת המחלוקת בשו"ע (יו"ד רצד, ז') וז"ל: דין נטע רבעי נוהג אף בחוצה לארץ. ויש מי שאומר שאינו נוהג אלא בארץ.

מדוע כתב הרמב"ם יראה לי הרי לכאורה זה ירושלמי מפורש? וכיצד חלקו בעלי התוס' על הירושלמי? אלא ע"כ כוונת הירושלמי שבחו"ל אין מצווה לטעת עצים ולהביא פירות, כמו בארץ ישראל שיש בזה מצוות ישוב הארץ.

ג. טעם הפטור מהמלחמה

נרחיב את הדברים: דנו הראשונים (עיין רש"י ורמב"ן ועוד)² מדוע פטרה התורה בונה בית, כרם ואשה מהמלחמה. כמו שכתב האברבנאל (דברים כ): "הכרזה השנית היא באמרו ודברו השוטרים אל העם. וגם בה יש לעיין למה זכר בנה בית. נטע כרם. נשא אשה. ולא דבר אחר?

ועוד למה אמר "ואיש אחר יחנכנו", "ואיש אחר יחללנו", "ואיש אחר יקחנה". כי אחר שהאדם ימות מה לו אם איש אחר יחנך את ביתו. או יקח אשתו. או יחלל את כרמו?

ועם היות שכתב רש"י ואיש אחר יחנכנו ודבר עגמת נפש הוא זה. הנה השכל בלתי סובל שיקשה על האדם שאיש אחר יחנך את ביתו. שעדיין לא דר בו ולא שלמה מלאכתו. יותר משיקשה עליו שהבית אשר דר בו ונתעדן בתוכו איש אחר יירשנו. וכן בענין האשה יותר יקנא האדם על אשתו שכבר לקחה יותר משיקנא על ארוסתו שלא נתייחד עמה".

[נוסיף ונאמר: האם שמענו פעם שמספידים אדם ואומרים: איזה אירוע עצוב, עד שפלוני נטע כרם גדול בסוף הוא נפטר ולא יהנה ממנו, לא אומרים כך, משום שכאשר ל"ע אדם מת הכרם מאבד את חשיבותו. אנשים מספידים על אדם שנפטר והשאיר ילדים בבית וכד'. אם כן, מדוע פטרה התורה דווקא אדם שבונה בית ועדיין לא גר בו או לא חנך את פירותיו, מלכת למלחמה?]

מתרץ האברבנאל: "אבל ענין זה כלו נאמר על האיש שהתחיל בדבר שיש מצוה בתכליתו ובהשלמתו והיו מאוייו וחפצו להגיע הדבר ההוא אל תכליתו מפני קיום המצוה ועבודת האלקים אשר בו.

הנה א"כ לא היה הענין מפני עגמת נפש ומדאגת הדבר בעצמו מפני התאוה הגופנית. כי אם לפי שלא באה המצוה לידו כתאוה ולא הספיקו הימים לקיימה. ולזה יקנא באיש אחר יחנכנו. ואיש אחר יחללנו. ואיש אחר יקחנה, שתתקיים המצוה ע"י זולתו ולא על ידו³.

2. יש שפירשו בטעם הפטור משום שאינם ראויים להלחם ומביאים נזק למערכה וקשה: א. א"כ מדוע לא ישחררו אנשים אלו גם במלחמת מצוה? ב. מדוע באירס אשה האסורה עליו כגון אלמנה לכה"ג וכו' אינו חוזר, הרי סוף סוף אין לבו למלחמה? ג. מדוע בנוטע כרם בחו"ל לא חוזר?

3. על פי הקבלה הדברים מבוארים יותר, כמו שכתב הריקאנטי: אפשר שיש בזה עוד סוד נשגב ונעלם,

והדאגה הזאת אי אפשר שתהיה לאדם אחרי דירתו בבית. ואחרי היות הכרם בידו שנים רבות. ואחרי לקיחת האשה, כי אם באלו שלא הגיעו לגמור המצוה. ולכן היה הצווי ילך וישוב לביתו כדי שיקים מצותו⁴.

באור: אדם שנטע את כרמו, בנה את ביתו, או אדם שארס אשה, המצווה כבר מחכה להגיע לשלימותה: להביא פירות בכרם, לגור בבית ולשאת את האשה. לכן פטרה התורה את שלושת סוגי האנשים הללו, כדי שיזכו להשלים מצוות גדולות אלו.

ד. נקי לכרמו שנה אחת

עוד כתבה התורה (דברים כד, ה): "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֶּבֶא וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשָׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקָח". למדו חז"ל (משנה סוטה ח, ד) שנושא אשה לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, לכן גם בונה בית וחנכו, נטע כרם וחללו במשך שנה נקי לביתו.

כמו שכתוב במשנה (סוטה פרק ח משנה ד): "ואלו שאין זזין ממקומן בנה בית וחנכו נטע כרם וחללו הנושא את ארוסתו הכונס את יבמתו שנאמר (דברים כ"ד) נקי יהיה לביתו שנה אחת לביתו זה ביתו יהיה זה כרמו ושמח את אשתו זו אשתו אשר לקח להביא את יבמתו, אינן מספיקין מים ומזון ואינן מתקנין את הדרכים".

כי כבר ידעת כי כנסת ישראל נקראת בשם כרם שנאמר [ישעיה ה, ז] כי כרם יי' צבאות בית ישראל, כרם היה לשלמה [שיר השירים ח, יא]. גם נקרא בית כי הוא בית אל, אל בית אלהי יעקב [ישעיה ב, ג]. וגם נקרא אשה שנאמר [בראשית ב, כג] לזאת יקרא אשה, אשת חיל מי ימצא [משלי לא, י]. אשת חיל עטרת בעלה [שם יב, ד].

והנה האיש שבנה בית ולא חנכו או ארש אשה ולא לקחה או נטע כרם ולא חללו, הרי הוא כמי שזימן הכלה לחופה והלך לו, והרי הוא נרגן מפריד אלוף, כי הדברים התחתונים עולים למעלה, וראוי הוא למות במלחמה.

והבן אמרו ואיש אחר יחנכו, כי לפי הפשט קשה לפרשו למה חשש הכתוב אם איש אחר יחנכו, אמנם לפי מה שפירשתי ירמוז למה שנאמר [שמות לד, יד] לא תשתחוה לאל אחר, והרמז לכחות הטומאה הנשפעות בה, והבן זה מאד.

4. אמנם האברבנאל שם כתב שהמצווה היא חילול הכרם, אבל אנחנו הלכנו בשיטת הירושלמי (לפי הסבר הגרי"ז לעיל) שהמצווה אותה הוא רוצה להשלים היא ישוב ארץ ישראל. כך גם מסתבר שאין בית וכרם שתי מצוות שונות שבמקרה יש לשתייהן פטור מעורכי המלחמה, אלא שתיהן זה מצוות ישוב הארץ, מצווה הדומה לנושא אישה (שגם עליה חוזרים מערכי המלחמה).

ונפסק להלכה ברמב"ם (מלכים ז): אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל, ואפילו מחמשת מיני מאכל. אבל הנוטע ארבעה אילני מאכל, או חמשה אילני סרק, אינו חוזר עליו. וכל הנוטע כרם בחוצה לארץ, אינו חוזר עליהן. כל אלו שחוזרין מעורכי המלחמה, כששומעין את דברי הכהן חוזרין, ומספקין מים ומזון לאחיהם שבצבא, ומתקנין את הדרכים.

ואלו שאין יוצאין לעורכי המלחמה כל עיקר, ואין מטריחין אותם לשום דבר בעולם, הבונה בית וחנכו, והנושא ארוסתו או שייבם, ומי שחלל כרמו, אין יוצאין עד תום שנה, שנאמר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמה את אשתו אשר לקח, מפי הקבלה למדו, שיהיה נקי שנה, בין לבית שקנה, בין לאשה שנשא, בין לכרם שהתחיל לאכול פריו.

ה. שנת הילולים

מדוע נוטע כרם וחללו נקי לביתו במשך שנה שלמה? מה מטרת השנה? יש מצוות ישוב ארץ ישראל בנטיעת הכרם וכן בזמנם היה הכרם פרנסה גדולה לאדם, ציוותה התורה בשנה הרביעית להביא את הפירות לירושלים לאוכלם בקדושה ובטהרה ובהודיה.

מהותה של קדושת ירושלים ובית המקדש הייתה ששם הלב היה נפתח להרגיש יותר הודיה לה' (לכן בואו שעריו - בתודה). כמו שרואים מנוסח ברכת מעין שלוש: "והעלנו לתוכה ושמחנו בבניינה ונאכל מפריה ונשבע מטובה, ונברך עליה בקדושה ובטהרה". שאנו מצפים ומתגעגעים לבנין ירושלים, כדי שנוכל לאכול מפירותיה ולברך ולהודות שם את ה' באופן מושלם ומרומם בצורה שלא ניתן להשיג במקום אחר.

כמו שמבאר הרמב"ן (דברים פרק כ): "וטעם ולא חללו - שלא באה השנה הרביעית⁵, כי המנהג בכרם בבוא תבואתו שיחולו שם (ירקדו שם במחולות) וילכו בו בחלילים (לכן זה נקרא חלול הכרם), וצוה הכתוב (ויקרא יט כד) שיהיה כל פרי קדש הילולים, שיהללו את השם הנכבד בשמחה ההיא".

5. פירוש זה של הרמב"ן אינו כרש"י המסביר ולא חללו - שלא פדה את הפירות ועשאו חולין. ויש נפ"מ ביניהם מה הדין אם הגיע השנה הרביעית ועדיין לא חילל את הפירות לרש"י דינו כשנה שלישית (חוזר מהמלחמה, אבל מספק מים ומזון). לרמב"ן דינו כשנה רביעית (שאינו זז מכרמו)

וכן כתב הרמב"ן בויקרא (יט, כג): "טעם המצוה הזאת, לכבד את ה' מראשית כל תבואתנו מפרי העץ ותבואת הכרם ולא נאכל מהם עד שנביא כל פרי שנה אחת הלולים לה'. והנה אין הפרי בתוך שלש שנים ראוי להקריבו לפני השם הנכבד, לפי שהוא מועט, ואין האילן נותן בפריו טעם או ריח טוב בתוך שלש שנים, ורובן לא יוציאו פירות כלל עד השנה הרביעית. ולכך נמתין לכולן ולא נטעום מהם עד שנביא מן הנטע שנטענו כל פריו הראשון הטוב קדש לפני השם ושם יאכלוהו ויהללו את שם ה', והמצוה הזאת דומה למצות הבכורים".

יש מצווה שנה שלמה לשמוח ולהודות לה' שזכה לנטוע כרם בארץ ישראל ככתוב: "וּבִשְׁנָה הָרְבִיעִית יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלִּוּלִים לַיהוָה" (ויקרא יט, כד) להודות לה' שנה שלמה על כרמו. כדברי החינוך על מצוות חילול כרם (מצוה רמז): "משרשי המצוה, שרצה האל להיות האדם מתעורר להלל השם ברוך הוא בתחילת מבחר פירות אילנותיו, כדי שינוח עליו נועם השם וברכתו ויתברכו פירותיו, כי האל הטוב חפץ בטוב בריותיו".

התורה מעדיפה את ישיבת האיש הזה בארץ, כדי שיוכל להודות לה' על פירותיו ולשמוח במצוות ישיבת ארץ ישראל, על פני יציאתו לקרב⁶.

וכן מצאנו בפרטי המצוות על סדר ההלכות לרמב"ם בהקדמה להלכות מלכים, שכתב: "להיות מארס ובונה בניין ונוטע כרם שמחין בקנינם שנה תמימה ומחזירין אותן מן המלחמה".

עוד בטעמי המצווה הרחבנו רבות בספר בית ראובן.

6 הערת הרה"ג רש"ב גנוט שליט"א: יש לעיין שאם טעם מצוות נטע רבעי עניינה "שרצה האל להיות האדם מתעורר להלל השם ברוך הוא בתחילת מבחר פירות אילנותיו, כדי שינוח עליו נועם השם וברכתו ויתברכו פירותיו, כי האל הטוב חפץ בטוב בריותיו", כדברי החינוך. א"כ מדוע מצוה זו נוהגת (לדעת הרמב"ם) רק בא"י לא בחו"ל. ולא משמע שמדין מצוות ישוב הארץ קאתי עלה. ודודי הגרא"ש מאיר שליט"א בעל 'עבודת משא' ביאר לי בזה עפ"ד בתענית י, א שכל השפע הגשמי לעולם מגיע מא"י ולכן מודים דווקא במקור השפע, בארץ ישראל, עכ"ד. ולהוסיף בזה דברי הספרי (פרשת עקב פסקא מ): "ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה", וכי אותה בלבד הוא דורש והלא כל הארצות הוא דורש וכו', ומה תלמוד לומר ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה, כביכול אין דורש אלא אותה ובשביל דרישה שדורשה, דורש כל הארצות עמה", עכ"ל. וע"ע בדברי הגר"א ז"ל בס' אמרי נועם ברכות לה, א ובאריכות בקונטרס שפת אמת למהר"ם חגיז ז"ל ובס' נחלת ה' עמו' ריא ואילך.

הגאון רבי מרדכי יפה זצ"ל, מגדולי תלמידי ישיבת וואלוז'ין ורבה של רוז'ינוי, כותב במכתבו: הלא ידעתם גם שמעתם, כי זה שמונים שנה ויותר אשר הגאון הגדול הצדיק ר' חיים מוואלאזין זצ"ל בעזר גדולי הדור, החל ביסוד המעלה לייסד ישוב בארצנו הקדושה, ועל פיו נסעו שמה גדולי היראים, והמה היו הראשונים המתנדבים לשבת בירושלים, ואח"כ החל לעוררם למקנה שדות וכרמים לקיים מצוות התלויות בארץ (ישיבת ציון ח"ב, ט"ז).



ר' דוב הלפרין מספר (עמ' 79): "בזמן שמונטיפיורי היה בפעם הראשונה בא"י (בשנת תקפ"ח), הלכו אתו ר' הלל שקלובר ואב זקני ר' זלמן ז"ל ועוד נכבדים מהכולל להראות לו את הגן היהודי, שנטעו אצל מערת שמעון הצדיק. בלכתם בדרך אמר ר' זלמן למונטיפיורי הרבה בדיחות יפות כדרכו, ומונטיפיורי נהנה וצחק. ר' הלל הוסיף כי ר' זלמן רוצה לקים בזה "אז ימלא שחוק פינו" הכתוב בשיבת ציון.

בהיותו בגן שאל מונטיפיורי את ר' זלמן אם יסכים לנסוע אתו ללונדון להיות אצלו? ויענה לו ר' זלמן: יפה לי שעה אחת בירושלים בעבודת הקודש המקרבת את הגאולה מהיות אפילו מיניסטר בלונדון כל ימי חי"..." גם עוד אחדים מהעובדים בגן שאל מונטיפיורי אותה שאלה, וגם הם ענו לו מעין אותה תשובה ומונטיפיורי שמח מעוד על תשובותיהם."



על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל מסופר: כשנוסדה בקיץ תרפ"ה המושבה 'מחנה ישראל', נסע אליה לבקרה ולחנוך בה רבנות של אחד מחכמי הישיבה בירושלים. עיניו הבריקו שבעתיים למראה יהודים חרדים האוחזים באת ובמעדר וחורשים את אדמת הקודש. **לפתע ניגש אל אחד החורשים, הוציא את המחרישה מידי וניהל בעצמו את צמד הבקר במשך דקות מספר.** אף ניגש אל באר המים ומילא כמה כדי מים ושפתיו מלמלו "ושאבתם מים בששון"..." (האיש על החומה עמ' 150)

מעלת הנטיעה - פלא יועץ

טוב לגבר אשר חננו ה' אפי' קרקע כל דהוא שיזרע בו אילני מאכל משום ישוב העולם דכתיב לא תוהו בראה לשבת יצרה (דבריו נאמרו על חו"ל שאין בזה ישוב הארץ רק ישוב העולם).

וצא ולמד מתרנגול הבר שסיפרו עליו בש"ס כמה יגיעות וכמה טרחות היה טורח בשביל לעשות ישוב לעולם ועוד יש כונה טובה שבכל דבר הצומח וגדל מן הארץ החלו עולין ניצוצות הקדושה אשר במקום ההוא מדומם לצומח ואח"כ יעלו מצומח למדבר כמבואר בדברי המקובלים.

והן בכלל שמקיים עצת חכמים זרע תבואה למאכל ביתך, ולא תזבון [אל תקנה תבואה מן השוק]. ואף על גב דכי הדדי נינהו [אף שמחיר התבואה בשוק הוא זול, ולא יהיה לך רווח מהעיסוק בגידול התבואה], מכל מקום, עדיף שתזרע בעצמך את התבואה ולאכול אותה, כי הני, אותם גידולי תבואה שגידלת בעצמך בקרקע שלך - הן מברכין! [הברכה מצויה בדבר שאינך קונה בדמים, ואינו כלה מהר]. (גמ' יבמות סג, א). וכן מפורש בדברי קבלה ע"י ירמיה (ס"י כ"ט) כה אמר ה' בנו בתים ושבו נטעו גנות ואכלו את פריין קחו נשים וכו'.

והנה זרעוני גינה לא כל אדם יכול לזרען שצריך יגיעה מידי שנה בשנה אבל אילנות יזרע פעם א' ולו יהיה הזרע ולזרעו אחריו. ועיקר הכונה טובה שיש בזריעה הוא כי האיש הירא את ה' במצותיו חפץ מאד מבקש אופנים להתחייב במצות ושתהא מצוה באה לידו לעשות נחת רוח ליוצרו ולתקן הדברים בשורשן במקום עליון, והנה על ידי נטיעת אילנות מקיים מצות נטעי רבעי ונזהר מאסור כלאים וכדומה ויוכל לקיים מעין דוגמת מצות בכורים שיקח הפרי הגדל ראשון ויביאהו דורון לת"ח שאמרו רז"ל שחשוב כאלו הקריב בכורים.

ואשרי השם מעייניו לעבוד את ה' בכל משלח ידים וכל מעשיו לשם שמים ויבורך ברכות שמים.

(פלא יועץ - ערך זריעה)



פרק ד'

מצווה
עם שני
חלקים





פרק ד. מצווה עם שני חלקים

"הנטע גפנים שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב הרי זה כרם וחוזר עליה מעורכי העלחמה כעו שיחבאר בעקועו והנטע הרבה מכיוצא באלו בארץ ישראל קיים מצות חבובה".

(עאירי בבא בתרא יד, א)

למדנו בפרקים הקודמים על שני חלקים שיש במצוות נטיעת עצים, מצווה מצד האדם ומצווה מצד הארץ. בפרק שלפנינו נראה כיצד שני החלקים נמצאים ביחד במעשה נטיעת העצים.

מסופר בגמ' (ב"ב יד, א) בשבחו של האמורא ר' ינאי, שנטע ארבע מאות כרמים בארץ ישראל. שואלת הגמ' וכי יכול אדם להספיק בחייו ליטע כל כך הרבה כרמים, ותורה מתי ילמד? מסבירה הגמ', שכאשר היו נוטעים כרם חדש בארץ ישראל, היו נותנים לר' ינאי לטעת בהתחלה קצת מהכרם (חמישה אילנות), בשביל לקיים במו ידיו את מצוות נטיעת אילנות, ובזה נחשב לו כאילו נטע כל הכרם (ראה ריטב"א, שטמ"ק ומאירי בסוגיה שם).

באור הדברים, כפי המתבאר בדברי האחרונים: המצוות בכללם מתחלקות לשתי סוגים: יש מצוות שהעיקר בהן הוא התוצאה, שהפעולה תיעשה ולא דווקא על ידי האיש עצמו ולכן יכולה להיעשות גם ע"י שליח (מצוות פעולתיות - חובת הפצא) כמו מצוות מזוזה, מעקה ועוד.

לעומת זאת יש מצוות שהעיקר בהן הוא הפעולה של מקיים המצווה, שמחייבת לעשותה בעצמם ולא יכולה להיעשות ע"י שליח, שהן חובה לעשות בגוף האדם (מצוות עצמאיות - חובת גברא), כתפילין, קריאת המגילה ואכילת מצה.

ויש מצוות מיוחדות שיש בהן את שני החלקים: אמנם העיקר בהן הוא התוצאה, אבל גם הפעולה של מקיים המצווה חשובה מאוד, לכן צריך האדם להשתדל לעשות בגופו חלק מהמצווה, וכדברי חז"ל (קדושין מא, א) "מצוה בו יותר מבשלוחו".

א. ארץ ישראל ככלה

המצווה לקדש אשה - אמרו (קידושין מא, א) בה "מצווה בו יותר מבשלוחו" (מה שלא מצאנו בשאר מצוות), שכן למרות שהעיקר הוא התוצאה, שהאשה תהיה מקודשת, אבל כל לב מבין, שחלק עיקרי במצווה הוא, שהאדם יתחבר לאשתו ויאהב אותה כגופו, ובקידושין על ידי שליח, חסר חלק עיקרי במצווה.

גם מצוות הכנה לשבת שנמשלה לכלה (שבת מלכתא), אמרו שם בגמ' שהאמוראים היו עושים בעצמם חלק מההכנות לשבת ומבטלים מלימודם בשביל לקיימה (ראה שע"צ סימן ר"ג) ולא אמרו כך בשאר מצוות. משום שאת השבת יש מצווה לחבב ולאהוב כמו שכתב שולחן ערוך הרב (קונטרס אחרון סימן רנ): "מדלא הזכירו בגמרא היאך היו נזהרים כן בשאר מצוות (לעשות בעצמם) אלא בשבת בלבד, שנצטוינו לכבדה במאד, והיו מחבבין אותה כל כך עד שקורין אותה כלה ומלכתא". לכן כל אמורא היו עושה הכנה לשבת במין שהיה חביב עליו והיה לו ענג ממנו כדי שעל ידי זה יתענג מהשבת ויאהב את השבת.

גם מצוות ישוב ארץ ישראל שדומה לקידושי אשה (ראה גמ' קידושין ב, א), יש את שני החלקים: א. מצווה שהארץ תהיה מיושבת. ב. מצווה שהאדם יישב את הארץ בגופו כדי להתחבר ולאהוב את ארץ ישראל.

לכן כשנטעו כרם חדש, לא הסתפק ר' ינאי, שהעובדים בכרם נוטעים אלא הלך בעצמו לטעת גם כמה כרמים. כמו שכתב החת"ס (הובא לעיל בפרק ב'), שגם תלמיד חכם צריך להתעסק במצוות ישוב הארץ.

המצווה על כל יהודי לקנות בית בארץ ישראל או לטעת עצים בארץ ישראל

בחלקתו, היא בשביל להתחבר ולהאוב את ארץ ישראל, כביכול להתחתן עם ארץ ישראל.

זה גם הסיבה שארץ ישראל נותנת פירותיה הם סימן לגאולה, הפירות הם הילדים של הנישואין, ואם רואים פירות בארץ ישראל, סימן שהיה כאן נישואין בין עם ישראל לארץ ישראל.

ב. הלכה למעשה

למדנו מכאן הלכה למעשה כאשר אדם זוכה לקיים מצוות נטיעת חמשה עצים, עליו להשתדל לקיים חלק ממצווה זו בגופו ולהשתדל לא למנות שליח לכל המצווה.

כך גם ביאר מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א את הפסוק באשת חיל "זממה שדה ותקחה, מפרי כפיה נטעה כרם". מדוע לגבי שדה נאמר שהיא קונה ממקום אחר, ואילו לגבי כרם היא נוטעת בעצמה?

אלא שהמדרש רבה אומר על הפסוק: 'כי תבוא אל הארץ - ונטעתם כל עץ מאכל' שיש מצווה לטעת עצים של מאכל בארץ ישראל, אבל לגבי תבואה לא מצאנו מצווה מיוחדת לזרוע⁷, לכן לגבי שדה (תבואה) קנתה מוכן, אבל כרם נטעה בעצמה (מובא בספר מתוק האור - שבת קודש).

7. גם בזריעת תבואה יש מצוות ישוב ארץ ישראל, כמו שמשמע בערוך השולחן (חו"מ קעה, נה) הכותב "דבניין בתים הוי יותר ישוב מזריעה", משמע שגם בזריעה יש ישוב, אלא שבתים עדיף. וכן מפורש בדברי החת"ס על בועז שהיה זורה הגורן משום ישוב אר"י. אלא שבנטיעת אילנות של מאכל יש מצווה מיוחדת, שזה דבר המביא ברכה וקיים להרבה שנים, ומצאנו מצווה מפורשת בתורה לטעת עצים בנוסף למצווה הכללית של ישוב הארץ, עד שנתנה התורה מצוות שמחה שנה שלימה בנטיעת אילנות מאכל כמו בבנית בית.

אוכל פירותיהן בעולם הזה

רצוני לכתוב כאן בס"ד מעשה נפלא, שבדידי הוה עובדא. כאשר בנו לידי בית חדש ותוך כדי העבודה עקרו כמה אילנות מחצרי. מנהל העבודה אמר לי: "תקנה כמה עצים חדשים, והקבלן שיש לו לב טוב וודאי ישלם לך את עלות העצים". לאחר שבחרתי לטעת כמה עצי מאכל, שאלתי אנשים האם הם מכירים איזה עובד גוי, שיטע בשבילי את העצים בגינה, בין כך יש לי מי שמשלם, אז הוא ודאי יסכים לשלם גם את הפועל.

כששמע זאת יהודי עם לב של חיבת הארץ, הסתכל עלי בתמיהה רבתית - לתת לגוי לקיים את המצווה במקומך?! עד שיש לך הזדמנות של פעם בחיים לטעת עצי מאכל בגינה שלך בארץ ישראל, אתה חושב לתת מצווה כה יקרה לגוי?!

היה זה אחרי חג שבועות, לכן הוא הוסיף ואמר: במגילת רות מסופר על בועז שהיה גדול הדור (רות רבה), שזרע את גורן השעורים בעצמו, בשביל מצוות ישוב ארץ ישראל, ולך אין זמן בשביל לטעת עצים?!

החלטתי ללמוד את הסוגיה, את המקורות למצווה פרטיה דקדוקיה וכוונותיה, לאחר מכן נגשתי בייחד עם כל בני משפחתי, גברים נשים וטף, לקיים מצווה זו בדחילו ורחימו, עם אמירת 'לשם יחוד קוב"ה ושכינתא'. וב"ה היה זה מרגש מאוד וכל בני המשפחה זוכרים זאת עד היום הזה.

כעבור זמן מסוים לאחר מכן ניגש אלי מנהל העבודה ושאלני האם בקשתי כבר מהקבלן את דמי העצים? הסתכלתי עכשיו אני עליו בתמיהה, שאני ימכור מצווה בכסף?! ח"ו אינני מוכר את המצווה שלי, עד שיש לי הזדמנות פעם בחיים לטעת עצים בארץ ישראל, לא מוכרים מצווה כה גדולה בשום מחיר בעולם.

הקב"ה מסבב הסיבות דואג לעושה רצונו, ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, וזכיתי לאכול פירותיהן כבר בעולם הזה. אמנם את כסף העצים, לא קיבלתי מהקבלן, אבל לקראת גמר הבנין, שאלתי את הקבלן האם הוא רוצה להודות לה', שזיכה אותו לבנות בית בארץ ישראל? הקבלן השיב שכן, ואז סיפרתי לו שאני מוציא ספרים על ההודיה לה', ואשמח מאוד לזכותו להודות לה' על ידי הוצאה של ספר נוסף.

ב"ה שנגמר הבנין הוא נתן לי תרומה - פי עשר מעלות העצים והעובד, לצורך הוצאת החוברת 'שערי הודיה' (ניתן לקנותה בעמדות 'לעולם אודך' ברחבי הארץ, או לקבלה בחינם במייל בראש הספר).

בנוסף, מנהל העבודה כנראה מאוד התרשם ממעשה זה, ומאז הוא מביא לי מידי חודש בחודשו, תרומה לארגון ההודיה לה' - קול תודה. והנה מעשה זה של נטיעת העץ, דבר שהביא הרבה מאוד פירות ופירי פירות.

לצאת בריקוד על הזכות

באחת השנים של ערב שנת שמיטה, בימי חודש אלול, הוצע לכ"ק האדמו"ר מסלונים שליט"א לרכוש חלקת אדמה בארץ ישראל, בכדי לקיים בה מצוות השביעית, לנטוש את עבודת האדמה ולהפקיר פרותיה. הרבי שליט"א שש ושמח על המצווה היקרה שנקרתה לפניו, והתבטא כי מן הראוי היה לצאת בריקוד על הזכות הנפלאה שנזדמנה לנו, שבאפשרותנו לקיים מצוות שמיטה כהלכתה - "ובשביעית תשמטנה ונטשתה". הוסיף הרבי, כי בעת שיברך ברכת 'שהחיינו' בראש השנה, יכוון בדעתו להודות גם על כך.

(בנתיבות אבות סלונים)

אמר הגרש"ז אויערבך זצ"ל: מסתבר מאד שכל אדם צריך להרגיש ולהודות לה' כשזוכה להיכנס לשנה חדשה של שבת הארץ, ולשנה שפירותיה הם קודש והפקר וכו', וזה הרי בא רק מזמן לזמן של ז' שנים. אבל לא עלה כלל על דעתי לחיב משום כן בברכה, כי אם שבברכת שהחיינו שעל היום טוב שיכוון גם לזה. ולדבר זה העיר ת"ח אחד, ואני נהניתי מזה, וגם הגרי"ש אלישיב נהנה מזה.

(הליכות שלמה תפילה)



פרק ה'

תפילות
ברכות
ושירים





פרק ה. תפילות ברכות ושירים

“עעלה גדולה יש לארץ ישראל, ועי שיש לו בה חלק, חשוב הוא
כחלק עולם הבא”.

(אבן עזרא, וישלח)

א. ברכת שהחיינו

כתב רבי יעקב עמדין זצ”ל: הקונה שדה אפילו קטנה כשיעור הנזכר לעיל
(סימן רכ”א – 24 מטר רבוע) יש לו לברך שהחיינו (או הטוב בשותפי הנאה). דאמרו רבותינו
ז”ל כל מי שאין לו קרקע אינו אדם (יבמות סג, א) ואשכחן (הוריות דף י’ ע”ב) דאמר רבא
לר”פ ולר”ה בריה דר”י אם איעתריתו (התעשרתם) פורתא (ואין אתם צריכים לטרוח אחר
מזונות, ויש לכם פנאי לעסוק בתורה?) אמרו ליה, אין. אכן התעשרנו קצת, דזבנן [כי כל
אחד מאתנו קנה] קטינא דארעא [קרקע קטנה], ואנו נזונים מהן ברווח. הרי שהיא
עשירות, כל שכן הזוכה לכך בארץ ישראל (שכל חלק בה כחלק בעוה”ב) (מור וקציעה סימן
רכג, הובא בכף החיים שם, מ).

לאחר ברכת שהחיינו רצוי לומר מתוך שירה ‘מזמור לתודה’, להודות לה’ על
הזכות הנפלאה לה זכינו:

מִזְמוֹר לְתוֹדָה הָרִיעוּ לִי כָּל הָאָרֶץ: עֲבָדוּ אֶת יְיָ בְּשִׂמְחָה בָּאוּ לִפְנֵי בְּרִנָּה:
דַּעוּ כִּי יְיָ הוּא אֱלֹהִים הוּא עֲשֵׂנוּ וְלֹא יָלוּ אֲנַחְנוּ עִמּוֹ וְצֶאֱן מִרְעִיתוֹ: בָּאוּ שְׁעָרָיו

בְּתוֹדָה חֲצִרְתִּיו בְּתִהְלָה הוֹדוּ לוֹ בְּרָכּוֹ שְׁמוֹ: כִּי טוֹב יִי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ וְעַד דֹּר וָדֹר
אֲמוֹנָתוֹ: (תהלים ק)

הקונה שדה על מנת לנטוע בה עצים, ולא ברך בשעת הקנייה, נראה שיכול
לברך ברכת שהחיינו או ברכת הטוב והמטיב בזמן הנטיעה, שאז קניינו מוכן,
כשם שהקונה בגד ולא בירך עליו בשעת הרכישה, מברך ברכת שהחיינו בשעת
הלבישה.

ב. באור הברכה

"שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה". מה פשר שלוש מילים אלו: שהחיינו,
קיימנו, הגיענו?

"שהחיינו" בתחילת החיים, שנתן לנו את מתנת החיים. "וקיימנו" בהמשך,
והגיענו לזמן הזה" נקודת הסוף (בינתיים) בה אנו נמצאים עתה. הזמן בו אנו
נמצאים מחייב אותנו להודות ולהלל את הקב"ה על שזיכנו ל"טוב" המושפע בו,
ואנו כוללים בברכתנו הודאה והלל על כל חיינו מתחילה ועד עתה.

ג. השמחה בברכה

הרמב"ם בברכת הגומל (פ"י מברכות ה"ח) כתב: "כיצד מודה וכיצד מברך",
כלומר איכא חיוב הודאה בפנ"ע, ותיקנו חז"ל שיהא ברכה שהוא ברכת
השבח.

ע"כ קודם שמברך, יתבונן בטובתו של הקב"ה אליו, דההודאה הוא כפי
הכרת הערך שקיבל, ונצרך שההודאה תהיה בשלמות ללא חסרון כלל, כדכתיב
"אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה" (תהילים קיא), ולהכי כתיב בקרבן תודה
"לרצונכם תזבחו (ויקרא כ"ב) (ספר הכול יודוך).

מסופר על ר' אברהם מרדכי אלטר מגור בעל ה'אמרי אמת' זי"ע שבא לבקר בארץ ישראל בפעם הראשונה בשנת תרפ"א, מליו סיפרו ברשמייהם את מהלך הביקור: "אין לשער גודל אהבתו הפלאית וחדוות הנפש של הרבי מכל אשר ראו עיניו בארץ ישראל. כל דבר ולו הפשוט ביותר קיבל אצלו חשיבות יוצאת מן הכלל. בעיקר הפליא את הדברים שחן יהודי מקורי נסוך עליהם. כל רואיו בארץ ישראל, מקטן ועד גדול, דיברו בהתפעלות מחיבתו העצומה של הרבי לארצנו הקדושה..."

באחד אחרי הצהרים, בשעה שהגרא"י קוק זצ"ל בא להקביל פניו וישב אצלו, הביאו לרבינו זצ"ל מיבול המושבה "נחלת ישראל" (הסמוכה לירושלים) כמות של חיטה "שמורה" לאפיית מצות, שכל המלאכות מחרישה וזריעה ועד גמר הקצירה נעשו בידים יהודיות. הרבי קנה בשמחה את החיטים לצורך מצותמצוה, והפריש מהם במו ידיו תרומה ומעשר כדת, כשהוא מקיים מצות נתינה במעשר ראשון ישר לידי מארחו ר' דוד ליב כהן ואורחו הגרא"י קוק, שהיו שניהם כהנים, ומעשר עני נתן לעני אחד. נוסף לברכה השגורה כשמפרישין תרומות ומעשרות "אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש..." ברך רבינו זצ"ל ברכה נוספת "שהחיינו" על שזכה לקיים פעם ראשונה בחייו את המצוות הללו שאינו נוהגות בחוץ לארץ. הוא הסתמך בנדון זה על דברי ה"חכמת אדם" בספרו, שפסק כן להלכה, וגם על עוד סניפין אשר "עשה הרב רא"ק בקבלת פנים לחבירו שיכולים לברך שהחיינו", וגם "בגלל ביאתי למקום הזה".

רבינו זצ"ל אמנם לא ברך "שהחיינו" באופן מיוחד על בואו ארצה, כי אם בהזדמנות זו שבאה לידו, אך למעשה היה כל כולו אומר רננה ושיר תודה לאלקים: "שהחיינו... וקיימנו... והגיענו..."

(מתוך תוספת לגליון המודיע, ה' בסיון תשס"ט, אהרון סורסקי/אברהם מרדכי סגל)

ד. תפילה בעת רכישת קרקע בארץ ישראל

הנני מבין ברכישת קרקע זו לקיים מצות ישיב ארץ ישראל כמו שכתבת בתורתך: "והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה". כדי לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו. ותהא חגיגה לפניך מצוה זו כאלו קנימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה ובגנותיה. ותריג מצות

התלויים בה. אמן סלה: מצות יי ברה מאירת עינים: ואזפה על ידי קנין קרקע זו לחלקי בעולם הבא. כדברי האבן עזרא "כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק עולם הבא".

ובכן יהי רצון מלפנינו יי אלהינו ואלהי אבותינו שנקדם לרפוש קרקע בארץ ישראל, כן תזכנו ותסייעו ותעזרוני, שאוכל לקיים מצות תרומות ומעשרות וכל מצות התלויות בארץ אשר הנחלת לאבותינו היא ארץ זבת חלב ודבש, "ארץ נחלי מים, עינת ותרומת יצאים בבקעה ובהר: ארץ חטה ושעורה וגבן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש" (דברים ה, ז ח), פאשר צויתנו בתורתך על ידי משה עבדך:

וזכני שאוכל לעשות רצונך בלבב שלם בשיבתי בארץ ישראל, ושלם אקלקל את ישיבתי בארץ ישראל על ידי מעשים רעים בפלטין של מלך, ואזפה להפריח את השממה ולסלק את הרשעים מארץ הקדושה, ונזפה פלנו לתשובה שלמה ולכפרת עוונות כמו שנאמר (ישעיהו לג) "העם הישב בה נשא עון".

וקים בנו את הדבר אשר הבטחתנו על ידי ישעיה נביאך (ד, ב) "ביום ההוא יהיה צמח יהוה לצבי ולקבוד, ופרי הארץ לגאון ולתפארת לפליטת ישראל": ונאמר (שם סה, כא) "ובנו בתים וישבו, ונטעו כרמים ואכלו פרים": וקים בנו אשר הבטחתנו על ידי עמוס נביאך (ט, יג ד) "הנה ימים באים נאם יהוה ונגש חורש בקצר ודרך ענבים במשך חרע, והטיפו ההרים עסיס וכל הגבעות תתמוגגנה: ושיבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו, ונטעו כרמים ושתו את יינם, ועשו גנות ואכלו את פריהם":

ותשפיע עלי בטובך הגדול שפע טובה וברכה ממקור ושרש ההשפעות שבקדשה ותזמין לי פרנסתי קדם שאצטרף לה בסבה קלה בלי שום יגיעה ועצבות כלל, ואזפה לשפע עשירות דקדשה להיות שומם בחלקי תמיד ואל תצריכני לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם (ועזרני לסלק כל החובות שאמי חוב מקרב) ותצילני ברחמיך שלא אהיה בעל חוב כלל לעולם, ולא אצטרף ללוות מאחרים כלל ולא ארדף אחר מותרות חס ושלום, ללוות מאחרים חס ושלום בשביל להנהיג משא ומתן גדול רק תרחם עלי ותשפיע עלי ברחמיך ותזמין לי פרנסתי בסבה קלה בלי שום הלוואה מאחרים כלל ותשלח ברכה והצלחה והרוחה בכל מעשי ידי ותזכני להיות ממשט בעסק, רק לעסק בתורה ועבודת יהוה באמת כל ימי חיי, אני וזרעי וזרעי וזרעי וכל עמך בית ישראל מעתה ועד עולם:

קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך, שבענו מטובך ושומם נפשנו בישועתך, וטהר לבנו לעבדך באמת, ותעזרנו על דבר כבוד שמך, ותמלא משאלות לבנו לטובה לעבודתך, אמן כן יהי רצון.

יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך. יי צורי וגואלי:

ה. הקדמה לתפילה

בכל התורה כולה לא מצאנו ציווי מפורש להתפלל, רק לאחר מצוות הביכורים וידידי המעשר, בהם אדם מודה לה' על מתנת ארץ ישראל (ביכורים) והשפע שהביאה לו והמצוות שקיים בהם (וידידי מעשר) כתבה התורה תפילה (השקיפה ממעון קדשך - דברים כו, טו), ללמדך הזמן הטוב ביותר לתפילה הוא לאחר ההודיה ובמיוחד לאחר הודיה על ארץ ישראל.

וכן לאחר שאדם מקיים מצווה הוא זמן מסוגל לקבלת התפילה (חפץ חיים), במיוחד בזמן שאדם נוטע נטיעות ומביא חיים לעולם, זהו זמן נפלא לתפילה.

ו. תפילה לנוטע עץ, מחולקת לפי קטעים

פתיחה - פניה אל הקב"ה

אֲבִינוּ שֶׁבְּשָׁמַיִם, בּוֹנֵה צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם. הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לָנוּ כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבוֹתֵינוּ.

בקשה כללית על הארץ

רְצֵה ה' אֶרְצְךָ וְהַשְׁפַּע עָלֶיהָ מִטּוֹב חֶסֶדְךָ.

בקשה על גשמי ברכה

תֵּן טַל לְבִרְכָּה וְגֶשֶׁמִּי רֵצוֹן הוֹדֵד בְּעֵתָם לְרִוּוֹת הָרִי יִשְׂרָאֵל וְעִמְקֶיהָ וּלְהַשְׁקוֹת בָּהֶם כָּל צֶמַח וְעֵץ.

בקשה על העצים

וְנִטְיַעוֹת אֵלֶּה אֲשֶׁר אֶנְחֵנוּ נוֹטְעִים לְפָנֶיךָ הַיּוֹם הַעֲמֵק שְׁרָשֵׁיהֶם וּגְדֵל פִּאֲרָם לְמַעַן יִפְרְחוּ לְרֵצוֹן בְּתוֹךְ שִׂאֵר עַצֵּי יִשְׂרָאֵל לְבִרְכָּה וּלְתַפְאָרָה.

בקשה על עובדי האדמה

וְחֹזֵק יָדֵי כָּל אֲחֵינוּ הָעֹמְלִים בְּעִבּוּדֵי אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ וּבְהַפְרָחַת שְׂמִמָּתָהּ. בָּרֵךְ ה' חֵילָם וּפַעַל יָדָם תִּרְצֶה.

סיום

הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לָנוּ כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבוֹתֵינוּ. אָמֵן.

8. פסוק זה של הפתיחה והסיום הוא מחומש דברים בפרשת "והיה, כי-תבוא אל-הארץ..." , ונאמר לאחר מצוות וידידי מעשרות. הנה דברי רש"י בפירושו על הפסוק: "השקיפה ממעון קדשך" - עשינו מה שגזרת עלינו עשה אתה מה שעליך לעשות כשאמרת "אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם" "אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו" - לתת לנו וקיימת ארץ זבת חלב ודבש".

ז. "תפילה לעבודת האדמה" מאת רבי שלום חיים שרעבי זצ"ל⁹

כזה הוא הסדר לומר בשעה שמחזיק במעדר לחפור חפירה לנטיעה:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושמינתיה, בדחילו ורחימו,

הריני נוטל מעד"ר זה העולה בגימטריה שד"י.

להכרית בו החוחים והקוצים,

ולחצוב בו כל הניצוצים מתוך אדמתנו אדמת הקודש.

וַיְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הַמְצִיב גְּבוּל וְהַמְשִׁיב בָּנִים לַגְּבוּל,

כי תחזקנו ותצליח דרכינו בעבודתנו עבודת הקודש על אדמת הקודש,

ונוכח לראות בטהרת אדמת ישראל מטומאתה בעת שינערו רשעים ממנה.

ותשוב אל בעלה הראשון, עם בנין ציון וירושלים

אמן, כן יהי רצון.

ח. שירים

וְהָיָה כִּשְׁמֵאל עַל פְּלִי נְיָם אֲשֶׁר פָּדִי' יָגֵן בְּעֶמְלִי וְעֹלָהּ לֹא יִבּוֹל וְכֹל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְאִית (גדהיוס, א. ג.).

אֵילָן אֵילָן פְּחַה אֶפְרַיִם בְּיֹדוֹתַי מְגֻלִּים, צֶלֶק נָהָה, אֲמַת הַחַיִּים עֹבְדֵי גִמְטְיָה, אֵלָף יְהִי רִצּוֹן, שְׂכָל טְעִיאוֹת

[illegible]

על חיים היא אמתציקים בה ומחפיה מאשר: דרכיה דרכי נעם וכל מביחיה שאלם:

וַיֵּן אֶל הָאֱלֹהִים מַטָּל הַשָּׁמַיִם וַחֲשֵׁנִי הָאָרֶץ וְכֵן יִגְדֹל:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת קִשּׁוֹר יי אֶל שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ בְּחַלְמִים: אֶל יִצְחָא שְׁמוֹךְ פִּינוּ וְאֶשְׁנֶנּוּ דְנָה אֶל יְאֻדְנוּ בְּקוּיִם הַגְדִּילוּ

וְאֵלֶּיךָ יְיָ הַקָּדוֹשׁ אֵלֵינוּ הַיּוֹנֵן שְׂמֵחִים: שְׂמֵחָהּ אֵל שְׂמֵינֵנוּ כְּאֶפְרַיִם בְּחַיֵּה: הַזֵּדִים

בְּדִמְעָה בָּרְנָה יִקְצְרוּ הָאוֹר יֵאָר וּבִכְה נִלְא נִלְא הַפֶּדס כִּא יִכֹּא בָרְנָה נִלְא אֲלֹתֶינִי: (גמ'א'ס קכו)

כִּי בִשְׁמִיחָה יֵצֵאוּ וּבְשִׁלוֹם גִּבּוֹלוֹ, יִהְיֶינָם וְהַקְבָּלוּ וּבְצִמּוֹ אֲכַנְיֹכֶם רַנָּה, וְכֹל עַצֵּי הַעֵדָה יִמְתְּאוּ כָּל.

(ישעיהו נה, יב)

יִשְׁלֹם מִדָּבָר זֶה וְיִהְיֶה אֵלַי עֲבֵדָה וּמִפְרֵחַ פְּחַכְצֹלָא¹⁰: פִּרְחַ גַּפְרִחַ וְאֵלַי אֶל גֵּאֲלִי וְדַע פְּכוּדֵי הַבְּנוֹן וְאֵל הַדָּר

הַפְּרִמָּא וְהַשְׁכּוֹן הָאֵה יֵרָא כְּבוֹד ה' הַדָּר אֲלֵהֶינוּ. פִּי נִקְלֹט הַמַּדְבָּר מֵיִם וּמִתְּלֵי הַיָּם הַעֲרֵבָה: (ישעיהו אה, א ו)

9. מרבני תימן. עלה לארץ והתגורר בעיר רחובות, בשנת תרס"ט. בנו רבי נתן שרעבי כיהן כרב בשעריים (הסמוכה לרחובות). התפילה מובאת בספר תהלים אוצרות מלכים, צוברירי עמ' 500.

10. מצויות דוד: ששום מדבר וציה - א"י שהיא עתה כמדבר וציה ישישו אז: ותגל ערבה - א"י שהיא עתה כערבה תגל אז וכפל הדבר במ"ש: ותפרח - תעלה פרחים כחבצלת.

לשיר

שיר מתוך זמירות ליל שבת (בו מבקשים שה' יתן במדבר שבארץ ישראל עצים מורחים)¹¹.

דָּחוּ יָקָרָא אֲבָן עַם פֶּתַח וַיִּזְכְּרֶם פֶּתַח עַמִּים. שְׁמֶם וְכֹל יִשְׁפֹּט. שְׁבוּ נַחוּ יוֹם שְׁפֹט:

דָּחוּשׁ נָוִי וְאַתְּמָלִי. וְאִילֵּי יִשְׁלַע וְשֵׁלֶם עֲמִי. נִטַּע שְׁזָרִים בְּהַר פֶּתַח. שְׁלֵחַ שְׁלֵחַ בְּנֵי עֲמִי:

דָּחוּךְ פִּזְרָה בְּהַר פֶּתַח. וְכֹס אֲדָוָה אֶלֶּם עֲבָדָה. גְּמֹל צָרִי פֶּתַח וְעֲבָדָה. שְׁמֵעַ קוֹלִי יוֹם אֶקְרָא:

אֱלֹהִים אֵן מִדְּמִי הֵן. הִדָּם שְׁמֵעַ מִלֵּא שְׁמֵעַ. וְאַתְּמָלִי וְאַתְּמָלִי. שְׁלֹמֹם אֵן פֶּתַח יָקָר:

הִדְּרֹךְ קָמִי מִי אֵל קָמִי. מִחֶם אֶבֶן וְהַמְּלִינָה. וְנִחִים פֶּתַח וְהַמְּלִינָה. אֶלֶּם יָקָר:

דָּחוּ מִכְּמָה אֶבֶן. וְהִיא כְּבֹד אֶלֶּם. וְצִוּ מִלֵּא אֶלֶּם. שְׁמֵעַ מִכְּמָה:

11. באור הפיוט:

- דָּחוּךְ יָקָר - האל העניק דרוך לאדם ולעולם ביום השבת, ולעתיד לבוא יביא על האדם והעולם את הגאולה האחרונה.
- וַיִּזְכְּרֶם כְּמוֹ בְּבֵת - עם ישראל הוא כבבת עינו של האל השומר עליהם כאדם המגן על עינו.
- דָּרֵשׁ נָוִי וְאַתְּמָלִי - זכור והשב את השכינה לציון ולבית המקדש.
- נִטַּע שְׁזָרִים בְּהַר פֶּתַח - שורק היא גפן משובחת, השורק והכרם הם בדרך כלל דימוי לעם ישראל. כאן ניתן לפרש בשני מובנים: שורק הוא המלך המשיח שאותו מבקש עם ישראל, או גם: השורק הוא עם ישראל והכרם היא ארץ ישראל והבקשה היא לשיבת ישראל לארצו.
- דָּרֵךְ פִּזְרָה בְּהַר פֶּתַח - פורה היא גת וגם מידה של יין, משל לכך שה' "ידרוך" את האויבים כאיש הדורך ענבים בגת.
- בְּצָרָה, אָדָם - בדברי חז"ל ובפיוטים רבים אדום מסמל את מלכות רומי, הנצרות. אדום, בצרה ובבל מייצגות כאן את אומות העולם, אויבי ישראל.
- נִתְּץ צָרִי - שָׁבַר והכנע את אויבי. בָּאָף עֲבָרָה - בכעס.
- תֵּן בְּמִדְּבָר הָרַדְס שְׁשֶׁה בְּרוּשׁ תִּדְהָר - הפוך את המדבר לפורח, אחד מסימני הגאולה. נשען על פסוקים מישעיהו (מא, יט-כ): ...אֲשֵׁים מִדְּבָר לְאֶגֶם מִים וְאַרְץ צִיָּה לְמוֹצָאֵי מִים: אֲתֵן בְּמִדְּבָר אֶרֶץ שְׁשֶׁה וְהָדָם וְעֵץ שָׁמֶן, אֲשֵׁים בְּעֶרְבָה בְּרוּשׁ תִּדְהָר וּתְאֲשֹׁר יִחְדּוּ.
- וְלִמְזֻהִיר וְלִנְזָהֵר - ישראל השומרים את השבת.
- שְׁלֹמִים תֵּן כְּמִי נָהָר - בנבואות רבות מתוארים ימות הגאולה כימים של ברכה, טובה והצלחה, כזרם שאינו פוסק וכנחל שוטף, למשל בישעיהו מח, יח: ...וְהָיָה כְּנָהָר שְׁלֹמֶךָ וְצִדְקָתְךָ כְּגִלֵּי הַיָּם.
- הִדּוּךְ קָמִי - הכנע את אויבי הקמים עלי כמו מי שדך ומרסק במדוכה. אֵל קָמִי - האל המקנא לעמו.
- בְּמוֹג לָבֵב וּבְמִגְנָה - כך שלבם ימס בקרבם מפחד ומאימה, כפי שמתואר בשירת הים אחרי קריעת ים סוף: נִמְגְּוּ כָל יִשְׂרָאֵל כִּנְעָן.
- נִרְחִיב פֶּתַח וְנִמְלֵאנָה - נפתח פינו בשירת הודיה. מיוסד על הפסוק בתהלים (פא, יא): אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלֶה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הָרֶחֱב-פִיךָ וְאִמְלֵאנָה.
- לְשׁוֹנֵנוּ לֶךְ רָגָה - על פי הפסוק בתהלים (קכו, א-ב): ...בְּשׁוֹב ה' אֶת-שִׁיבַת צִיּוֹן הִיִּינוּ כְּחֻלְמִים אֲזִי וְיִמְלֵא שֹׁחַק פִּינוּ וְלִשְׁוֹנֵנוּ רָגָה.

תפילה נאה לומר בסיום הנטיעה

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתעלנו (את כל עם ישראל) בשמחה לארצנו, ותטענו בגבולנו, ושם נקים מצות תרומות ומעשרות וכל מצות התלויות בארץ אשר הנחלת לאבותינו, היא ארץ זבת חלב ודבש, "ארץ נחלי מים, עינת ותהמות יצאים בפקעה ובהר. ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש" (דברים ח, טז), פאשר צויתנו בתורתך על ידי משה עבדך.

אנא יי, למען שמך הגדול, הגדל חסדך עמנו וקום לנו את הדבר אשר הבטחתנו על ידי משה עבדך (ויקרא כו, ד ה) "ונתתי גשמיכם בעתם, ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו. והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע, ואכלתם לחמכם לשיבע וישבתם לבטח בארצכם".

וקום בנו את הדבר אשר הבטחתנו על ידי ישעיה נביאך (ד, ב) "ביום ההוא יהיה צמח יי לצבי ולכבוד, ופרי הארץ לגאון ולתפארת לפליטת ישראל": ונאמר (שם סה, כא) "זבנו בתים וישבו, ונטעו כרמים ואכלו פרים":

וקום בנו אשר הבטחתנו על ידי עמוס נביאך (ט, יג יד) "הנה ימים באים נאם יי ונגש חורש בקצר ודרך ענבים במשך הזרע, והטיפו ההרים עסיס וכל הגבעות תתמוגגנה. ושבתי את שבות עמי ישראל וזבנו ערים נשמות וישבו, ונטעו כרמים ושתו את יינם, ועשו גנות ואכלו את פריהם":

וקום בנו אשר הבטחתנו על ידי יחזקאל נביאך (לו, ל) "והרביתי את פרי העץ ותנובת השדה, למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים". ונאמר (שם מז, יב) "ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה פל עץ מאכל, לא יבול עלהו, ולא יתם פריו, לחדשיו יבפר פי מימיו מן המקדש המה יוצאים, והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה":

ברכה על המצווה

מדוע לא מברכים על מצוות נטיעת אילנות?

שאלה זו ניתן לשאול גם על העולים מחוץ לארץ להתיישב בארץ ישראל, מדוע אינם נוהגים לברך ברכת המצוות: 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לישוב בארץ ישראל'?

מיישב הגר"י זלברשטיין שליט"א בספרו אבני חן (ח"ב עמ' קס"ט): "שאלתי את גיסי מרן ר' חיים קניבסקי שליט"א והשיב לי, שלא תקנו חז"ל ברכה על מצוה תמידית, שאדם צריך לקיימה בכל עת ובכל שעה ללא הפסק, כשם שלא תיקנו על שש המצוות התמידיות".

הרב מרדכי אליעזר וועבר זצ"ל, שהיה רב בקהילות שונות בהונגריה, ובסוף חייו עלה לירושלים. כתב בהקדמתו לספרו תמורת תודה על מסכת תמורה: באמת היה צריך לברך על ישיבת ארץ הקדושה ת"ו. אך יוצאים בברכת המזון 'על ארץ חמדה טובה שהנחלת לאבותינו', כי החזירנו השם יתברך לארץ הקדושה אשר הנחיל לאבותינו.

יש אומרים שיהושע תיקן את ברכת הארץ ביום שבו נכנסו עם ישראל לארץ ישראל, ועם ישראל אכלו לחם באותו יום וברכו ברכת המזון, כדי שיצאו ידי חובת ברכת המצוות על ישיבת ארץ ישראל (ע' בספר ארץ ישראל ערך ברכה).

לפי זה הנוטע עצים ראוי לו אחר כך לאכול לחם, ולכוון בברכה שניה של ברכת המזון גם על מצוות ישוב ארץ ישראל, שזכה לקיים.

לנטוע במז ידי

בדרך נסיעתו של הגר"א
לארץ ישראל, כתב
לתלמידו הג"ר יהושע
השיל, בעל "מצמיח
ישועה": "יזכני השי"ת
לנטוע במז ידי עצי פרי
בסביבות ירושלים, לקיים
"כי תבואו אל הארץ
ונטעתם".

(חזון ציון עמוד 931)



פרק ו'

פנינים





פרק ו. פנינים

הרה"ק רבי דוד בידרמן זי"ע היה בוער בשולחן הטהור ביום חמשה עשר בשבט, והיה מתלהב באמרו כי הנה יום הוא יו"ט של 'ארץ ישראל', העידו כי לא הייתה אצלו התלהבות בעשך השנה כהתלהבותו בשולחן זה אחת בשנה, והיה חוזר ואומר שוב ושוב 'אן ארץ ישראל דיגער יום טוב'.

בשנת תרע"ו התפשטה מחלת ה'טיפוס' ברחבי ירושלים של מעלה, מחלה זו הייתה נוראה ביותר, והייתה עביאה חולשה רבה על האדם עד שהיה נפל ועת ל"ע, ולא עוד אלא שמחלה מעארת זו הייתה 'עדבקת' את כל הבא בעגע עם החולה, באותה שנה בט"ו בשבט ישב רבי דוד בלבית אש ובצהלה רבה כשעל שולחן היו ערוכים פירות רבים עטוב הארץ, אלא שלא היו כעטט משתתפים באותן טישו, מאחר שהמחלה הכתה בעם ורבים חללים הפילה.

באמצע עריכת השולחן פרץ אל תוככי ביהע"ד ילד רך בשנים, ניגש אל הרבי בעודו מייילל מרה, כי אביו ואמו לקו שניהם במחלה הנוראה והינם שוכבים שרועים על ריצפת הבית ואין מי שיטפל

בהם ויעתיר עבורם, קם רבי דוד'ל מעקומיו בסערת נפש וזעק 'הייליגער באשעפער, וכי אפשר להשבית את שעחתי ביום זה'. לאחר עכן פנה אל הילד, נתן בידו פרי מעל השולחן, וציווהו שיתן לאביו שיאכל מזה הפרי בציווי הרבי, ויאמר לאביו ולאמו בשעו שעוד יזכו לראות מעט פירות ופירות פירותיהן, ואכן שניהם הברואו וזכו לראות בני בנים מזה הבן.

(באר הפרשה)

א. פירות הילולים

מה נשתנה ראש השנה לאילנות שנוהגים ישראל לאכול פירות ארץ ישראל, להראות שבחה של הארץ, והוא יום של שמחה והודאה לנוחליה, אוהביה ומצפיה של ארץ חמדה. לעומת זאת בראש השנה לירקות (שהוא בא' תשרי) אין נוהגים לאכול ירקות ולשמוח בשמחת ארץ ישראל?

מצאנו שרוב שבחה של ארץ ישראל על פירות האילן נאמר, ככתוב (דברים ח):
אַרְצָךְ חֹטֶה וְשֹׁעֵרָה וְגִפֶּן וְתֵאֵנָה וְרִמּוֹן, אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ - הרי שבחה של ארץ ישראל בשני מיני דגן וחמשה מיני פירות האילן.

לעומת זאת, ארץ מצרים השתבחה בירקות, ככתוב (דברים יא, י) כִּי הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כָאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלְךָ פֶּגֶן הַיֶּרֶק. וכן (במדבר יא, ה) זָכַרְנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם אֶת הַקִּשְׁאִים וְאֶת הָאֲבִטְחִים וְאֶת הַחֲצִיר וְאֶת הַבָּצְלִים וְאֶת הַשּׁוּמִיִּם: וכן מצאנו ברש"י (בראשית יג, י) כגן ה' - לאילנות, כארץ מצרים - לזרעים.

גם בתחילת הבריאה, שם ה' את האדם בגן עדן, ואמר לו הקב"ה מכל עץ הגן אכל תאכל. ובגן עדן היה מאכלו רק פרי העץ, כדכתיב: "ויטע ה' אלוקים גן בעדן מקדם וגו' ויצמח ה' אלוקים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ועץ החיים" וגו'. (בראשית ב-ט) ולא נזכר כלל שנזרעו בגן עדן מיני ירקות ועשבים.

נתבונן ונראה שבפירות ניתן לראות את האהבה והחיבה שיש להקב"ה לברואיו, הרבה יותר מאשר בירקות, ויש בזה כמה מעלות נפלאות שיש בפירות לעומת הירקות.

א. ההבדל המרכזי, שהוא הקובע להלכה, מהו אילן. הוא מה שהאילן הוא הטבה קבועה וקיימת לשנים הרבה. ונוטע פעם אחת, ויש לו פרי בכל שנה ושנה. ואינו כזרעים ותבואה אשר אחר שלקט ואכל, עליו לעמול ולזרוע שוב כדי לזכות בפרי חדש לשנה הבאה.

ב. עוד מעלה ניכרת לאילן, והוא הגובה. אשר פירות האילן הם בגובה האדם ומותאמים ללקיחת האדם בלא לשחות, בכך עשה עמו הבורא יתברך חסד, שהוא רק פושט את ידיו ואוכל. ואילו פירות האדמה והירק, צמיחתם בקרקע או סמוך לה, ועל האדם לטרוח ולהשפיל את גופו, בכדי ללקטם. ואופן גידול זה מותאם יותר לאכילת הבהמה, אשר פניה מוטות בארץ לבקש מאכלה.

ג. חסד נוסף יש בפירות האילן שהם נקיים מזוהמת האדמה, והם מכובדים לאכילת האדם. ואילו פירות האדמה מתפלשים בעפר ואדמה ואינם מכובדים וחשובים בצורתם זו לאכילת האדם, ועליו לטרוח ולנקותם לפני אכילתו.

ד. פרי העץ, הם מלאי טעם ועריבות, ומביאים את האדם לשלוה והרחבת הדעת, ואילו פירות האדמה אין טעמם מודגש כל כך, ואינם באים לתענוג וללפתן.

ה. פירות העץ, רובם ראויים מיד לאכילה, ואין צורך לבשל ולטרוח בהכנת פירות אלו. אלא תיכף בלקיטתו מן האילן יכול לאכלו. ואילו פירות האדמה, ברובם אין דרכם לאכלם חי. אלא צריך לטרוח בבישול והכנה, כדי שיהיה ראוי ועשוי לאכילת האדם.

ו. פירות האילן, יש להם מראה נאה והם נחמדים למראה, בעלי גוונים הדורים משמחי נפש. וכל צורת גידולם נאה ומשמח, ומשעשע נפש ולב. וצביון נאה זה, הוא הן במראה החיצוני (כמו באשכולות ענבים) והן בחלוקה הפנימית שבפרי (כמו ברימונים ופרי ההדר). גם האילנות בעצמם יש בהם נוי, כדכתיב "ויצמח וגו' כל עץ נחמד למראה" (בראשית ב, ט), לעומת פירות האדמה והירקות רובם פשוטים למראה, אין בהם גוון מיוחד, אין להם לא צורה ולא תואר.

ז. רוב פירות האילנות יש להם ריח וניחוח נפלא. כפי שאמרו בגמ' (תענית כט, ב) על הפסוק "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'" (בראשית כז, כז) כריח שדה של תפוחים. הריח בפירות הוא 'דבר שהנשמה נהנית בו', והוא תוספת ועילוי בפרי. חכמים תיקנו לזה ברכה מיוחדת, ברכת הנותן ריח טוב בפירות. והיינו משום שהוא מעלה מיוחדת בפירות, שאין הריח בא בפירות רק להריח בו כשאר מיני עצי ועשבי בשמים. אלא, שיש ריח טוב בפירות כדי להוסיף שבח באכילתן. אבל פירות האדמה והירקות ברובם, אין בהם ניחוח וריח.

ח. עוד מצינו מעלה נפלאה באילנות, שיש להם צל. גם זה מעלה באכילת הפירות - שיש באילן כבר מקום מוכן לאכילת הפירות. כי הלוקט ירקות, הוא יושב בשדה בבקעה, ועליו לבקש צל וסוכה לאכול בה. אבל הלוקח פרי מן האילן, יש לו באילן עצמו מקום מוסתר וצל, לשבת ולאכול מיד את הפירות כראוי לאדם. כמו שכתוב (שה"ש ב, ג) "כתפוח בעצי היער וגו'" בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי".

ט. גם היום בארץ ישראל אנו רואים בחקלאות תופעה מעניינת, לפיה את הפירות מגדלים בעיקר יהודים, לעומת זאת את הירקות מגדלים גם הרבה נכרים.

י. וְכִי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵכָל (ויקרא יט, כג) מצווה לטעת אילנות בארץ ישראל (כמובא במדרש רבה ובאור החיים שם). לעומת זאת לא מצאנו מצווה לזרוע ירקות.

הירקות אינם מגלים את חיבה היתירה שיש לבורא עולם לברואיו באותה מידה כמו הפירות, שכן הם חיוניים לחיי האדם. אולם פירות האילן מגלים על אהבה וחיבה זו, הם מהווים את הסימן לגאולת ישראל, כאשר יוצאים פירות מהארץ מתגלה שעם ישראל התחיל להתקשר עם הקב"ה, ההתקשרות עם הקב"ה מתבטאת בפירות הארץ, הפירות הגשמיים מוכיחים על הפנימיות, שהתחילה לפרוח בארץ. לכן להם ראוי לעשות חג מיוחד - יום טוב של ארץ ישראל, לאכול ולהתבונן באהבה הנפלאה והיקרה שיש לבורא עולם לבניו חביביו בדור הזה. ועל כך לפאר לשבח ולהודות על כך.

זוהי גם המעלה היתירה שיש בנטיעת עצים בארץ ישראל, זוהי בעצם נטיעה של אהבה, חיבור של אהבה בין הקב"ה לעמו.

מתוך החוברת הנפלאה 'פירות הילולים' לט"ו בשבט - רעיונות נפלאים להתבוננות בחסדי הפירות. לפרטים: 055-6785647.

ב. עוד עץ בארץ ישראל!

בשולחן ערוך (ח"מ קסח, א) מביא מרן רבי יוסף קארו את ההלכה הבאה: "שטף הנהר זיתיו ושתלם בתוך שדה חברו, ואמר הלה 'זיתי אני נוטל', אין שומעין לו בארץ ישראל, משום ישוב הארץ".

לפנינו תיאור מציאות: ירדו גשמים רבים, נוצר שיטפון שסחף שתילי זיתים משדה פלוני ושתלם בשדה אלמוני. בא בעל עצי-הזית ותובע את זיתיו בחזרה, שהרי שלו הם. אומרת ההלכה: בארץ ישראל אין שומעין לו! הוא יכול לתבוע בחזרה את התמורה הכספית, אך לא את עציו המקוריים. כל כך למה? "משום ישוב הארץ".

פירושו של דבר, מסביר הבית יוסף: שאם לא ניתן לו זיתים אלו, הוא ייטע אחרים בקרקעו, כמו שהיו נטועים קודם, ואלו יישארו בקרקע זו, ואיכא ישוב ארץ ישראל'.

כלומר, אם לא יקבל בעל הבית בחזרה את שתיליו המקוריים - חזקה עליו שייטע אחרים במקומם, שהרי אם היו לו בשדהו שתילי זיתים - משמע שרצה בכך, ואילו האחר אם ניטול ממנו את הזיתים, לא בהכרח ייטע אחרים במקומם, שהרי לא היו לו זיתים בשדהו קודם לכן. נמצא שבאופן זה אנו מרוויחים עוד עץ בארץ ישראל! - זהו הפשט של "משום ישוב הארץ".

כאן אנחנו עומדים על ערכן של נטיעות בארץ. כל עץ שניטע מוסיף משהו בישוב הארץ. חשוב לדאוג שארץ ישראל תהיה מיושבת, בכל דרך שהיא, ואם ביכולתי לסייע בכך בנטיעה שלי - יש כאן אפוא ענין בעל ערך רב.

בנוסף למדנו מכך, שהשולחן ערוך פוסק שמצות ישוב ארץ ישראל נוהגת בזמן הזה, שהרי השולחן ערוך עוסק רק בהלכות הנוהגות בזמן הזה.

לקנות קרקע לזכות עם ישראל

בשנת תר"ע התייצב בתוקף ובעוז ר' יעקב דוד וילובסקי (כונה הרידב"ז) רבה של סלוצק, שהתגורר בימים ההם בצפת נגד היתר המכירה, אליו הצטרפו כמה מגאוני חוץ לארץ ובראשם רבי נחום ווידנפלד, רבה של דומברובה שבגליציה (אחיו של הגאון רבי דוב בריש הרב מטשיבין).

סבל הרידב"ז הרבה מדיבת מלשינים, אשר בגין התנגדותו טפלו עליו עלילות שוא, אך הוא חשב את ההתנכלויות לתופעה טבעית ומבוססת על פי מה שכתב הגאון הצדיק רבי אליהו מגריידיץ זצ"ל, אשר השטן יעשה כל התחבולות להפריע (שלא ישמרו שמיטה) כי בשמירת השמיטה יצמיח הגאולה ואז יכלה הקליפה והסט"א מן הארץ, ומה יעשה אחר כך? על כן בטח יעשה תחבולות הרבה להפריע.

הרידב"ז היה לא רק נאה דורש, אלא גם נאה מקיים. בכספו הפרטי רכש לו כברת ארץ קטנה ליד העיר צפת. כדי לחדש את קיום הלכות השמיטה בארץ, והוא מעיד על עצמו כי קנה את חלקת האדמה "בעד כל קהל ישראל הנפוצים בכל קצות תבל" וכך "יזכו כל ישראל במצוה הזאת".

(פאר הדור ח"ג)



פרק ז'

סיפורי
נטיעת
עצים





פרק ז. סיפורי נטיעת עצים

לטעת עץ בידיים

מעשה ונסע הגאון רבי אביגדור נבנצאל שליט"א לישוב בית א-ל, לחנוכת הבית של אחד מתלמידיו הנאמנים והחביבים, הרב צפניה קלרמן. לאחר סיום מסכת וסעודת מצווה כדת, הזמין בעל הבית את הנוכחים לטעת עץ בחצר הבית, לקיים מצוות "ונטעתם כל עץ מאכל". גם הגר"א נבנצאל שליט"א נטע שתיל באחד הבורות שנכרו מראש באדמה, ואח"כ גרף לתוכו במעדר את תל-האדמה שניצב סביב הבור.

לסיום, הידקו כל הנוטעים היטב את האדמה סביב העץ הרך, ואף הרב הושיט את רגלו להדק בה את האדמה – אך לפתע עצר את עצמו... התכופף הרב מלא קומתו עד לקרקע [כשרגליו ישרות!] והחל להדק את האדמה בשתי ידיו... הרב יוסף אליהו שהתבונן כל העת ברבו, לא הבין: "הרב, מדוע הרב מתכופף ומתאמץ כך, ולא מהדק עם הרגל?" – ענה לו הרב חרישית (כנראה כדי שלא לפגוע בנוטעים האחרים): "להדק ברגל, הרי זה בזיון המצווה"¹²...

12. נראה להביא מקור לדברים: ממסכת שבת (כב, א): "תניא: ושפך וכסה - במה ששפך (בידו) יכסה, שלא יכסנו ברגל, שלא יהו מצות בזויות עליו". ונפסק בשו"ע (יורה דעה הלכות שחיטה כח, ו): "מכסה בידו או בסכין או בכלי אחר, אבל לא ברגלו כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו".

שליח לקניית שדה

על חיבת הארץ של ראש גולת אריאל ה' בן איש חי' זצ"ל מסופר, כי בכל שנה לפני ט"ו בשבט היה רבינו ממנה שליח לארץ ישראל שיביא לו מפירותיה, כדי להרגיש את הטעם המיוחד שבפירות ארץ ישראל.

כל ימיו השתדל לקיים את המצוות התלויות בארץ. הוא רכש על ידי שליח בית בארץ ישראל, וכן שדה וכרם, כדי שיוכל לקיים את מצוות התורה – פאה, שביעית, תרומות ומעשרות, ערלה ורבעי וכו'. זאת אף שלא גר בארץ ישראל אלא בבבל ('לבוש יוסף', ט"ו בשבט, עמוד 322 ובצוואתו של הרב מני).

מה טיבה של גינת נוי אצל האדמו"ר?

כשעלה כ"ק האדמו"ר רבי אהרון מבעלזא זצ"ל ארצה והשתקע בתל אביב, ביקש שישתלו גינה בחצר ביתו שברחוב אחד העם וירכשו את כל הכלים הנחוצים למלאכת העידור, הניכוש וההשקיה.

היו מחסידיו שתמהו לפשר הבקשה המשוונה, שהרי בבעלזא לא גידלו צמחים. ברם משהגיעה שנת השמיטה והאדמו"ר ביקש מעובדי הגינה שיגנזו את כל הכלים והזהירם לבל יעשו שום פעולה הגובלת באיסור, הבינו כי כל מגמתו בשתילת הגינה לא היתה אלא כדי לקיים את מצוות השמיטה בהידור¹³ (במחיצתם ח"ב).

גדולי ישראל מיעצים לקנות קרקע

מרן החזון איש זצ"ל קנה בשותפות עם רב נוסף, חלקת אדמה בבני ברק, משום מצות ישוב ארץ ישראל. ואמר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שמרן החזון איש היה מייעץ ומזרז לקנות קרקע בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל. וסיפר הגר"ח שגם לאביו הסטייפלר זצוק"ל היה חלק במגרש בארץ ישראל

13. כמו שכתב השפת אמת (פרשת שלח – שנת תרנ"ב): כתיב מה רב טובך אשר צפנת כו', ובודאי היא [ארץ ישראל] חמדה גנוזה, שלא לחנם שלח הקב"ה [את המרגלים] ראשי בני, להיות מבינים למצוא מתנה גנוזה זו שהאבות הקדושים השתוקקו לה, כמ"ש הקב"ה לאברהם אע"ה אשר אראך. ובאמת הקב"ה מסר לנו מצות התלויות בארץ אשר בכח מצות אלו נוכל להוציא מכח אל הפועל אותה חמדה גנוזה. ולכן ניחם הקב"ה אותם [את עם ישראל, לאחר חטא המרגלים] במצות נסכים וחלה, שלא יפול לבבם כאשר אותן הגדולים חפשו ולא מצאו [וא"כ אך אנחנו נמצא?] כי ע"י אלו המצות [של א"י] ימצאו מתנת א"י.

ולאחר הסתלקותו מכרוהו, בגלל המיסים הגדולים שרבעו עליו (ארחות רבינו הקהילות יעקב, ח"ג, עמוד קפ).

כתב הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל בהקדמתו לספרו 'ארץ ישראל נחלת עם ישראל': "אשרי האיש שיש לו חלק בבנין הארץ בחומר וברוח. בעבודה חומרית הוא משדד את אדמתה בונה ערים ונוטע כרמים, וברוח הוא מרגיש אותה ההרגשה האצילית שרגליו עומדות על קרקע המשכן של ישראל ותורתו".

כתב בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סימן מח - קונטרס אורחות המשפטים פרק יב): "מצות עבודת האדמה בארץ ישראל אל יהא קל בעיני משהו ערך עניין הסידור ההתיישבותי בעבודת האדמה לנהנים מיגיע כפיהם, ומכל שכן שאין שום תירוץ של עיכוב עלייה עבור כן ולאי הסכמה לסידור שכזה. כי אם ידועה עבודת האדמה בדרך כלל כמובחרת מכל העבודות והמסחרים השונים בהיותה בדרך כלל נקיה מכל שמץ של גזל וקיפוח והדומה להם, הרי בארץ - הקודש עצם המלאכות של לעבדה ולשמרה המה גם גופי מצוות".

פנינים

אין תורה כתורת אר"י, ארץ ששמייה תורה, וארצה תורה, אבניה תורה, ועפרה תורה, ימיה ומעיינותיה וכל אשר בה, וכמו שנאמר ארץ חטה ושעורה וגו', ואמרו ז"ל (יומא פ.) כל הכתוב הזה לשיעורין נאמר כו', וכל היניקה לתורה שבחו"ל - ממנה היא.

(דליות יחזקאל, ח"ב עמ' תי"ד).

הגר"ח שמואלביץ זצ"ל אמר: הנה המדרש מלמד "אין תורה כתורת ארץ ישראל" (ויקרא רבה יג) ומדוע אין אנו רואים את גודל המעלה הנרכשת לנו במה שאנו נמצאים בארץ הקודש?

אלא נלמד זאת מהמדרש הנ"ל כי מי שאינו מכיר את קשרו היחודי אל ארצנו, אין הארץ גומלת לו יחס וקשר. אם אין אנו מחשיבים כראוי את היותנו בארצנו, אזי גם הארץ אינה מועילה לנו לשגב אותנו לרומם אותנו זו מציאות ולא עונש.

(שיחות מוסר ח"ג עמ' פא)



פרק ח'

הלכה
למעשה
כיצד
זוכים





פרק ח. הלכה למעשה - כיצד זוכים

כשעלו תלמידי הגר"א לארץ ישראל רצו להקיעה מעפרה ולחונק אדעתה ואבניה ע"י יצירת מרכז תורני בארץ. אך יחד עם זאת רצו לחדש בה קיום מצוות התלויות בה ובקרקע שלה. עדות לכך הוא חיבורו הגדול של ר' ישראל משקלוב, תלמיד הגר"א, פאת השולחן אשר חובר ונדפס לראשונה בארץ ע"י הגהע"ח בשנת תקצ"ו. ועם זאת רואים אנו אותם העולים הולכים בעקבותיו של ר' יהוסף אשכנזי, אשר עלה ארצה בתקופתו של ר' יוסף קארו והע מספר על העתנהגים בדרכי חסידות וזורעים מעט כדי לקיים מצוות הארץ. וכך כותבים גם תלמידי הגר"א באחד מעכתביהם לגולה, שקנו קרקעות ויקנו עוד קרקעות כדי לזכות בקיום המצוות התלויות, ולזכות בכך גם את בני הגולה שולחיהם.

(הליכות שדה – גליון 52)

באיגרת ששיגרו תלמידי הגר"א מצפת בשנת תק"ע נכתב: "לכל מאן דבעי למידע. כי מהעצות שנשלחו מהעיתנים על קיום מצוות התלויות בארץ, קנינו קרקעות, עם תבואה העוברת לקרקע, באופן שהעובר הקנה לקונה עם כל שותפיו. וכן נראה לקנות

עוד קרקעות שיזדעזען לפי העת ולפי העקום ולפי הזמן. ולכן
 עי שרועה להיות לו חלק ונחלה באה"ק ועצמותיה התלויות בה,
 יתן נדבתו לשד"ר על קיום מצוות התלויות בארץ, כפי הפנקס
 שבידם"

(*"אגרות ארץ ישראל" אגרת כ"א*).

ר' ערדכי יפה כותב בעכתבו: הלא ידעתם גם שעצתם, כי זה
 שעונים שנה ויותר אשר הגאון הגדול הצדיק ר' חיים עזרא לאזין
 זצ"ל בעזר גדולי הדור, החל ביסוד העלה ליסוד ישוב בארצנו
 הקדושה, ועל פיו נסעו שעה גדולי היראים, והעה היו הראשונים
 העתידים לשבת בירושלים, ואח"כ החל לעוררם לעקנה שדות
 וברעים לקיים מצוות התלויות בארץ. ובהעשר כותב: ואף כי
 בקיום מצוות התלויות בארץ לעי שזיכהו ה' ית"ש לזרוע ולנטוע
 כי גדול ערכו מאד אשרי הזוכה ויגיע לכך.

(שיבת ציון ח"ב, ט"ז)

למדנו רבות בחוברת זו על מצוות נטיעת עצים ארץ ישראל, ובמיוחד כאשר
 יש בזה גם מצוות ישוב הארץ. גם היום יש בידנו אפשרות לקיים: "ימין ושמאל
 תפרוצי וזרעך גויים ירש", להשתדל שכל הארץ תהיה בידי עם ישראל. וכאשר
 נזכה ל'והיה ה' למלך על כל הארץ' יתקיים בנו גם המשך הפסוק "ביום ההוא
 יהיה ה' אחד ושמו אחד".

הנה יש באפשרותנו לקיים מצוות נטיעת עצי פרי בארץ ישראל וקיום
 מצוות ישוב ארץ ישראל באופן המועיל ביותר, במקום אשר בו יקוימו דברי
 הרמב"ן (ספר המצוות מצוות עשה ד) בהגדירו את מצוות ישוב ארץ ישראל מציין שני
 גדרים במצוה זו: "שלא נעזבנה ביד זולתינו מן האומות או לשממה", והיינו
 לרכוש קרקע בארץ ישראל דווקא במקום בו יתקיימו שני העניינים כאחד, גם
 "שלא נעזבנה ביד זולתינו מן האומות" - במקומות בהם אם לא אנחנו נרכוש את
 הקרקע, ישתלטו עליה הנכרים המתגוררים באזורים אלו, וגם בחלק של "או

לשממה" - במקומות בהם מצויה שממה ואין בה ישובים יהודים, ערים וכפרים.

במבצע "קנה חלקת ישראל" התחיל מאמץ לפני כמעט עשור לרכוש עוד ועוד קרקעות בארץ ישראל. קרקעות פרטיות רבות נמכרו ליהודים במשך השנים בחבילות של 5 דונם, 10 דונם ועוד.

קיום מצות ישוב ארץ ישראל ונטיעת עצי פרי בתוכה יכול בס"ד להתקיים בהידור על ידי המוני יהודים המחזיקים בארץ ישראל, ובו בזמן מעסיקים יהודים לעבוד את אותה אדמה. מסיבה זו "קנה חלקת ישראל" החלו לקדם את רכישתם של קטעים צנועים בארץ ישראל. ככל שיותר יהודים רוכשים חלקים מארץ ישראל, כך עוד ועוד יהודים יזכו לקיום המצוה החביבה של בעלות על קרקע בארץ ישראל ונטיעת עצי פרי עליהם.

קנה אדמה בארץ ישראל

כל יהודי יכול לדאוג שהאדמות בארץ ישראל יהיו בבעלות יהודית, ולקיים מצות ישוב ארץ ישראל והמצוות התלויות בארץ, בהידור על ידי קניית חלקת אדמה ע"י חברת השקעות "באהבת ישראל" בע"מ - Joel Busner. החברה תיטע בחלקת האדמה שלו עצים, ויקיימו בהם כל מצוות התלויות בארץ (ערלה, שביעית, תרומות ומעשרות, לקט, שכחה ופאה) כדת וכדין, לא על פי היתר מכירה וכדומה.

החברה אינה קונה רק קרקע מידי גויים, כי לא בכל פעם מדובר בגוי שמוכר. מה שמאוד נפוץ הוא שהרבה יהודים רוצים להתפטר מהמשקים שלהם ובגין סיבות שונות מוכרים אותם לגויים, יש הרבה גויים שמוכנים לקנות קרקע בארץ משום האינטרסים שלהם ואין כל כך הרבה יהודים שרוצים לטפל במשקים. "קנה חלקת ישראל" דואגת לקנות מהם את הקרקעות ולמוכרן ליהודים.

פרטים ומידע

ניתן לברר פרטים בטלפון 04-675-0823 (להשאיר הודעה מפורטת ויחזור אליך) או
בפקס 04-622-5364

בדואר אלקטרוני: info@buyapieceofisrael.com

שאלות לגבי בירורים הלכתיים על הנושא ייענו ע"י שכני, יהודי החרד לדבר
ה', הרב ישראל קניאל שליט"א, שהוא הרב של החברה.

כתובת האתר, שהוא באנגלית: <http://www.buyapieceofisrael.com>

ישנם שני רבנים עיקריים הממליצים על העסק שמכתביהם מופיעים באנגלית באתר:

הרב זאב לפ, מרא דאתרא מושב מתתיהו וראש ישיבת ישיבה גדולה מתתיהו
הרב שלום גולד, רב קהילת זכרון יעקב בירושלים

הקרקעות ומחירם

1/36 מדונם (כמעט 28 מ"ר) - 1800 דולר

1/2 דונם (500 מ"ר) - 13 אלף דולר

דונם - 25 אלף דולר

מחיר הרכישה כולל: מחיר רכוש, מס קניה, דמי רישום, שכר טרחת עורך דין ו-4 שנות פיתוח ודמי ניהול.

השטח נירשם בטאבו - רשות המקרקעין של מדינת ישראל, על שמו של הקונה על ידי עורך דין.

תשואה

מובן כי בארבע השנים הראשונות (ערלה) אין הכנסה צפויה מזיתים המיוצרים על ידי עצי זית. לאחר ארבעת השנים, הזיתים ייקצרו בכל עונת הסתיו המאוחרת. זיתים אלה יובאו לבית בד ויוצרו בשמן קר באיכות גבוהה. השמן בלחץ טרי יהיה מאוחסן במיכלים גדולים במשך כמה חודשים כדי לאפשר משקעים מיותרים להתייבש ולאחר מכן השמן יהיה בבקבוקים בגדלים שונים ונמכר לצרכנים מודעים איכות על ידי הניהול. ההנהלה תמשיך לעשות את כל הדרוש ולשלם את כל ההוצאות ועבודה כדי להבטיח את התוצאות השנתיות הטובות ביותר האפשריות.

ברוב המקרים, האדמות שאנו נוטלים על מנת לנהל אינן מטעי זיתים וצריכות להתפתח. בשל מצוות ערלה לא ניתן לקצור את הפרי במשך עד 4 שנים, הקונה של הנכס לא יראו הכנסה בכלל בתקופה זו. יתר על כן, בשנים הקרובות יראו

הכנסה, אך לא מדובר בהכנסה גבוהה, כיון שעצים צריכים לגדול במשך 8 או 9 שנים כדי באמת להתחיל לקבל תשואות מרשימות של זיתים לכל עץ.

חלוקת הכנסות: ההנהלה תהיה אחראית ל - 100% מהוצאות האחזקה, העבודה ושיווק המוצר הסופי. בתמורה תקבל ההנהלה 75% מהמכירות ברוטו והקונה [הבעלים] יקבלו 25% מהמכירות ברוטו.

חלק ניהול זה של החוזה יחודש אוטומטית בסוף כל תקופה של 4 שנים. לא יהיו דמי התחלה נוספים לאחר התקופה הראשונית של ארבע שנים.

מצוות נטיעה

כל הקונים של השטח מוזמנים כעבור זמן מסוים לבוא לטעת את העצים במו ידיהם. כבר לפני כן חופרים את הבורות ומסמנים היכן צריכים לטעת את העצים, וכל שנותר לכם לעשות זה לבוא למקום להוריד את השקית מהנטיעה ולהכניס לאדמה.

לאחר שגומרים לטעת את כל השטח החדש, עושים סעודת מצווה באחד מהמקומות הסמוכים.



יגיע כפיך כי תאכל

בסביבות שנת ה'תקל"ז לאלף החמישי, העיר ה' את רוחו של רבינו מנחם מנדל מויטבסקי זי"ע, ורבי אברהם הכהן מקאליסקי זי"ע לעלות לארץ ישראל ברוב עם, ולכונן בה, יישוב של חסידים ואנשי מעשה, ההולכים בתורת הבעש"ט. הוא העדיף לוותר על הנהגת החסידות ברוסיה וליטא, ולמרות הקשיים הרבים החליט לעלות לארץ ישראל, אשר לשם נכספה נפשו והתאוותה נשמתו. בכך זכה להטמיע את אהבת הארץ וקדושתה בכל תנועת החסידות.

האדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין אמר על עלייתו של רבי מנחם מנדל לארץ, ש"הייתה כעליית אברהם אבינו, שסלל את הדרך לבניו, שיכנסו כעבור כמה מאות שנים לארץ".

מההתעוררות שיצאה אז מבית מדרשו, התארגנו כשלוש מאות מאנשיו, שישבו בערים שונות במדינת רייסין (-רוסיה) לנטוש לצמיתות את ארץ העמים ולהיות נכונים לעליה לארץ ישראל. עלייה זו היוותה חמשה אחוזים מכלל (6000) היהודים, שהיו אז בארץ ישראל.

מסלול נסיעתם, עבר דרך ערים שונות ברייסין, וואהלין, אוקראינה ופודוליה, כשבכל מקום מתווספים עליהם עוד הרבה עולים ובני משפחותיהם, כי נספחו ובאו כולם לארץ ישראל הקדושה. אמנם חלק מהם חזרו חזרה. רק אשר כוונתם ודעתם לשם שמים, המה המופלגים בעלי תורה ועבודה, הם הנה אשר נשארו בארץ הקודש.

המשך בעמ' הבא

1. רבי מנחם מענדל, נולד בויטבסק לערך בשנת ת"צ. אביו רבי משה היה ממקורביו של הבעל שם טוב ואף רבי מנחם מענדל ביקר בביתו כשהיה בן תשע. את רוב תורתו למד מפי המגיד ממזריטש ונחשב לגדול תלמידיו. לפי צוואת רבו היה ל"ראש החסידים" לאחר פטירתו. השפעתו הייתה רבה על יהדות ליטא ורוסיה הלבנה, ובימיו גדלה מאוד התנועה החסידית. ריכוז סביבו אלפי חסידים ובתוכם מן הגדולים, אנשי שם, מתלמידי המגיד, ביניהם אדמו"ר הזקן. נלב"ע בא' אייר תקמ"ח. ספרו המפורסם הוא "פרי הארץ".

2. רבי אברהם הכהן מקאליסק הצטרף לרבי מנחם מנדל מויטבסק, בעלית החסידים לארץ ישראל. נתיסר ביסורי הארץ וחייב אותה על מתישבה. קיים קשר הדוק עם החסידים בחוץ לארץ וביאר להם את דרכי החסידות. אחרי פטירתו של הרבי מויטבסק קיבל לידייו את ההנהגה החסידית. דאג לביסוסה של העליה החסידית, הקים ועדים בכל הערים בחוץ לארץ בהן היו מרוכזים חסידים, שאספו כספים לטובת העולים. רבי אברהם נפטר בטבריה ד' שבט תק"ע.

לפני שעלה לארץ הקודש, אמר הרה"ק מקאליסק להרבנית: שבתנאי זה תוכל לעלות עמו, שתקבל על עצמה שאפילו תראה בבית הרה"ק מויטבסק הרחבה גדולה ומנורות כסף יאירו על השולחן ולה בביתה לא יהיה כי אם לחם צר, לא תתרעם על זה. ובהיותם בארץ ישראל היו זמנים שמרוב הדחקות לא היה לה אפילו בגד ללבוש וכיסתה עצמה בשני סדינים ובזה יצאה לחוץ.



פרק ט'

הלכות
נטיעה



רבי מנדל זי"ע קשר לארץ ישראל את בני דורו והבאים אחריהם, קשר אמיץ ביחודא שלים. מי מהם שעלה בגופו והתנחל בארץ השכינה, ומי מהם שהתקשר אליה רק במתן דמים ושקלי הקודש מעות ארץ ישראל, אשר חיבת הקודש הכשירתו להיות לו באמצעותם אחיזה ושורש בפלטרין של מלך, והיו עיניו ולבו שם כל הימים – כדברי חז"ל (כתובות עה, א – ר' מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי) "אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה". היה אומר: אדם מישראל הגר בארץ ישראל, בכוחו להשפיע קדושה גם לבני חוץ לארץ.



העולים בראשות רבי מנחם מנדל מוויטבסק התגוררו תחילה בצפת ובשנת תקמ"א עברו רובם לטבריה. תקופה קצרה לאחר שהשתכן רבי מנחם מנדל בעיר טבריה עלה בדעתו להקים יישוב נוסף של חסידים, בנוסף לקבוצות שהתגוררו בצפת ובטבריה, בכפר העתיק פקיעין בגליל העליון. סמוך למערה המיוחסת כמקום מסתורו של רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו.

כוונתו של רבי מנחם מנדל היתה להקים יישוב, בו יוכלו להתקיים תושביו מיגיע כפיהם בחקלאות, כך יוכלו לקיים את המצוות התלויות בארץ בקדושה ובטהרה, וכן יפרנסו את משפחותיהם מבלי להיות תלויים בעזרה ותמיכה מאחיהם שבגולה.

אך לאחר זמן קצר, בערב שבת קודש בהשכמת הבוקר, קם רבי מנחם מנדל והאיץ בכל היושבים בפקיעין, שיתפנו מיד מהמקום ויחזרו לטבריה, מאחר וההתישבות שלהם מכאיבה ודוקרת לסטרא אחרא (לכח הטומאה בעולם). ספר להם ר' מנחם מנדל, כי הס"מ (מלאך הטומאה) בכבודו ובעצמו נגלה אליו ואמר לו: "לא די שחידשת יישוב של יהודים בצפת ובטבריה, הנך מוסיף ומיסד ישובים נוספים?! תדע, שאם לא תעקרו מפה, אניח את כל העולם ואתפנה ללחום בך ובאנשיך!"

כל האנשים שמעו בקול רבם, ויצאו מבוהלים ודחופים מתחומי הכפר. רק אדם אחד, שהיו לו בכפר חפצים רבים ולא הספיק לארזם, נשאר לשבות שם, אך הוא ובני ביתו נפטרו במיתה חטופה ולא נותר מהם איש רח"ל.



ה'נתיבות שלום' זי"ע סיפר, שחותנו ה'ברכת אברהם' זי"ע תמה על פשר תקיפותו של הס"מ על חבורה זו, הרי הם רצו בסך הכל לעסוק ב'חקלאות', ולא חשבו להקדיש את כל ימיהם לעסוק בתורה ועבודה ומדוע הס"מ נרעש כל כך מתכניתם?

אין זאת, הסביר ה'ברכת אברהם', אלא כי הס"מ הבין שהם רוצים 'לתפוס' ולכבוש את הענין הזה של יישוב ארץ ישראל בחקלאות ועבודת האדמה, ולהכניסו אל תחת כנפי הקדושה, שמהיום והלאה עסק החקלאות בארץ ישראל יהיה כל כולו עבודת ה' בטהרה, ובכך להקדים את דור החלוצים הציוניים, שהפכו את החקלאות ל'דגל' על פי דרכם המוטעית והנפסדת. ומזה פחד הס"מ ובקש למנע זאת בכל כוחו, כיון שזה היה בנפשו...

בעת שפגש פעם ה'ברכת אברהם' את הגה"ח רבי בנימין מנדלזון זצוק"ל רבה של המושב החרדי קוממיות, אמר לו דבר זה. הסיק רבי בנימין, שכנראה כיום כבר נתרכך ותש קצת כוח הסטרא אחרא, וכבר ניתן ליסד מושב חקלאי בדרך התורה והקדושה.



פרק ט. הלכות נטיעה

סיפר אחד מצומחי הכשרות בארץ ישראל, היה חקלאי אחד שלא נימנה על שומרי מצוות התלויות בארץ ועבר על איסורי ערלה, ועל כל שאר ההלכות הקשורות בחקלאות. במהלך השנים ניסו פעילים חרדיים להשפיע עליו, אבל ללא הועיל.

באחד מהפעמים כאשר שב עבוקור בחו"ל התקשר אל מועצה הכשרות והודיע לו שמהיום והלאה הוא מתכוון לשמור על דיני ערלה. מה קרה שאל המועצה? החקלאי השיב כאשר ביקר אצל אחד מבעלי הכרמים הגדולים בצרפת, סיפר לו הגוי כעסיח לפי תנעו על הוראה חד משמעית שהוא נותן לעובדי הכרמים שלו, לא לעבור את הפרי שגדל בשנה השלישית אלא להורידו מן העץ ולהשמידו.

ערבית בעלי הכרמים בצרפת יודעים שהפירות שגדלו בשנתיים הראשונות עדיין לא מתאימים לעכירה ואין כלל מה לעשות בהם, אבל לפרי של השנה השלישית יש רבים שכבר מוציאים אותם לשוק, בעל הכרם שאצלו ביקרתי סיפר החקלאי, נחשב למועצה הצרפתית בה"א הידיעה בעניינים אלה, והוא מורה לכל

עובדיו שלא למכור גם את הפרי של השנה השלישית, ההסבר שבפני הכורס הצרפתי הוא, משום שבצורה זו מקבל העץ חיזוק מיוחד ויוכל לגדל בעתיד ענבים הרבה יותר טובים. חבל שצריך להגיע עד צרפת בשביל לדעת שעשה אמת ותורתו אמת.

(ברכי נפשי - תנלדות)

א. כלאי אילנות

כשקונים שתיל ממשתלה צריך לשים לב שלא לקנות עץ המורכב מין בשאינו מינו. שאסור לנטוע עץ כזה. ומהו מין באינו מינו? "כגון שהרכיב יחור של תפוח באתרוג או אתרוג בתפוח" שאוסר להרכיבו ו"אסור לקיים המורכב כלאים, אבל הפרי היוצא ממנו, מותר".

מה נחשב שני מינים לכלאים? תפוח ואתרוג - הרי הם שני מינים ואסור. אבל תפוח חמוץ על תפוח מתוק - מותר. וכן אתרוג תימני על אתרוג רגיל - מותר. גם תפוז על חושחש מותר, כיון שיש לחושחש פירות רק שאינם טעימים. (חזו"א ס"ב סק"ט).

אילן סרק באילן סרק - מותר להרכיב. אילן מאכל באילן סרק - אסור (שו"ע י"ד רצה ג, רצו ח). וצריך בקיאות רבה בנושא זה. כי "יש באילנות דומים זה לזה בעלין או בפירות, ואע"פ כן הואיל והם שני מינים הרי אלו כלאים". ורוב העולם לא מכירים רוב המינים (רמ"א שם).

מותר לנטוע עץ פרי אחד ליד עץ פרי אחר ואין בכך הרכבה וכלאיים, אפילו גפנים. "שאיין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד, בין אילן בירק, בין ירק באילן, בין ירק בירק שאינו מינו, ואפילו עץ סרק על עץ מאכל או עץ מאכל על עץ סרק". אבל שני מיני זרעים צריך להרחיקם זה מזה טפח וחצי שלא יראו כמעורבים.

ב. כלאי הכרם

אסור לנטוע עץ גפן ליד ירקות או חיטים. ומיוחד איסור זה משאר איסורים שאם עשה כן. נאסרים הפירות והזרעים שנזרעו תחתיו. שנאמר "לא תִזְרַע

כְּרָמָךְ כָּלֵאִים פֶּן תִּקְדֹּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֶת הַכֶּרֶם" (דברים כב, ט).
תקדש - תוקדש אש.

איסור כלאי הכרם הוא חמור ואם קיים האדם כלאי הכרם בשדהו, הכל אסור בהנאה. "ואפילו הקש של תבואה והעצים של גפנים האלו אסורים בהנאה ושורפים אותם, ולא יסיק בהם תנור וכירים, ולא יבשל בהם באש שריפתן" (שו"ע יורה דעה - סימן רצו).

גם אם הזרעים התערבו בכרם בלי כוונה הם אוסרים את הכרם, אבל במקרה זה צריך הסכמה בדיעבד של בעל השדה. שאם ראה את הזרעים והתבואה בכרמו ולא עקרו - הרי זה אסור. "כיון שראה כלאים צמחו בכרמו והניחם, הרי זה קידשו (ונאסרו). ואין אדם מקדש דבר שאינו שלו".

כמה זמן נחשב המתנה? כתב בשו"ע (יורה דעה - סימן רצו טז) "הרואה ירק בכרם ואמר: כשאגיע לו אלקטנו, מותר. הגיע לו ועבר מעליו ואמר: כשאחזור לו אלקטנו, אם שהה עד שהוסיף אחד במאתים - הרי זה קידש (ואסור)". ולכן "אסור לעבור בעציץ נקוב שזרוע בו ירק בתוך הכרם. ואם הניחו תחת הגפן ונשתהה שם בארץ כדי להוסיף אחד ממאתים, הרי זה קידש".

"הבא לזרוע בצד הכרם, מרחיק ארבע אמות מעיקרי הגפנים, וזורע". והוא כשני מטר. אבל "אם גפן יחידית היא - מרחיק ממנה ששה טפחים, וזורע" שהוא כחצי מטר. ואם הגפן מאהילה על הירקות או התבואה - אסורים. אבל אם מאהילה על עצים אחרים או צמחים שאינם של מאכל - אין בכך כלום. ומותר לנטוע עץ שאינו גפן ליד תבואה ושאר מיני ירקות, ואין בזה כלאים.

"כל הזורע תחת השריגים והעלים היוצאים מן הגפן, הרי זה קידש (ואסור) ואף על פי שהזרע רחוק מעיקר הגפן כמה אמות" ואם יש לגפן "אפיפירות", היינו עצים יבשים שמדלים עליהם את הזמורות של הגפן שלא יפלו לרצפה ויטפסו על עצים אלו. "לא יזרע תחת מותר האפיפירות ואע"פ שאין עליהם לא עלים ולא שריגים. ואם זרע, הואיל ואין הזרע תחת סכך הגפן, הרי זה מותר". ובזה צריך להזהר כל אדם כיון שמצוי הוא גם בגינה פרטית של אדם שיש לו גפן יחידית והיא עולה ומשתרגת וענפיה מאהילים על זרעי מאכל אחרים.

אם יש גדר שמפרידה בין הזרעים לכרם - מותר. "גדר שהוא גבוה י' טפחים,

וכן חריץ שהוא עמוק י' טפחים ורחב ד' (טפחים) - הרי זה מותר ליטע כרם בצדו מכאן וירקות בצדו מכאן. אפילו מחיצה של קנים וכו' (ס"ע מד). אמנם אם הגפנים משתרגים מעבר לגדר ומאהילים על הזרעים - הרי זה אסור.

אם הכרם בוסר "שלא הגיעו ענביו להיות כפול הלבן אלא עדיין הם בוסר, וזרע בתוכו ירק או תבואה, והשרישו, הרי זה לא קידש. ואעפ"כ קונסין אותו ואוסרין הזרע, אבל הבוסר מותר. ואם עקר הזרע קודם שיעשו הענבים כפול הלבן, הרי זה מותר בהנאה". (שו"ע יו"ד רצו י).

ג. ערלה

נאמר בתורה: "וְכִי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵכֶל וְעֵרְלָתֶם עֵרְלָתוֹ אֶת פְּרִי שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכֵל: וּבִשְׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלֵּלִים לַיהוָה: וּבִשְׁנָה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת פְּרִי לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא יט, כג-כה).

הנוטע עץ מאכל, מונה לו ג' שנים מעת נטיעתו וכל הפירות שיהיו בו בתוך ג' שנים אסורין בהנאה לעולם, בין עיקר הפרי בין הגרעינים בין הקליפות. וג' שנים הללו אינם נמנים מיום ליום, אלא הולכים בהם אחר שנות העולם שהוא מתחיל מתשרי.

רצוי לשים תווית על העץ מתי הוא נטע, כדי שלא יכשלו בו, לא בני הבית ולא אחרים.

כשקונים שתיל מהמשתלה והוא בתוך שקית שיש בה חורים הנוגעים באדמה, אפשר להחשיב את השנים שבהם העץ היה במשתלה לשלוש שנות ערלה אם ישתלו את השתיל יחד עם האדמה שלו. ובתנאי שיעבירו את השתיל מהמשתלה לבית כשהוא לא מנותק מהקרקע. (זמן קצר כמו הנסיעה לא נחשב ניתוק ולכתחילה יש להחמיר בזה).

בימינו יש זנים חדשים של פירות שברבים מהם העץ נותן פרי גם בשנים הראשונות שלו. אפילו בזתים יש זנים חדשים כגון "ברנע" שהם נותנים פירות טובים גם בשנים הראשונות. ולכן צריך לשים לב היטב שהפירות שהוא אוכל אינם פירות ערלה.

ערלה נוהגת בכל מקום ובכל זמן, בין בשל עובד כוכבים בין בשל ישראל, אלא שבשל ארץ ישראל היא מן התורה ובחוצה לארץ הלכה למשה מסיני. עיקר דין ט"ו בשבט שהוא ראש השנה לאילן הוא לענין תרומות ולמעשרות ולחשבון שנות ערלה.

כיצד מחשבים את השנים? אם נטע מקודם ט"ז באב, שנשאר עדיין מ"ד יום עד ר"ח תשרי, שהם 14 ימי קליטה לעץ, ועוד 30 יום בשנה כיון שהגיע ר"ח תשרי עלתה לה שנה ומונה עוד שתי שנים. ולאחר בר"ח תשרי של שנה רביעית, כל הפירות שיחנטו בו קודם ט"ו בשבט יש להם גם כן דין ערלה, אע"פ שנגמרים אח"כ. והנחנטיים בו מט"ו בשבט של שנה רביעית עד ט"ו בשבט של שנה חמישית, נקראים רבעי. ולאחר ט"ו בשבט של שנה חמישית הם חולין גמורים (יש לשים לב רק פירות שחנטו (יצא הפרי והגיע לכלל בוסר) לאחר ט"ו בשבט מותרים).

מה שמחכים עד ט"ו בשבט של שנה רביעית, וכל הפירות שחנטו קודם ט"ו בשבט יש להם גם כן דין ערלה אע"פ שנגמרים אח"כ, זה דוקא בנטיעה שהקלנו עליה בתחלתה שכיון שעברו עליה מ"ד יום עלתה לה שנה, לפיכך החמרנו עליה בסופה. הא לאו הכי - לא. (ויש אומרים דלא שנא).

לכן כל עץ שניטע מט"ז אב - ט"ז אלול נגמרים שנות הערלה שלו בא' בתשרי, כעבור שלוש שנים מלאות. וכל עץ שניטע מט"ז אלול - ט"ו אב נגמרים שנות ערלה שלו בט"ו בשבט של השנה הרביעית מהנטיעה. נמצא שעץ שניטע בכ' אלול יעברו עליו כמעט שלוש שנים וחצי עד שיהיה מותר (ויש מקילים למנות ג' שנים מיום ליום).

ענפים של עץ ערלה - מותרים. התורה אומרת "וערלתם ערלתו את פריו" - היינו שרק הפרי נאסר, והזרעים והקליפה - אסורים כי הם חלק מהפרי. כגון קליפי אגוזים ורמונים, והנץ שלהם והזגין והגרעינים של ענבים והתמד העשוי מהם והפגים והתמרים שאינם מתבשלים והענבים שלקו ואין נגמרים בבישולן, כולם חייבים בערלה ופטורים מרבעי" (שו"ע יו"ד רצד א). "אבל העלים והלולבים ומי גפנים" אינם פרי ואין בהם ערלה. (שם סעיף ב). ולכן מותר לסכך בענפים של עץ שהוא ערלה. וכן מותר להנות מהפרחים.

אע"פ שערלה בדרך כלל אסורה בהנאה ולכן אסור למכור פרי ערלה לגוי. אין אסור אלא הפרי בלבד. כמו כן מותר לקחת יחור על עץ ערלה ולהבריק ממנו

עץ אחר. אבל "אסור ליטע פרי של ערלה; ואם נטעו, הפירות שיוצאים ממנו, מותרים, דזה וזה גורם, מותר" (שו"ע יו"ד רצד יד).

אילנות ערלה לברכת אילנות - בתשובת רב פעלים (או"ח ב' לו) כתב שאין מברכין ברכה זו על אילן המורכב באיסור. ובתשובה נוספת (ח"ג ט) כתב שמותר לברך על פירות ערלה. והטעם כי הברכה היא על אילן ואילן ערלה לא נעשית בו עבירה ואילו אילן מורכב נעשה בו איסור.

איסור ערלה נאמר בעצים בלבד. אבל בירקות אין דין ערלה, אפילו בירקות שהם גדלים כמה שנים ולא שנה אחת בלבד.

המשנה במסכת מעשר שני (פ"ה משנה א) מלמדת אותנו שבשנה השביעית שאז הפירות הפקר, והנוטלים - נוטלים בהיתר, צריך לתת סימן בעצי ערלה וחרם רבעי, שלא יאכלו את פירותיו באיסור.

המשנה מוסיפה, ש"הצנועין" - הצדיקים ואנשי מעשה שהיו רוצים להפריש את העם מאיסור עד כמה שאפשר, היו מכינים מעות לצורך חילול מעשר שני ואומרים: לכשילקטו אותם פירות - מיד יהיו מחוללים על המעות, כך שאפילו אם יאכלו בלי רשות - לפחות שיאכלו כשר.

גם בשאר שנים אם הפירות ראויים לאכילה, כדאי להורידם מהעץ, כדי שבני ביתו לא יאכלו בטעות מהפירות.

ד. פדיון נטע רבעי

בימינו לא אוכלים פירות נטע רבעי בירושלים. ומחללים את הפרי על מטבע שווה פרוטה עם ברכה. בפדיון של ענבים, מברכים "על פדיון כרם רבעי". ופירות של נטע רבעי פטורים מתרומות ומעשרות וממתנות עניים. ונוהגים לעשות פדיון נטע רבעי או כרם רבעי ברוב עם ובהדרת מלך. כי זו הפעם הראשונה שהחקלאי יכול לאכול מפירות הכרם שטרם עליה כל כך.

יש לברך על חילול נטע רבעי רק כאשר הפירות הם וודאי רבעי כגון עץ פרי שניטע חשוף שורש, אך אם קנה מן המשתלה שתיל הנמצא בגוש אדמה, והוא מונה על משטח מנותק לא יברך על החילול, שכן יש ספק לגבי מניין השנים של עץ שגדל בעציץ.

ה. הלכות פאה

אזה עצים חיבים בפאה?

כתב הרמב"ם (מתנות עניים פרק ב): "כל אוכל שגידוליו מן הארץ ונשמר ולקיטתו כולו כאחת ומכניסין אותו לקיום חייב בפאה, שנאמר ובקצרכם את קציר ארצכם".

"כל הדומה לקציר בחמש דרכים אלו הוא שחייב בפאה, כגון התבואה והקטניות והחרובין והאגוזין והשקדים והרמונים והענבים והזיתים והתמרים, אבל... התאנים פטורין מפני שאין לקיטתן כאחת אלא יש באילן זה מה שיגמר היום ויש בו מה שיגמר לאחר כמה ימים, וכן ירק פטור שאין מכניסין אותו לקיום".

כתב בדרך אמונה (מתנות עניים ב, ב): דעת הרבה ראשונים שרק אלו האילנות (הנזכרים לעיל ברמב"ם והן ממשנה פאה א, ה) חייבין בפאה אבל שאר האילנות פטורין או משום שאין מכניסין לקיום או משום שאין לקיטתן כאחת או משום שהיו הפקר, וכן פסק בחזו"א ולכן פסק דאתרוג ולימון ותפוז פטורין מפאה וכן שזיפין וחלחלין פטורין מפאה וכן התפוחים והעוזרדין והערמונים והלוזים והאפרסקים והאגסים והתותים והרימין והפרישין ובנות שקמה.

פאה בזמן הזה

כתוב במסכת חולין (דף קלד ע"ב) 'לעני ולגר תעזוב אותם' ולא לעורבים ולא לעטלפים, יעו"ש. ועל פי זה כתב הרמב"ם (פ"א ממתנות עניים ה"י) שאם אין עניים, לא צריך לעזוב את הפאה בשדה, אלא מותר לבעה"ב לקחת את הפאה. וכתב הרמ"א (י"ד סימן שלב ס"ב) דהאידנא אין נוהגין במתנות עניים אלו, לפי שהרוב עובדי כוכבים, ואם יניחום, יבואו עובדי כוכבים ויטלום. והוסיף החזו"א (מעשרות סימן ז ס"ק י - יא) שגם בזמנינו בארץ ישראל נשאר דינו של הרמ"א, דכפי ראות עינינו לא יטריח שום עני לילך בשדה ללקוט מתנות עניים שטירחו יתר על שכרו, יעו"ש.

ונחלקו רבותינו הראשונים כשאין עניים ללקוט את הפאה, דעת הרמב"ם (שם) שיש להפריש פאה, אלא שבעה"ב יכול לקחת אותו, מאידך דעת רוב הראשונים, שאם אין עניים, אין ענין להפריש פאה כלל.

לזכות למצוות פאה

כתב הגר"י זילברשטין שליט"א: בדרך אמונה (שם ס"ק צה) כותב: שאם אחד רוצה להפריש מתנות עניים, ויביא לשדהו עניים שיקחו את המתנות, יש לו מצוה, ובאופן זה אפשר לקיים גם בזמן הזה מצוות אלו. ומכל מקום מסתפק הדרך אמונה אם מתנות אלו פטורות מתרומות ומעשרות או לא, יעו"ש.

עוד יעוין בתוספות מעשה רב (ס"ק כז) שהגר"א קנה שדה כדי לקיים בה מצות פאה ושאר מתנות עניים, וכעין זה מובא במעשה רב (סעי' קב - קג) שהגר"א קנה בהמה מבכרת כדי לקיים מצוות בכורה, וכן נתן לכהן זרוע לחיים וקיבה, ויעוין במה שהאריך בזה הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר ארחות יושר (עמ' פו) שיש ענין לקיים את כל המצוות שבתורה. ואם כן יש בזה ענין לקנות שדה להניח פאה, ולהביא עניים שילקטו את הפאה, וכל שכן שלפי הרמב"ם יש בזה ענין, דלשיטתיה יש מצוה להפריש פאה גם כשלא יבואו עניים. (חשוקי חמד פאה א, ב)

בארגון 'קנה חלקת ישראל' (ראה לעיל פרק ח') משתדלים להביא עניים שהם מכירים שיטלו את הפאה, כדי לזכות את הקונים לקיים מצוות לקט ופאה.



ספרו של ר' אריה פומרנצ'ק זצ"ל

ר' אריה פומרנצ'יק - נשיקות באישון לילה

אהבתו לארץ ישראל של ר' אריה פומרנצ'יק זצ"ל¹⁴, מחבר הספרים "תורת זרעים" ו"עמק ברכה", היתה ממש פלאית. סיפר ר' זאב אידלמן זצ"ל: הייתי בידידות גדולה עם ר' אריה, לפעמים הייתי רואה, אך כאשר גברו בלבו רגשות אהבתו לארץ הקודש, היה הולך באין-רואים כגון באמצע הלילה, נשכב בחצר ביתו ומנשק את עפר אדמת ארץ הקודש, באהבה ויוקדת מרוב הרגשתו את קדושתה. כנראה היה נוהג להסתיר זאת מחשש ל"מיחזי כיוהרא" (גאוה), היות ואנשים אחרים לא חשו כך ולא נהגו כך¹⁵.

אהבתו זו לארץ הקודש התלבתה כנראה מחמת שעסק רבות בהלכות ארץ הקודש. מאז שעלה לארץ הקודש בשנת תרצ"ג, היה עוסק בהלכות מצוות התלויות בארץ ובירושלמי סדר זרעים. במשך כשלוש שנים בירר וליבן ביגיעה עצומה עניינים אלו והעלה את חידושו על הכתב.

14. נולד בט"ו ניסן תרס"ח בבריסק, לר' זאב ומרת גיטל פומרנצ'יק. הוריו היו יהודים פשוטים אבל מלאי ראת שמים, למרות מצבם הכלכלי הדחוק מסרו נפשם עליו לגדלו לתורה כפי יכולתם. למד בישיבת 'תורת חסד' בבריסק בראשות הרב משה סוקולובסקי. אחרי שעברו עליו כמה שנים בישיבת 'תורת חסד' הצטרף לבני החבורה סדר קדשים שלמדו אצל מרן הגרי"ז, והיה לאחד מהאריות שבחבורה ומהמובהקים. כעשר שנים שימש את מרן הגרי"ז.

בשנת תרצ"ג עלה לארץ ישראל. עם בואו נכנס ללמוד בישיבת 'בית יוסף' בבני ברק, והיה מתלמידיו הקרובים של ה'סטייפלער' הרב יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל. כשעבר החזון איש להתגורר בבני ברק נהג לרדת לביתו של החזון איש שהיה ליד הישיבה ולדבר אתו בלימוד, פעמים אף היה החזון איש בעצמו שולח שיבוא לשוחח אתו, מרוב שהוקירו וחיבבו.

בחשוון תרצ"ז נישא לבתו של הרב ישראל זיסל דבורץ. אחר נישואיו התגורר סמוך לחותנו בפתח תקווה ולמד בבית מדרש לתורת ארץ ישראל בעיר. באותה תקופה העמיק בסדר מועד, ולימים יצא ספרו "עמק ברכה". לאחר מותו יצא גם ספרו "יהגה האריה" שבו כונסו חידושי תורה שהותיר אחריו.

כח' בשבט תש"ב, בהיותו בן 34, נפטר בפתאומיות. נקבר בבית הקברות 'סגולה' בפתח תקווה, ובהלווייתו השתתף מרן החזון איש.

15. כך גם מסופר על הגאון רבי זלמן בהר"ן: בכל לילה היה מנשק את גדר האבנים שלפני ביתו ואחר כך היה מתגולל בעפר הארץ, לקיים את מה שנאמר בפסוק "כִּי־צוּ עֲבַדְיָה אֶת־אֲבִינִי וְאֶת־עַפְרָה וְחָנָנוּ" (תהלים קב, טו). כך גם מסופר: כשבנו את ישיבת 'עץ חיים' מעל בית הכנסת 'החורבה', נכנס הגר"ז בהר"ן ונישק את ארבעת הכתלים בחיבה יתירה (ספר אלה גבולותיך ישראל, עמ' 59).

כולל לתורת הארץ

בהמשך למד בכולל 'בית המדרש לתורת ארץ ישראל'. כולל זה נועד להקדיש את הלימודים לנושאים הקשורים בהלכות התלויות בארץ. בכולל למדו תלמידי חכמים גדולים מאוד, ביניהם הגאונים: ר' מיכל יהודה ליפקוביץ, ר' אהרן יהודה לייב שטיינמן, ר' זלמן רוטברג, ר' חיים קרייזווירט, ר' ברוך שמעון סלומון ועוד.

בשנת תרצ"ו הוציא ספר על נושאים אלו שהיו כל כך קשורים ללבו, בשם **"תורת זרעים"** - על הירושלמי סדר זרעים מפאה ועד ביכורים. לספרו קיבל הסכמה מהגרי"ז מבריסק.

לזכות לקיים בפועל

ר' אריה לא הסתפק בלימוד, אלא רצה לקיים את המצוות באדמתה של הארץ בפועל בגופו. כשהעלה להלכה לחייב תפוזים במצות פאה, הגה מוחו את הדרך לבצע זאת הלכה למעשה. שדה תפוזים לא היה לו, אך לר' אריה היה זה רק מכשול קטן, אשר עם מעט רצון ויוזמה ניתן לגשר עליו. פגישה אחת עם אחד מיקירי בני ברק הניבה את פירותיה של המצוה הנכספת. היה זה הר"ר אשר זעליג הכהן שפירא מרואי פני החזון איש, אשר נעתר לבקשתו של האברך הצעיר, והקנה לו את פרדסו כדי שיוכל לקיים את מצות פאה, ולר' אריה היתה הרווחה.

יש לציין שהחזון איש חלק עליו בזה, וסבר שתפוזים פטורים מפאה היות ואינם נלקטים כאחת. כאשר הרצה פעם את דבריו לפני החזון איש בדין תפוזים, שתק החזון איש, כשנשאל אחר כך על שתיקתו, השיב: מכיון שראיתי את התלהבותו של ר' אריה, לא רציתי לסתור את דבריו ("ישורון"

כז, מאמר לזכרו).

ו. להיזהר מהיזק הרבים

הנוטע עץ צריך להיזהר שהעץ הזה לא יזיק לרבים. וכשהוא גדל - צריך לגזום אותו. ואם פירותיו נופלים לרשות הרבים ואנשים מחליקים וניזוקים בהם - יזהר להוציאם או לגזום את הענפים שנוטים לרשות הרבים. ואף אם העץ הזה מביא תועלת לחלק מהאנשים ונזק לאחרים. אין התועלת מחפה על הנזק ויגזום את הענפים המזיקים.

הגמרא (בבא בתרא ס, א) מספרת: "ר' ינאי הוה ליה אילן הנוטה לרשות הרבים, הוה ההוא גברא דהוה ליה נמי אילן הנוטה לרשות הרבים (היה עץ שענפיו בולטים לתוך שטח רשות הרבים מביתו של רבי ינאי, והיה אדם אחר שגם מהחצר שלו היה יוצא עץ שענפיו בולטים לשטח רשות הרבים). אתו בני רשות הרבים הוו קא מעכבי עילויה, אתא לקמיה דר' ינאי (העוברים ושבים היו מתלוננים על אותו אדם שהענפים מפריעים להם במעבר והזמין אותם לדין תורה אצל רבי ינאי).

א"ל, זיל האידנא ותא למחר (אמר רבי ינאי לנתבע לשוב אליו למחר ויפסוק לו את דינו, וכך עשה). בליליא שדר קצייה לההוא ידידיה (באותו לילה קצץ רבי ינאי את כל הענפים שבלטו מהעץ שלו לתוך שטח רשות הרבים). למחר אתא לקמיה, א"ל זיל קוץ (למחרת בא בעל הדין לפני רבי ינאי ופסק לו רבי ינאי שהוא חייב לקצוץ את כל הענפים הבולטים לשטח רשות הרבים). א"ל, הא מר נמי אית ליה! (טען אותו אדם לרבי ינאי שהרי גם מביתו של רבי ינאי בולטים ענפים לשטח רשות הרבים).

א"ל, זיל חזי, אי קוץ ידידי קוץ דידך, אי לא קוץ ידידי לא תקוץ את (אותו אדם לא ידע שרבי ינאי קצץ את הענפים בליל אמש, ואמר לו רבי ינאי שילך ויבדוק, אם יראה שהוא קצץ את כל הענפים, גם הוא יקצוץ, וכך היה).

מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר? (מדוע ר' ינאי בתחילה לא קיצץ את הענפים מביתו ורק בגלל אותו דין תורה עשה כן?). מעיקרא סבר נחא להו לבני רה"ר דיתבי בטוליה, כיון דחזא דקא מעכבי, שדר קצייה (רבי ינאי תמיד חשב שנוח לבני רשות הרבים לפוש בדרכם בצל ענפי האילן ומשום כך לא נגע בהם, אבל כשראה שיש תלונות של בני רשות הרבים, הלך לקצוץ ללא עיכובים).

ולימא ליה, זיל קוץ דידך והדר אקוץ ידידי! משום דריש לקיש, דאמר 'התקוששו וקושו' - קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים" (רבי ינאי לימד אותנו דרך חיים חשובה בתוכחה ובפסיקה, שאפילו דיינים צריכים ללכת לאורה, והיא, שרק אחרי שאצלם יתוקן אותו עניין הנדון בדין התורה, אז יכול הדיין לפסוק באותו עניין).

ז. איסור עקירת עצים

אסור לאדם לעקור עצי פרי אפילו בעת מלחמה. "רק עץ אשר ידע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכתת ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד ידיתה" (דברים כ). ואף עצי סרק לא מותר לעקור סתם, אלא לצורך. ואם עץ

הפרי הוא לא כלכלי - מותר לעקרו על ידי נכרי.

כתוב במדרש (רבה קהלת פרשה ז פסקה יט) "ראה את מעשה האלהים כי מי יוכל לתקן את אשר עותו" בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן, וכל מה שבראתי - בשבילך בראתי. תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי. שאם קלקלת - אין מי שיתקן אחריך".

מתי מותר לקצוץ? הגמ' (ב"ק צא: צב.) מביאה את דברי רב כי דקל שנותן פרי של קב. (קילו ומאתים גרם) "אסור למקצציה". וגפן שעושה רבע קב גם אסור לקצוץ. ואומר רבינא: "אם היה מעולה בדמים (דמיו יקרים לבנין יותר משבח פרותיו) מותר". כאשר ישנה תועלת בענפי העץ כקורות יותר מהפרות עצמם, מותר לקצוץ את העץ. הגמרא מוסיפה עוד דוגמאות משמואל ורב חסדא שהתירו עקירת עצים, כגון שעץ אחד מזיק לעץ אחר, על ידי נתינת טעם של עץ אחד בשני, וכן כאשר ישנה תחרות בין שני עצים, אפשר לעקור את העץ ששווה פחות.

אם צריך את מקומו. הרא"ש סובר (פ"ח סי' טו) שאפילו אם היה צריך רק למקומו של האילן - יכול לכוותו. הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ו ה"ח) כתב: "לא אסרה תורה אלא דרך השחתה" דהיינו כל מקום שאיננו דרך השחתה אפשר לעקור, ולכן אם נעשה לתועלת אחרת כגון שמזיק לאילנות אחרים או בשדה אחרים, אין זו דרך השחתה ויכול לעקרו. הט"ז (ס"ק ו) התיר על פי דברי הרא"ש לקצוץ אילנות לצורך בניית בית, ועיין עוד בדרכ"ת (סי' קטז ס"ק נא ד"ה ומ"ש הפת"ש).

רק על ידי נכרי. הרבה מורים לקצוץ את האילן במקרים שמותר רק על ידי נכרי, כיון שהגמרא אומרת בשם רבי חנינא כי בנו נפטר בקיצור ימים ושנים רק בגלל שקצץ עץ תאנה שלא בזמנו. ובודאי עשה כן באופן של היתר. וסיבת הדבר היא כי נטיעת עץ היא הוספת חיים ועקירתו היא ההפך¹⁶.

הנוטעים עצים מביאים ברכה ומוסיפים חיים לעולם. על כן טוב להתפלל בשעת הנטיעה על העץ ועל עצים אחרים. וטוב בשעה זו להתפלל על חולים לרפואתם. ועל עקרות שיפקדו לחיים טובים ולשלום. נוסח לתפילה הובא בפרק תפילות.

16 הולכי טיולים יכולים לתלוש ענפי אילן במהלך הטיול, כדי להיעזר במקל המאולתר לטיפוס על הרים

סיפר הגאון רבי שניאור זלמן רווח שליט"א, ראש ביהמ"ד והמכון למצוות התלויות בארץ, רב הישוב בית עוזיאל ומו"צ באלעד: מעשה שהיה ביישוב שלנו, באחד מזקני היישוב "בית עוזיאל" שהיה איש ירא ה' וסר מרע, ועובד את אדמת ארץ ישראל, כאשר הלך לבית עולמו, השאיר אילנות זיתים נטועים בחצר ביתו ובשטחי החקלאות, וזרעו אחריו לא התגורר ביישוב אלא בעיר אחרת סמוכה.

והנה באחד הלילות, בא בחלום אל בנו, ולקחו עמו לסיור במשק, והראה לו בור שממנו נלקח ונעקר עץ זית.

למחרת לא הלך הבן למלאכתו, ובא אל היישוב, והלך יישר אל המקום שהראה לו אביו, ואכן ראה בור כרה ויחפרהו - ועץ הזית שהיה במקום נלקח.

מיד עשה כמה בירורים, והתברר כי יום לפני כן - השכן מכר את עץ הזית שלו, שנמצא בסמיכות מקום, והרוכש - בטעות הוריד את העץ שלא שייך למוכר, ומכאן נגרם צער לבעל העץ האמיתי, וקיבל רשות משמיא לבוא אל בנו ולהראות לו צערו. [ולמעשה זה יש המשך אודות העוקר, אולם לא ראיתי להעלות זאת על הכתב שבהדי כבשי דרחמנא למה לי]. ("שש

משזר" יורה דעה סימן י"ח - חלק ב' עמוד רמ"ט).

חשוב לדעת האיסור לקצוץ אילנות מאכל לא אמור למנוע מאתנו לטעת עצי פרי, שכן האיסור הוא מחמת חשיבותם העצומה של עצי מאכל. כמו ספר תורה שמחמת חשיבותו ומעלתו אסור אפילו לגונזו בגניזה רגילה, וכמובן מצווה גדולה על כל אחד לכתוב ספר תורה. לעומת זאת אילני סרק אין בהם כל ברכה לכן מותר לעוקרם.

כמו שכתב בספר מצודת דוד להרדב"ז (מצוה תרא): "וכל עצי השדה ימחאו כף". ארז"ל שאומרים העצים שירה לפניו ית'. והנה העץ עושה פרי היא דוגמא ורמז לעץ החיים הנטוע בגן. ולכן צוה "אל תשחיתוהו כי ברכה בו" (ישעיה סה, ח). אבל אילן סרק או שאינו עושה פירות הוא דוגמת עץ היבש אשר הוא חוץ לגן.

וגבעות וכניסה לוואדיות ומעיינות. (כך פסקו מרן הגרי"ש אלישיב, הגר"ח קניבסקי והגר"נ קרליץ. מובא בספר שלהי דקייטא, ועיין שם הרחבת הדברים).

מִפֶּל צַר וְאוֹיֵב וּמִקְטָרָג, וַיַּעֲמְדוּ מְלִיצֵי יִשְׂרָאֵל לְהַמְלִיץ טוֹב עֲלֵיהֶם. וַתַּעֲשֶׂה עִמָּהֶם חֶסֶד, כִּי כֵן דִּרְכָּךְ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד חֲנָם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר..."



ידעתי שאין זו יד המקרה. אדם שלא הובא לקבר ישראל מופיע בחלומי ליד עץ, ויומיים לאחר מכן מזמין אותי אחד ממתפללי בית הכנסת שלא היה לי קשר מיוחד אִתּוֹ, לביתו, כדי לברך ברכת האילנות, נותן לי נוסח שכל כולו מכוון על אנשים כמו הצייר – שלא הגיעו לקבר ישראל.

יאמר מי שיאמר: צירוף מקרים כזה עדיין יכול להתרחש. הסכת ושמע את המשך הסיפור: החלטתי לפנות לאלמנתו של הצייר, אישה מבוגרת מאד וכלל לא בריאה שמתגוררת אף היא בתל אביב. הגעתי לביתה. היא הכירה אותי, למרות השינוי שעברתי.

שוחחתי אִתָּהּ מעט. לאחר מכן אמרתי לה שיש לי משהו לספר לה. בזהירות התחלתי לספר לה על החלום שחלמתי, ראיתי את חיוך הביטול בשפתייה. "מה אתה רוצה לומר לי שחלמת עליו? זה בסדר, גם אני חולמת עליו, ואם שנינו חלמנו – כנראה שיש עוד הרבה".

הייתי צריך הרבה אומץ לספר לה את ההמשך, על ברכת האילנות ועל הנוסח המיוחד על כאלה שלא זכו להיקבר בקבר ישראל... כשסיימתי לדבר ידעתי שהיא רוצה לזרוק אותי, אלא שהיא בוררת מילים איך לעשות זאת, אבל לה היו תכניות אחרות.

"חבל", אמרתי. "אני מבין שלא תסכימי לבוא אִתִּי לעץ ההוא". וכאן נקבתי בכתובת של הבית שבו בירכתי ברכת האילנות, "זה במרחק כמה רחובות מכאן".

"איפה אמרת שהעץ הזה?" קולה היה חד ומופתע. חזרתי על הכתובת. "לא ייתכן", אמרה, "זו באמת מיסטיקה. לא יכול להיות", חזרה ואמרה. שתקתי. לא הבנתי למה בדיוק היא מתכוונת.

"תשמע, אני מקווה שאתה לא עובד עליי, אבל אנחנו גרנו שם עד לפני שלושים שנה. זה היה הבית של הוריו. הוא נולד שם..." "את בטוחה?" שאלתי וחזרתי על הכתובת. "אתה רוצה תמונות?" אמרה והלכה להביא תמונות.

זה באמת היה הבית, אמנם נראה חדש יותר והמכוניות ישנות, אבל זה בפירוש היה הבית. וגם העץ נראה שם בדיוק כמו שנראה כעת.

"העץ הזה", אמרה. "אני חושבת שהוא שתל אותו. איני בטוחה, אבל מה שבטוח שהוא היה משקה אותו הרבה. תשמע, אני רוצה שתיתקח אותי לשם, לא בשביל התפילה שלך, אני רוצה לדבר עם בעל הבית ולברר אם לא מכרת לי לוקשים. ואני דורשת שלא תלחש לו דברים מאחורי גבי".

היא נעלה את הבית, ואני הסעתי אותה עד לכתובת המבוקשת. נכנסנו, נתתי לה להקיש על הדלת והשתדלתי לשמור מרחק, כדי שתוודא בעצמה שסיפורי אמת הוא.



פרק 4

שבה
פירות
ארץ
ישראל



היא הקישה על הדלת והחלה לדבר עם בעל הבית באידיש, מסתבר שהיא הכירה אותו, שכן הם מכרו לו את הבית והוא התרגש לפגוש אותה ואמר שבעירייה ביקשו לסמן את הבית כמקום שבו נולד הצייר, זה דווקא ריגש אותה. קבר לא, אבל שלט זיכרון בהחלט מצא חן בעינייה.

היא חקרה אותו לגבי מנהג ברכת האילנות ועמדה על כך שכל דבריי אמת, ולאחר מכן אמרה: "נו טוב, זה באמת סיפור מוזר ותמוה, אבל איני הולכת להגיד שום תפילה. אולי זוהי דרישת שלום ממנו", אמרה.

התקדמות, ללא ספק, במיוחד בעבור אחת שאינה מאמינה בחיים שלאחר המוות.



והסיפור עדיין לא נגמר. שבוע לאחר מכן היא מתקשרת לביתי. "אתה יכול לבוא לכאן?" "כן", אמרתי ודהרתי ברכבי לבית שלה.

היא הובילה אותי לסלון הבית ואמרה: "איני יודעת מה קורה כאן. קיבלתי מכתב מהאוניברסיטה ש... אני מעדיפה שתקרא בעצמך".

המכתב היה מגורמים שלהם תרם את גופתו. נכתבו שם מילים על חשיבות תרומתו למדע ולרפואה, ולאחר מכן הם ביקשו למסור כי לאחר השימוש שנעשה בגופה הם פונים לשארים לשאול מה לעשות בה, האם מעוניינים בקבורה או שאין להם עניין בדבר והגופה תועבר לשריפה.

לפתע הכל התחבר לי: החלום, ברכת האילנות, פנייתי לאלמנה, הגילוי כי העץ היה "שלו", כל אלה נועדו למטרה אחת ויחידה: לתשובתה על המכתב הזה. כפי הנראה הייתה לו זכות ממעשה טוב שעשה בחייו.

"תעשה מה שאתה חושב", שמעתי אותה אומרת, "בחייו לא היה איכפת לו בכלל מקבורה, הוא התלבט בין שריפה לבין תרומה למדע, אבל לאחר מותו הוא מתחיל להשמיע זמירות אחרות", אמרה בסרקזם. "תקברו אותו, אשלם על מצבה כדי... כדי... שלא ידרכו עליו..." כך במילים האלה.



פניתי לחברה קדישא ואלה פנו מיידית למכון, מצוידים בייפוי כוח מצד האלמנה. הם פעלו ביעילות ובמהירות. קראתי לעשרה ממתפללי בית הכנסת, שהתרגשו מאד לשמוע את הסיפור, וערכנו הלוייה צנועה. שרידי הגופה נקברו בחלקת קבר, ועליה הונחה בתוך שבועיים מצבה פשוטה עם נוסח המזכיר את שמו, את שם הוריו ואפילו לא את עיסוקו כצייר. זה מה שהיא רצתה.

מסיפור למדנו זה כיצד הקב"ה דואג לכל נשמה ונשמה 'לבלי ידח ממנו נידח', ועל הזכות שיש בגידול אילני מאכל, שבאילן שהוא גידל זכה והגיע לתיקונו, וכן על מעלת אילנות מאכל שלפעמים מתגלגלים בהם נשמות של אנשים ובברכה כראוי על האילן או הפירות יכולה להביא לתיקונם. (מעובד מאנשים מספרים על עצמם, חיים ולדר)



פרק י. שבה פירות ארץ ישראל

לכאורה אינו עובן למה ברא הקב"ה את האדם שיהיה עוזר
לדברים גשמיים דהיינו אכילה ושתייה, ובפרט כעט שעי"ז
עובר אדם כמה עבירות ואינו יכול לעבוד את הבורא ברוך הוא
בתמידות כל כך בלי הפסק על ידי טרדת הפרנסה?

אע"פ הנה עיקר כוונת הבורא ב"ה בבוראו בחינת אכילה, היה
רק בשביל בחינת ארץ ישראל. מחמת שפירות ארץ ישראל יש
להם קדושה כל כך, כשאדם אוכל מפירות ארץ ישראל שהם ז'
מינים שגשתבחה בהם ארץ ישראל, ואוכל אותם בקדושת הגוף,
מעורר שבעה מידות עליונות, ונקשר ונדבק לבחינת קדושה,
ובא לבחינת "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום",
ולבחינת אכילה זו צריכים לכסוף ולהשתוקק מאד, שעיקר
בריאת אכילה היה בשביל זה, כדי שיעל ידי אכילה יהיה קשור
ודבוק בבחינת קדושה ולעורר ז' מידות עליונות.

(בתעין - פרשת בהר)

א. מעלה יתירה בה – ואכלת ושבעת וברכת

דברים נפלאים במעלת אכילת דברים שגדלו בארץ ישראל, כתב הרה"ק ר' חיים מטשרנוביץ זיע"א, בעל הבאר מים חיים (היה מלא באהבה לארץ ישראל, וזכה לעלות בסוף חייו לארץ ישראל ולגור בצפת, ושם מנוחתו כבוד, במערה הנקראת מערת הבאר מים חיים).

הנה כתוב בתורה (דברים ח, ח-י): "כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ מְבִיאָךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וגו'. אֶרֶץ חָטָה וְשֹׁעֲרָה וגו'. וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ עַל הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ".

וצריך להבין אומרו "על הארץ הטובה אשר נתן לך". וכי דוקא בארץ הקודש מברכין אחר האכילה, והלא בכל מקום אשר ישראל מפוזרין החיוב עליהם לברך אחר האכילה?

הנה ארץ ישראל הוא המובחר שבארץ, עד שנקרא 'לב הארץ' שהוא כמו אבר-הלב שבאדם שהוא החשוב בכל אבריו, וכל אלה הישתנות המקומות, הכל הוא לפי ערך חיות הרוחניות שניתן בארץ מאת מקומו של עולם ב"ה, וכפי רבות האורה והחיות הקדושה כן נשתנה שמו למעליותא.

לכן ארץ ישראל שהוא מקודשת מכל הארצות, שמרובה בה חיות הקדושה מאת הא-ל יותר מכל הארצות, על כן מביאין ממנה עומר וביכורים ושתי הלחם, מה שאין מביאין כן מכל הארצות – כמ"ש במשנה (כלים א, ו) כי נאה לקדוש פאר מקדושים.

בארץ הקדושה שמקודשת מכל הארציות, רבתה בה בחינת חיות הקדושה וחיות הרוחניות, עד שיוכל האל הטוב ליתן השגחתו עליה. ועל כן עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה, ודורש אותה תמיד.

לכן, כאשר אוכל אדם מאכל בארץ ישראל, אם ישים בה מעט כוונה לכבוד ה' – תיכף ומיד יתלהב לבו ויחשק מאוד ויתאוה להודות ה' ולברך בשמו ולעבדו בלבב שלם. כי יתדבק בו הרבה מניצוצי הקדושה השוכנים בארץ הלזו, ואין צריך להתגבר הרבה על הרע, כי מעט הוא.

לזה סיימה התורה בשבחה של ארץ ישראל אחרון אחרון חביב: אחר שחבב שם כל מעלותיה 'אֶרֶץ חָטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפֶּן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן וגו' (דברים ח, ח), אמר: הנה

עוד מעלה יתירה בה, 'וְאֶכְלֶתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ' (דברים ח, י), ר"ל: מיד כשתאכל ותשבע, ממילא וברכת את ד' אלקיך. כי יתלהב ויחשוק לבך מאוד לברכו בכל לבבך ונפשך. וזה הכל – על הארץ הטובה אשר נתן לך – מפני שהוא ארץ טובה ורבה בה הטובה מאת ה', ולכן תתדבק אליך חיות קדושות ארץ הלזו, להתאוות לברך את ה' (סידורו של שבת, חלק ב דרוש ט פרק א).

ב. ואת הארץ כי נעמה

רעיון נפלא אמר כ"ק האדמו"ר מערלוי הגה"צ רבי יוחנן סופר זצ"ל בשם כ"ק האדמו"ר מבעלזא, שאמר בשם אביו על הפסוק "וַיֵּרָא מִנְּחָה כִּי טוֹב וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נֶעְמָה וַיֵּט שִׁכְמוֹ לְסֶבֶל" (בראשית מט, טו).

בתרגום יונתן שם פירש: "וַיֵּרָא ... חוֹלְקָא דְאֶרְעָא דְיִשְׂרָאֵל אֲרוֹם בְּסִימָא הוּא, בְּגִין כִּן אֲרֵכִין כְּתִיבָהּ לְמַלְעֵי בְּאוֹרֵי יִתְא" (ביאור: וראה ... חלקו של ארץ של ישראל כי מבושם הוא, בעבור כן הטה כתפיו לעמול בתורה). והדברים תמוהים, כיצד על ידי חלקו המתוק בארץ ישראל, יטה כתפיו ללמוד תורה?

אלא – כך ביאר – על ידי קדושת הפירות של ארץ ישראל יוכל ללמוד תורה, ועל ידי קדושת התורה יוכל לאכול פירות הארץ בקדושה וטהרה (בהסכמתו לספר "ארץ ישראל במשנת החתם סופר").

ג. קדושת פירות ארץ ישראל

על קדושתם ומעלתם של פירות ארץ ישראל למדנו מדברי הב"ח (או"ח סימן רא) שכתב: "הנה קדושת ארץ ישראל הושפע בה מקדושת הארץ העליונה, היא משפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה בקרב הארץ". הב"ח שם מסביר כי אנו אומרים בברכת "מעין שלוש" את המילים "ונאכל מפריה ונשבע מטובה", כי "באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה".

בשו"ת הרדב"ז (חלק א סימן תקפ) שאל השואל, אם ראוי להחמיר שלא לאכול ענבים שיש בהם חשש רחוק של ערלה, והשיב הרדב"ז: "כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבֹנֶיהָ (תהלים קב, טו) – וכל שכן פירותיה. ויפה עושין חכמי ארץ ישראל שלא נהגו חומרא כזו, וכן עשיתי אני, כשישבתי בירושלים לא נמנעתי מלאכול את פירותיה".

כתב על כך בספר עלי תמר (שביעית פ"ד, ה"ז): ומכאן תוכחה מגולה לאלו שחשקה נפשם דווקא בתפוחי עץ ושארי פירות הבאים מחו"ל ומזלזלים בערכם של תפוזים ושארי פירות ארץ ישראל, ועברו על הקרא "כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבִנֶיהָ – וְכָל שֹׁכֵן פִּירוֹתֶיהָ". ומאידך משבח אני אחינו שבגולה שמהדרין על יינות ותפוזי ארץ ישראל, כי גם פירות ארץ ישראל שיצאו לחו"ל הם בכלל כי רצו עבדיך את פירותיה, כמ"ש (ברכות מ"ג) שרבי יהודה [שגר בבבל] היה מברך על שמן אפרסמון "ברוך בורא שמן ארצנו" משום דחביבא ליה ארץ ישראל.

ד. מרבים לאכול ממנה

כתב רבינו רבי יעקב עמדין: אנו ודאי צריכין לפירות, כי פירות ארץ ישראל מוסיפים כח וחכמה, כמו שנאמר באווירה שמחכים (בבא בתרא קנח, ב). ולא על חינם האריך התלמוד (ברכות מד, א) להזכיר אכילה מופלגת דרבי יוחנן ותלמידיו כי אכלי פירות גינוסר, שנראית באמת גוזמא. אבל חס וחלילה שכווננו לספר בגנותם, אלא בשבחם ובשבח ארץ ישראל נתכוונו, ולהודיענו שפירותיה נותנים חיים לעם עליה, ומוסיפים כח וגבורת ההשכלה... לפיכך היו מרבים לאכול מהם. ולא רעבתנים וגרגרנים היו חס וחלילה (מור וקציעה סימן ר"ח).

ה. סגולה ליראת שמים

כ"ק האדמו"ר בעל "מקור ברוך" מסערט ויז'ניץ זצ"ל כותב באגרותיו כי מובא בספרי תלמידי הבעש"ט שמאכלי ארץ ישראל, ובפרט פירות ארץ ישראל הנאכלים חיים, בלי שיד אדם התערבה בהם, הינם סגולה לתורה וליראת שמים.

ו. האדמו"ר מצאנז – מתפעל מפירות הארץ

מהרבנים הגאונים המפורסמים שפעלו לטובת ישוב ארץ הקודש, היה הגאון הנודע ראב"ד וורשא רבי יצחק הכהן פייגנבוים זצ"ל, שלא פחד ולא התחשב, עם אלה שהתנגדו לרעיון זה. בשנת תרמ"ז התקיימה בוורשא אסיפה בענין יישוב ארץ ישראל, ואף הוא השתתף בה, יחד עם ה'בית הלוי' מבריסק. אז אמר [מובא בספר "יפה דעת"]: "כל הגלות היא בגלל שבני ישראל ממאסים בארץ הקודש, כמו שנאמר בתהילים: "וימאסו בארץ חמדה... וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות". ועתה צריכים לתקן את זה".

קיים רבי יצחק פיינגבוים זצ"ל בפועל את מצות יישוב ארץ ישראל, וקנה חלקת אדמה במקום שנמצאת עכשיו העיר רחובות, בכדי שיהיה לו חלק בארץ. לדעתו, היה מן הראוי שידפיסו את כל ספרי הקודש בארץ ישראל דווקא, ככתוב 'כי מציון תצא תורה'. הוא בעצמו היה מחשיב מאוד את הספרים מדפוס ירושלים על כל הדפוסים שבעולם. מהיום שאפשר היה להשיג בוורשא יינות מארץ ישראל, הפסיק לשתות יין ממדינות אחרות, וכשהזמינו אותו לסעודת מצוה, לסידור קידושין ולברית מילה, לקח עימו מביתו בקבוק יין מהארץ הקדושה שיהיה לו לברך עליו. היה רגיל לומר, כי אם היו כל היהודים החרדים משתתפים בבנין הארץ, היה הכל מתנהג כאן על פי דרך התורה.

במעלת פירותיה של ארץ ישראל סיפר הגרי"ש אונגר זצ"ל, גאב"ד חוג חתם סופר: ראיתי כשפעם אחת השתתפתי בחתונה שנערכה בקרית-צאנז, בה ישב בראש המסובים הגה"ק מצאנז-קלויזנבורג זי"ע, כשלצדו האחד הדיין מאוהעל ה"ה הגה"צ רבי שמואל זאב הלוי ראטה זצ"ל, ומצדו השני ישבתי אנכי, ושוחחנו יחדיו בכמה ענינים.

וכך אמר כ"ק הרבי מצאנז זצ"ל: "טעמו וראו את הפירות הקדושים של ארץ-ישראל, כמה טובים ומשובחים הם וערבים לחיך, הרי אני באתי מאמריקה, שם הפירות יפים ונאים למראה, אך טפלים וחשוכי טעם הם, ואילו פירות הארץ הקדושה הם מלאי טעם וְעֶרְבִים". והוסיף ואמר: "אף בשעת חורבנה של ארץ ישראל, לא נטל הקב"ה מעמנו את הכל, כי אם הותיר לנו את טעמם הטוב של פירות ארץ ישראל, וזה בעצמו תקוה לאחרית הימים, שהשי"ת יחזיר לנו את כל המעלות שנלקחו מאיתנו". (מתוך טורו של הרה"ג רבי שמואל צבי גנץ שליט"א, בטאון דרשו).

ז. לבכר פרי בן האהובה על בן השנואה

מכתב שכתב ה'ערוך השולחן' מיום ח' אייר תרנ"ו:

"הנה בעיקר הענין אותם המבכרים פרי בן השנואה (חול) על אתרוגי בן האהובה (ארץ ישראל), קצר עטי אשר אתי לתאר שפלות נפשם ופחיתות דרכם ורוע לבבם, והסרת מסוה הבושה מעל פניהם - הדומים לפני הדור בעקבא דמשיחא.

מה נאמר ומה נדבר! האלקים מצא את עוונינו להיות ללעג ולקלס בפני

עצמנו ובפני אחרים (הגוים). מי ראה כזאת ומי שמע כאלה? והן אף אם גם לא היה שום חשש (מורכב) בפרי קורפ"ו (אתרוג חו"ל), הנכון לאיש הישראלי לבלי לבכר פרי ארצנו הקדושה על פרי ארץ העמים? איה כבודו יתברך? איה כבוד התורה הקדושה, שבפסוקים רבים השתבחה בשבחה של ארץ ישראל? איה כבוד משה רבינו שהתחנן "אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה" (דברים ג, כה)?

ומה שונים דרכנו מדרכי רבותינו חכמי התלמוד (שלהי כתובות) דרבי אבא מנשק כיפי דעכו, רבי חייא מגנדר בעפרה, שנאמר 'כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבִנֶיהָ וְאֶת עֲפָרָהּ יִחַנְנוּ' (תהלים קב, טו). ואלו האנשים מגנדרים בעפרא דארץ אחרת, ומנשקים פירותיהם, וישליכו (לבוז) פריה וטובה של ארץ הקדושה ככלי אין חפץ בו".

ח. עדיף אתרוג פשוט מארץ ישראל

נשאל הגר"ח ק: מה עדיף, אתרוג פשוט מארץ ישראל או אתרוג מהודר מחו"ל? והשיב: אתרוג מארץ ישראל עדיף¹⁷ (דברי שי"ח, סוכות תשע"ה).

17. כמו שכתב בשדי חמד (מערכת הל' כלל קמ"א אות ל"ב) בשם שו"ת 'מעשה איש' שיש להעדיף אתרוג ארץ ישראל, והביא ראיה לכך: שהרי פסקו הרא"ש והטור (כמבואר בשו"ע או"ח ריא, א) שמעלת מין שבעה עדיפה על מעלת הכיב, משום שפירות אלו נשתבחה בהם ארץ ישראל. טעם נוסף הוא מביא: "ישנו בנותן טעם לשבח לברך דוקא על אתרוגי ארץ הקדושה ולא על של קורפו ושאר איים. והוא על פי מה שכתב הגאון חתם סופר (בחדושי, סוכה ל"ו) שהעבודה בקרקע בארץ ישראל היא גופא מצוה, משום ישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים, מה שאין כן בחוצה לארץ וכו'. וכל מה שבני ישראל מרבים הישוב בחוצה לארץ מוסיף חורבן בעבודת ה'. והתירו משום ישוב ארץ ישראל ללוקח בית להכתיב שטר בשבת, והרמב"ם בחמישי מהלכות מלכים מפליג במצות ישוב ארץ ישראל, ואם כן, כיון שעל ידי שנקיים המצוה רק בשל ארץ ישראל יתרבה ישוב ארץ ישראל, שיהיה פרנסה לכמה מאות משפחות שיכולים לעבוד אדמת הקודש ולהוציא פירותיה הקדושים, יש מקום להתיר אף אם היה חלילה על אתרוגי ארץ ישראל חשש איסור דרבנן, דבמקום ישוב ארץ ישראל לא גזרו. וכל שכן אם אתרוגי ארץ ישראל הם כשרים בלי שום חשש, ועל אתרוגי קורפו יש חשש הרכבה, בודאי ראוי לתקן לברך דוקא על אתרוגי ארץ הקודש".

טעם שלישי להעדיף את אתרוגי ארץ ישראל, על פי דברי המהרש"א בפסחים (ח, ב), שהסיבה שרק מי שיש לו קרקע עולה לרגל, כי עיקר מצוות עליית רגלים היא כדי לשמוח שם במצוות פירות הארץ שהם הביכורים ומעשר שני, ולשמח שם בהם את העני והגר והלוי באכילתו, והיא עלייה לשם שמים. מה שאין כן מי שאין לו קרקע, שלא יכול לקיים כל זה ועלייתו אינה לשם שמים. נמצא, שעיקר מצוות עליית רגל לארץ ישראל הוא לשמח שם במצוות פירות הארץ את העני, אם כן, כיון שעל ידי מצוות קניית האתרוגים מארץ ישראל בחג הסוכות נוכל לשמח ברווח את העני, הרי שמקיימים בזה בחג הסוכות את תכלית מצוות

הגה"צ רבי ינון חורי זצ"ל נהג תמיד לרכוש שני אתרוגים. האחד – אתרוג תימני, והאחר – אתרוג אשכנזי, כי האתרוגים האשכנזים היו מהודרים.

פעם אחת, בשנת תשנ"ז, כאשר הציע לו אחד מתלמידיו – הרה"ג דוד לוי נר"ו, לרכוש אתרוג מרוקאי, מהאתרוגים המיובאים ממרוקו, הוא נרעש כולו, ואמר: "מה? אתרוג מחו"ל?! אני מעדיף אתרוג הכי פשוט מארץ ישראל, על פני האתרוג הכי מהודר מארץ העמים!".

סיפר הגאון רבי צמח מאזוז שליט"א, שבשנים הראשונות נהגו במשפחה לרכוש אתרוגים מרוקאים, אבל כאשר שמעו את דבריו של הרב ינון חורי, החליטו לשתול זן של אתרוג ממרוקו בארץ ישראל, ובשנת תשס"ה, בירכו לראשונה על אתרוג תימני ש"עלה" ממרוקו ו"השתרש" בארץ ישראל (ספר 'ינון שמו', עמוד 498).

ט. מכירה פומבית של זכויות

סיפר הרב מרדכי אליהו זצ"ל, שפעם נסע להשתתף בכנס בחוץ לארץ שישבו בו שועי עולם, רבנים ונגידים, מנהיגי קהילות ובעלי השפעה. הגישו יין לשולחן ואמרו לרב: "מנהגנו, שאורח הכבוד מברך תחילה על היין ולאחר מכן מוזגים לכל המסובים". הביט הרב בבקבוק וראה שהיין מיוצר בחוץ לארץ, וסירב לשתות.

"איני שותה יין שאינו של ארץ ישראל" אמר, והסביר: "ביין של ארץ ישראל קיימו כמה וכמה מצוות התלויות בארץ, ומלבד זאת הענבים שגדלו באדמת ארץ ישראל – יש בהם קדושה מיוחדת. כבר נאמרה הלכה (ראה לעיל בהערה), שכאשר מונחים לפני האדם שני פירות, הפרי של ארץ ישראל קודם לפרי של חוץ לארץ לענין ברכה, למרות שאינו משובח כמותו – מפני שחשיבותו גדלה הודות למצוות הרבות הכרוכות בגידולו ובהתקנתו לאכילה".

עליית הרגל לארץ ישראל, ומצוה גוררת מצוה.

כל זה נפקא-מינה גם שמצווה לאדם לחפש בכל יום לקנות מפירות יינות ושמנים של ארץ ישראל, מכמה טעמים: א. משום חיבת הארץ (קל וחומר מהמצווה לנשק את עפרה). ב. משום ישוב ארץ ישראל שעל ידי זה יתרבו גידולים מארץ ישראל. ג. משום הקדושה שיש בפירות ארץ ישראל.

הלך האחראי ומצא במחסן שני ארגזי יין מארץ ישראל והביאו את הבקבוקים לשולחן הנשיאות. קם הרב ממקומו ואמר: "את הזכות לשתות מהיין הזה, אני רוצה למכור בין הנוכחים, ומחיר הפתיחה הוא פי עשרה מהמחיר האמיתי של היין. כל זאת אני עושה כדי להרבות בכם חיבת ארץ ישראל". החלו העשירים מתחרים ביניהם, וכל אחד התחייב על סכום יותר גדול, ובלבד שיזכו שהרב ימזוג להם כוס יין מארץ ישראל (אביהם של ישראל, ח"ה עמ' 114).

עוד סיפר הג"ר מרדכי אליהו: פעם הייתי בחו"ל בשבת, והגישו בסעודה שלישית זיתים גדולים ומשובחים – כל זית כמו אגוז. אמרו לנו המארחים: מה זה שאומרים על ארץ ישראל "ארץ זית שמן ודבש", הנה באמריקה הזיתים יותר משובחים מזיתי ארץ ישראל, בוודאי אין בארץ ישראל זיתים כאלו טובים?

אמרתי לעצמי, כיון שהם הוציאו לעז על ארץ ישראל אני לא אטעם מהזיתים הללו. בכל זאת, גודלם של הזיתים סיקרן אותי, והנה ראיתי שכתוב על גבי הקופסא מאחור באותיות קטנות שהם מיוצרים בארץ ישראל, ב'קבוצת יבנה'. אמרתי להם: זה השפע של ארץ ישראל! אתם מתפעלים מהפירות של ארץ ישראל ואתם טוענים שזה גידולי אמריקה! כמוכן שאחר כך אכלתי מהם, שבהם נתגלה שבחה של הארץ (אביהם של ישראל, ח"ה עמ' 113).

י. מה הבעיה 'מה נאכל'?

רבי אברהם דוב אוירבך, ה'בת עין', עלה לארץ בשנת תקצ"ב (1832) וקבע את מושבו בצפת, שהיתה בימים ההם מרכז החסידים בארץ ישראל. מיום עלותו לארץ קיבל עליו, שלא לאכול אלא מפירות ארץ הקודש, והתמיד באורח החיים שקיבל על עצמו בדבקות של חסיד אמיתי.

לא עברו ימים מרובים, ושנת בצורת קשה פקדה את כל אזורי הארץ. ברוב מצוקתם, נאלצו אנשי צפת לאפות לחם מקמח שהובא מחוץ לארץ. באותה שנה סבלו עניי העיר מחוסר מזון, שהיה יקר מאוד, ונאלצו לכלכל עצמם במועט שבמועט. אך יותר מכל בני הקהילה חש רבי אברהם דוב רעב של ממש בימים ההם, כיון שסירב להביא לפיו לחם שנאפה מקמח מיובא מבחוץ.

פעם הפצירו בו מקורביו, שיאות לקבל מטען של קמח, שהובא במאמצים מרובים מעבר לים, והיה בו כדי מחית בני ביתו לכמה חדשים. אולם הוא דחה

בתקיפות את הצעת מקורביו ואמר בין השאר: בפרשת "בהר" מצינו קושיית הבריות: "מה נאכל בשנה השביעית?", ועל כך משיבה התורה: "וצויתי את ברכתי לכם" וגו'. נשאלת השאלה: מדוע לא נאמר בכתוב: "בשנה השביעית תייבאו תבואה מחוץ לארץ"? נמצאנו למדים מכאן, שעלינו לבסס את קיומנו ומחייתנו על תנובת הארץ, וככל שנתמיד בדרך זו, נצליח להתגבר על הקשיים הנערמים על דרכנו...

איך הוא לא יאהב את ארץ ישראל?!

האם זה אפשרי, שיהודי שומר תורה לא יהיה חובב הארץ? היה טוען בפליאה החזון איש. הלא מוטבע דבר זה בחינוכו של הילד עד שאין למחוק את הרשמים שהוא מקבל ושנחרתים כבצפורן ברזל על לוח לבו.

הנה לומד הילך חומש. לומד על בחיר האומה שלא קם כמותו ועל שנותיו האחרונות, והנה משה העומד לפני פטירתו ושערי גן עדן פתוחים לפניו הוא שיזכה להתענג מזיו שכינתו באופן יוצא מגדר הרגיל, בקשה אחת ויחידה יש לו: "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה".

איזה רושם כביר על ערכה של ארץ זו סופג לתוך נשמתו ילד זה הלומד את התורה, והלומדה לא כאחרים, אלא בקדושה ובטהרה. הנה הוא רואה לפניו את משה רבינו, אשר ערכו אצלו בל יתואר, וגדולתו בל תשוה לשאר בשר ודם, משתוקק על הארץ וקדושתה. ואיך הוא לא יאהב את ארץ ישראל? (פאר הדור עמוד מ"ד)

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

כי הרבית טובות עלי

כ"ו אדר תשפ"א



נר זכרון לאבינו וסבינו היקר

ר' מאיר שפירא ז"ל

באחת מסופות ההוריקן שפקדו את ארה"ב נעקרו חלק מעצי שדרה ונהפכו על פניהם, ואילו חלק מהעצים באותה שדרה נשארו עומדים יציבים, כאילו הסערה לא חלפה על פניהם.

הדבר היה מפליא במיוחד שהעצים היו מאותו זן ונשתלו באותו זמן. מה נשתנו אלו מאלו?

חקלאי מומחה חקר את פשר התעלומה. וגילה כי בעלי הבתים הפרטיים בשדרה היו האחראיים על השקיית העצים הסמוכים לביתם, וכל אחד בחר את שיטת ההשקיה המועדפת עליו.

העצים שניזונו מהשקיה מלאכותית מסודרת, וקיבלו מים רבים בקביעות הם העצים שנהפכו. ודווקא העצים שניזונו אך ורק ממי הגשמים, וסבלו מיובש בימי החמה, הם נשארו עומדים יציבים!!!

הסביר החקלאי: העצים המפונקים - אומנם האריכו שורשים, אך השורשים התפרשו לצדדים בשכבת האדמה הרדודה קרוב לפני השטח, שם נמצאו להם תמיד מים לרוב, ואילו העצים שסבלו מיובש, העמיקו את שורשיהם - עד למימי התהום העמוקים, רק שם נמצאו להם מים, ואותם שורשים עמוקים עמדו להם בשעת צרה שלא יזוזו ממקומם!!!

כזה היה אבינו!!!

אבנו שרד את מוראות השואה בהיותו ילד, עלה ארצה כנער בודד בתקופה שסחפה את הנוער לרוחות ודעות זרות. עבר בחייו קשיים אין סוף. בתוכו סערו רוחות, והתלבטויות קשות - כל חייו.

למה היה דומה? לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין, שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, והיה

כעץ שתול על מים... ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי.

שרשיו העמוקים מהם ינק בלי סוף, סבו הגדול שהתחנך וינק ממנו, הקשר העמוק והעצום עם משפחתו ומורשתו הם שעמדו לו - להישאר יהודי אוהב וירא אלוקים, ולא רק זאת מהגזע שלו צמחו ענפים ופרות: תלמידיו וצאצאיו שחנכם במסירות עצומה - להיות עבדי ה', מעשיו הטובים, ותורתו העמוקה שלמד כל ימי חייו, בכל עת מצא. ואנו צאצאיו שתמך בנו עד יומו האחרון.



אבינו אהב את הבריא, ואהב את בוראה. לאחר השואה למד 'בהכשרה חקלאית' כדי שיוכל לעלות ארצה באניית מעפילים. כאן הפך במשך שנים למורה לטבע, חקלאות ותנ"ך. השילוב בין הטבע והתנ"ך היה ברור - הבריא והבורא!!!

בימי השבעה, הגיעו סבתות רבות שספרו, שעד היום הנכדים שומעים מסבתא מהו שמו של כל פרח - זאת למדו לפני עשרות שנים מהמורה ר', מאיר שפירי! - הוא חי את מה שלימד!!! ומה שיוצא מן הלב....

זכינו להיוולד בבית פרטי מוקף גינה, מדשאות עצים ופרחים... אבא טפח את הגינה כל השנים. הדבר הראשון ששתל בגינה - היו ארבעת המינים!!! בענפי הדקל סך את הסוכה, וכמובן ברך על הלולב שגדל בגינתו. את שאר הענפים והלולבים היפים, היה מחלק לידידיו בשמחה. אבא לא רצה למכור את המצוות בכסף.

בימי שישי כשהינו יוצאות להשקות את הצמחים הרבים, בצינור, היה אבא מסביר כיצד לטפל אישית בכל צמח, וכמובן טאטא את השביל, לכבוד שבת קודש.

אבא הוסיף ואמר: אבל אל תדברו אל הצמחים יותר מידי, עוד עוד מעט שבת... גדלנו בבית שדברו אל הצמחים, וגם הם דיברו אלינו. המון שמחת חיים, אהבת הבורא וחובת הארץ קבלנו מהם.

אבא האריך ימים עד גיל 91 ומספר חודשים כמנין אילן!

אילן אילן במה אברכך, שיהיו כל פירותיך כמותך!...

לכו נרננה



מאפילה
לאורה
ומשעבוד
לגאולה

שבע ברכות



באור נפלא
מלא רגשות
הודיה לשבע
ברכות
הנישואין

פנקס הודיה



פנקס צבעוני
לרישום חסדי
ה' משובץ
בפסקים
רעיונות
ותפילות

בית ראובן



הזכות
והשמחה
בקניית בית
בארץ
ישראל

הקול החמישי



לחוש את ההודיה
בחתונה, עם
סיפורים תפילות
וברכהמ"ז
לנישואין

אוצר ההודיה



מאמר וסיפור
לכל חודש
בשנה,
מעלוני קול
תודה (1-30)

פירות הילולים



התבוננות
בחסד הנפלא
שיש בפירות,
עם סדר ט"ו
בשבט

הבית כמקדש



דמיון הבית
היהודי
לעולמות
העליונים
בתורות
רשב"י

בת מצווה



הכנה של
שמחה והודיה
לגיל המצוות,
ומזמור לתודה
המקצוע שלי

טוב להודות



מעלתו סגולתו
ופירושו של
מזמור ההודיה
- מזמור
לתודה

סיבת הנישואין



מה תפקיד
האדם
בעולמו?
ולשם מה
יהודי
מתחתן?

שערי הודיה



מדריך מעשי
לחוש את נועם
ההודיה,
להתפעל
מהחסדים עם
סיפורים

מגנטים



מבחר מגנטים
בגדלים
ובגוונים שונים
על מזמור
לתודה

מפתח הפרנסה



הדרך להיות
עשיר הנלמדת
מאברהם
אבינו
(כבוד אשת
החייל)

שירת מרים



קורות חייה
של מרים
הנביאה -
אם השירה
בישראל

הופיע הספר המופלא 'בית ראובן', ובו הרחבה יתירה במצוות קניית בית בא"י - בשמחה



שער הספר על רקע נופים בארץ ישראל.

כמעט היחידה שיש לנו היום מהתורה בארץ ישראל. ועוד יש חיוב לשמוח בה - - - ב'בית ראובן' מוסברת המצוה הגדולה הזו בהרחבה יתירה.

הספר מלווה בסיפורים נפלאים על רבותינו גדולי הדורות, כיצד קיימו את מצוות קניית הקרקע בארץ ישראל, ובהם מרן החזו"א והסטייפלער שקנו יחד קרקע בארץ ישראל, ולא מכרו אותה גם כאשר נאלצו לשלם עליה מיסים, או מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל שסייע במו ידיו לערבב את הטיט כדי ליטול חלק במצוות בניית הארץ.

המחבר, ת"ח מופלג, מתגורר בקריית אתא, ולמד בישיבת חברון. כיום הוא מחשובי האברכים בעירו, מרכז את 'פעילות ההודיה' המפורסמת, ומוסר שיעורים רבים בנושא זה.

את הספר ניתן להשיג בכל רחבי הארץ. פרטים אצל המחבר הרב יהודה טאוב 055-6785647

ניתן גם לקבל - חינם - קיצור של הספר, במייל:
8436092@gmail.com

כתב ר' יצחק הפרחי בספרו טוב ירושלים:

דבר מופלא ראינו בעינינו: כל המקבל על עצמו באהבה את הישיבה בארץ ישראל, הארץ קולטת אותו ונותנת בו שמחה רבה עד למאוד, שעה שהוא יושב בביתו בארץ ישראל – הרי הוא חש כאילו יושב בגן עדן בארמון מלכים.

גם ת"ח מופלגים לא ראו את הרמב"ם הכותב ש-יש מצוות עשה מהתורה ליהודי שקונה בית בארץ ישראל לשמוח שנה ■ מתגוררים עשרות שנים בדירה, ואינם יודעים שהם מקיימים בכך מצוה-רבתי ■ פרק מיוחד בספר עוסק בנושא 'שמחה הלכה למעשה' ובו 39 דרכים נפלאות כיצד לקיים את המצוה הזו בשמחה ■ לספר, שמחברו הוא הרה"ג רבי יהודה טאוב, מצורפים סיפורים מופלאים על גדולי הדור שקיימו את המצוה

'אין כזה רמב"ם', אמר לי רב של עיר חשובה, והוסיף: 'תראה, זכיתי ללמוד את כל הרמב"ם כמה פעמים, וגם ללמדו, ולא נתקלתי מעולם ברמב"ם האומר - ש-יש מצוות עשה מהתורה ליהודי שקונה בית בארץ ישראל לשמוח שנה שלמה'.

הדו-שיח הזה התנהל בין הרה"ג רבי יהודה טאוב, מחבר הספר 'בית ראובן', העוסק בחיוב השמחה וההודיה בקניית בית בארץ ישראל, לרבה של עיר חשובה. מספר המחבר שליט"א: 'הסברתי לרב שהרמב"ם המדובר נמצא בהקדמה להלכות, ולא בתוך ההלכות, וזו הסיבה שהרב לא ראה אותו'.

הרב הופתע, והביא את ספר הרמב"ם. 'פתחתי לפניו את ההקדמה להלכות מלכים (מצווה ה"ח), וקראתי: ...

הרב ההוא שליט"א, גאון מפורסם, יצא מגדרו מרוב התפעלות, ואמר: 'ספר כזה חייבים להוציא לאור בהוצאה יפה ומהודרת ולהפיץ אותו בכל עם ישראל, כדי ללמד את הדרך כיצד קונים בית בארץ ישראל, ובאיזו שמחה עצומה צריך להיות יהודי על הזכות שנפלה בחלקו לקנות בית בארצנו הקדושה'.

הספר החדש שיצא זה-עתה לאור, 'בית ראובן', שופך אור על המצווה הגדולה בקנין קרקע בארץ ישראל, המוטלת גם על מי שמתגורר בחו"ל. מצוה זו, לדברי ה'אבן עזרא' היא קניית חלק בעולם הבא! דהיינו, אם אדם קנה בית בארץ ישראל, וכיוון **לשם מצוה**, מְזַכָּה אותו המצוה הזו ברישום בטאבו של בורא עולם, בחלקה שרשומה על שמו בעולם הבא! לא פחות!

פרק מיוחד בספר עוסק בנושא 'שמחה הלכה למעשה' - 39 דרכים נפלאות כיצד לקיים את המצוה המובאת הרמב"ם לשמוח במשך שנה שלמה לאחר קנין הבית. בפרק זה נלמד לדעת לא להיות שקוע בטרדות הריצה לבנק למשכנתאות, אלא בשמחה של מצוה.

הספר יוצא לאור בהסכמתם וברכתם של גדולי התורה שליט"א, שנהנו מאוד מהספר, כשעיקר-העיקרים שלו ואינם יודעים בכלל שיש בזה מצוה, שהיא המצוות עשה

בהקמת בית יהודי ישנם חמישה קולות

ארבעה נותן הקב"ה

בדי שאנו נותן קול חמישי

(הישמחה ישראל - מואלפסמדר)



מה חשיבותו הגדולה של הקול החמישי?
מדוע בשבע הברכות מוזכר קול חמישי חדש?
כיצד נוכל לתת לחתן ולכלה שפע ברכה?
על כך ועוד בחוברת "הקול החמישי"

מתנה
לכל
קונה:

חוברת נוספת: 'הקול החמישי לשבע ברכות'
ביאור נפלא לשבע הברכות, מלא הגש של אהבה וחזרה לה'.
ניתן להזמין לחתונה או לשבת שבע ברכות עם הטבעה.
החוברת כוללת תפילה לחופה וברכת המזון (ספרד, ועה"מ) מיוחד לנישואין.
מדריכי חתנים/כלות, בחורי ישיבה ובנות סמינר הרוצים להקים גמ"ח, יכולים לקבל בחינם.
להשיג בכל הארץ לפרטים: 055-6785647.

יהודי יקר!!!

האם חשבת פעם

איך מקיימים מצות אהבת השוי"ת?

בשורה משמחת!!

יצא לאור הספר

שערי אהבה

ספר שישנה

את חייך!

ספר שישנה

את תפילותיך!

ספר שישנה

את אופן קיום

המצוות שלך!

ספר שישנה

את שמחת

החיים שלך!

ספר שישנה

אותך!

שערים מאירים לעולם הנפלא של אהבת ה'
על פי יסודות נאמנים מתורתם של חז"ל
ומדבריהם של חכמי הדורות



תהנה,
תתרומם
ותתחזק!

ניתן להשיג בחנויות הספרים

ניתן להשיג בירושלים (גאולה) ב 02-5803154

או בחינם במייל 9931368@okmail.co.il

כי אשרוני בנות

ההודיה והשמחה בהולדת הבת
ודברים נפלאים על מעלת בנות ישראל

יהודה טאוב

ביתנו מאוחד